

Fredagen den 19 mars

Kl. 10.00

Fredagen den
19 mars 1971

*Anslag till läns-
styrelserna, m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 45 till justitieutskottet.

§ 3 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 81 – 85.

§ 4 Föredrogs civilutskottets betänkanden:

Nr 5 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1971/72 till centralnämnden för fastighetsdata, m. m., jämte motion

Nr 6 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1971/72 till statistiska centralbyrån, m. m., jämte motioner

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 5 Anslag till länsstyrelserna, m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 8 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1971/72 till länsstyrelserna, m. m., jämte motion

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1, bilaga 14 (punkterna B 1 och II:20, s. 9–115 och 142–143 i utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 4 januari 1971) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för organisationen av länsstyrelserna som förordats i statsrådsprotokollet,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att

a. inrätta 49 extra ordinarie och 25 ordinarie tjänster med beteckningen o för chefer för avdelningar hos länsstyrelserna samt en extraordinarie tjänst för chef för kansliet hos länsstyrelsernas organisationsnämnd i enlighet med vad som förordats i statsrådsprotokollet,

b. vidta de övergångsåtgärder som behövdes med anledning av omorganisationen,

3. för budgetåret 1971/72 anvisa

a. till Länsstyrelserna på driftbudgeten under tolfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 450 560 000 kronor,

b. till Byggnadsarbeten för länsstyrelserna på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond ett investeringsanslag av 1 000 kronor.

I motionen nr 452 av herr Svensson i Malmö hemställdes att riksdagen skulle avslå begäran om medel för inrättande av planeringskanslier vid

länsstyrelserna och i stället anvisa sagda medel till förbättringar för landsstatens lågavlönade.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen nr 452 godkände de riktlinjer för organisationen av länsstyrelserna som förordats i statsrådsprotokollet,

2. att riksdagen

a. bemyndigade Kungl. Maj:t att inrätta 49 extra ordinarie tjänster och 25 ordinarie tjänster med beteckningen o för chefer för avdelningar länsstyrelserna samt en extra ordinarie tjänst för chef för kansliet hos länsstyrelsernas organisationsnämnd i enlighet med vad som förordats i statsrådsprotokollet,

b. bemyndigade Kungl. Maj:t att vidta de övergångsåtgärder som behövdes med anledning av omorganisationen,

3. att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisade

a. till Länsstyrelserna på driftbudgeten under tolfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 450 560 000 kronor,

b. till Byggnadsarbeten för länsstyrelserna på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond ett investeringsanslag av 1 000 kronor,

4. att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att dels besluta när föreslagen omorganisation av länsstyrelserna skulle genomföras, dels lämna av ett uppskov föranledda föreskrifter om ändrad användning av anvisade anslag.

Reservation hade avgivits av herr Engström (vpk), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen nr 452

a. godkände de riktlinjer för organisationen av länsstyrelserna som förordats av reservanten,

b. bemyndigade Kungl. Maj:t att lämna erforderliga föreskrifter om medelsanvändning enligt vad i motionen förordats.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Det vanliga med motioner brukar väl vara att de begär ökade anslag jämfört med propositionen, men den motion det här gäller och som berör anslagsäskandena till länsstyrelserna är av något annorlunda slag. Den berör formellt en punkt som har att göra med att det enligt Kungl. Maj:ts förslag vid rikets länsstyrelser skall inrättas särskilda planeringskanslier, en utbyggnad av de samhällsplanerande avdelningarnas administration.

Den organisatoriska kommitté som har förberett den här organisationsförändringen föreslog ursprungligen att det skall inrättas ett fyrtiotal handläggartjänster — akademikertjänster — tillika med ett tjugotal biträdestjänster. I statsverkspropositionen har detta prutats ned därhän att man har behållit ungefär oförändrat antal handläggare, men man har i stället i stort sett helt avstått ifrån att föreslå inrättande av biträdestjänster. Det rör sig alltså om inrättande av nya relativt, får man förmoda, högavlönade akademikertjänster.

Det här ärendet är naturligtvis en detalj i ett större sammanhang, men

det är ett detaljexempel som är intressant ur vissa principiella synpunkter. För det första därför att det är ett exempel på hur man på ett mycket slappt sätt ofta kan tillåta byråkratin att tillväxa utan att man ger några tillfredsställande motiveringar och utan att man riktigt har klargjort för sig den praktiska situation som är förutsättningen för det här inrättandet. Vidare är det också ett mycket intressant exempel på hur man inom den s. k. offentliga sektorn bedriver lönepolitik, en intressant illustration till allt det rikliga talet om jämlikhet som ju annars förekommer så mycket på officiellt och inte minst statligt håll.

Vad det handlar om är alltså att inrätta en sorts stabsorgan som skall biträda planeringschefen vid länsstyrelsen. Det handlar alltså om att inrätta ett nytt organ förutom planeringschefen själv och de fackplanerare, dvs. chefer för fackenheterna, naturvårdsenheten, den regionalekonomiska enheten osv., som redan existerar och som även enligt propositionsförslaget skall få sin kapacitet förstärkt.

Nu gör kanske den som sysslar med sådan här verksamhet i det dagliga praktiska livet en rad reflexioner om det meningsfyllda i att åstadkomma en sådan här ny byråkratisk utväxt och att göra det på detta speciella sätt och med dessa motiveringar. Jag tror att det här är ett exempel just på hur man i riksdagen kan "köra igenom" nya utgifter och godkänna införandet av byråkratiska utväxter, vilkas funktionella motivering är ganska dåligt genomarbetad.

Det finns en rad olika argument, som man från departements- och utskottshåll har anfört för inrättandet av de här planeringskanslierna med tillhörande kanslichef, som jag för min del har blivit en smula förvånad över därför att de stämmer föga med den praktik jag betraktar mer eller mindre dagligen.

Först och främst anför man som ett argument för den organisatoriska förändringen och den byråkratiska utväxten att förslaget om att inrätta sådana här planeringskanslier har mötts av positiva remissvar från länsstyrelserna. Det är nu en sanning med viss modifikation. Det har förekommit att flera länsstyrelser har gjort vissa anmärkningar om planeringskansliets ställning och har uttryckt farhågor för att det skall bli en mellaninstans mellan planeringschefen och fackplanerarna, vilken komplicerar och onödigt byråkratiserar handlägningsprocessen.

Att remissvaren är positiva är en sanning med modifikation också med hänsyn till den snävhet som Kungl. Maj:t i anslagssammanhang brukar ha att arbeta under. När Kungl. Maj:t mot denna bakgrund föreslår inrättande av nya tjänster, i synnerhet höglönetjänster, skall det självfallet ganska mycket till innan en länsstyrelse säger nej. Man gör inte så. Man säger inte nej till ett anslag, även om man i själ och hjärta tycker att det är funktionellt och organisatoriskt ganska dåligt motiverat.

På den länsstyrelse, där jag har haft min dagliga verksamhet förlagd de senaste åren, hade vi en mycket ingående diskussion om planeringskansliet, dess funktionella berättigande och dess infogande i den nya organisationen. Det var vid denna interna diskussion en praktiskt taget enstämmig uppfattning att man hade mycket svårt att förstå vad det där kansliet över huvud taget skulle syssla med. Man uppfattar det uppenbarligen som en ganska irrationell påklistring på den befintliga

organisationen och anser att det skulle komplicera handläggningsproceduren och åstadkomma en byråkratisering. Nu kom dessa farhågor bara mycket vagt till synes i länsstyrelsens remissvar, eftersom man diskuterar utifrån det underlaget när man vänder sig till Kungl. Maj:t att man inte gärna kan säga nej till pengar som erbjuds. Man vet nämligen erfarenhetsmässigt att man får äta upp sådant i andra sammanhang. Man kommer då att få det argumentet kastat mot sig att den och den gången sades det att ni inte har behov av någon personalförstärkning, och det är man på alla verk och myndigheter givetvis mycket rädd för att säga.

Vidare har det anförts till förmån för inrättande av sådana här planeringskanslier och i polemik mot motionen, som ju går ut på att man inte skall bevilja dessa pengar till detta ändamål utan i stället använda dem för att förstärka länsstyrelsernas möjligheter att förbättra ställningen för den lågavlönade personalen. Gentemot denna motion och dess argumentering har man som sagt från både departement och utskott anfört, att det inte är fråga om att skapa något slags administrativ mellaninstans mellan planeringschefen och de fackplanerare som är underställda honom. Jag har haft litet svårt att förstå det argumentets giltighet. Meningen är ju att inrätta ett stabsorgan med en kanslichef, som åtminstone i ett tidigare skede av diskussionerna sades skola bli planeringschefens ställföreträdare, och det är ganska svårt att tänka sig att en sådan kanslichef inte skulle bli någon sorts mellaninstans. Det är svårt att organisatoriskt tänka sig det hela på något annat sätt.

Kanslichefen kommer givetvis att få ta del av handläggningen av de ärenden som hör under planeringschefen. Han kommer att delta som planeringschefens biträde, får man förutsätta, bl. a. i den del av arbetsprocessen som berör hur planeringschefen och hans medhjälpare skall fördela de olika frågorna på fackenheterna. Det är uppenbart att kanslichefen, om han över huvud taget skall ha någon funktion i sådana sammanhang, måste få en sorts mellanställning. Han måste få en överordnad och överblickande ställning gentemot fackcheferna. Därmed har man i praktiken också infört ett mellanled, en sorts förmedlingslänk mellan fackplanerare och planeringschef som är funktionellt onödig.

Det är redan nu betydande svårigheter vid länsstyrelserna, som jag har uppfattat det, att få en funktionell och någorlunda ofta förekommande samverkan mellan landssekreteraren, som ju är tilltänkt planeringschef, å ena sidan och cheferna för fackenheterna å den andra. Man har i det nya organisationsförslaget ingalunda velat underlätta den kontakten. Man har t. ex. avisat tanken på en obligatorisk planeringsberedning, ett organ i vilket fackplanerarna skulle få möta planeringschefen regelbundet och dit de alltid skulle kallas. En sådan beredning hade varit ägnad att motverka det system av godtycke som nu i viss mån vidlåder handläggningen genom att de som skall delta i den ofta handplockas av de högre cheferna, varvid sådana chefer för fackenheter ibland förbigås som hade haft intresse av frågan och synpunkter på den.

Även på andra fronter har man, kan jag säga, i viss mån genom att godta det rådande systemet försvårat kontakten eller i varje fall underlåtit att förbättra kontakten mellan planeringschef och fackenheter. Och nu skall man alltså skjuta in vad som i praktiken kommer att bli en

ny instans mellan planeringschefen och fackenheterna.

Som praktiker på fältet ställer man sig ofta frågan: Vad skall den här kanslichefen, som förmodligen kommer att ha en aktningvärd lön, egentligen syssla med? Man kan knappast tänka sig att han skulle vara någon sorts sekretariat åt den nya verkstyrelsen, som ju är en vidareutveckling av planeringsrådet, därför att sekretariatsuppgifterna för den delen av verksamheten sköts av redan nu befintlig personal och har skötts för planeringsrådets del av redan befintlig personal. Det behövs alltså inte någon höglöнад kanslichef för att sköta den detaljen. Det är väsentligen fråga om tekniska och informatoriska uppgifter, som det inte behövs specialutbildning för att gå i land med.

Om nu kanslichefen och kansliet skulle få sekretariatsuppgifter, så undrar man varför de i praktiskt taget ingen utsträckning försetts med kontorspersonal. Jag kan inte föreställa mig att denne kanslichef själv skulle springa omkring och göra grovjobbet, utan det finge han i så fall lasta över på befintlig personal. Över huvud taget verkar kansliet inte utformat för att fylla kansliuppgifter, bl. a. av det skälet att det inte försetts med någon särskild stab av kontorister.

Det sker genom den nya organisationen en rätt betydande rationalisering och arbetsbesparing inom de nya planeringsavdelningarna. De tidigare landssekreterarna förutsattes rycka upp som planeringschefer. Det betyder att de kommer att syssla praktiskt taget uteslutande med planeringsuppgifter. För närvarande sysslar landssekreterarna med en rad olika ting. De håller alkoholistförhör, de deltar i handläggningen av allmänadministrativa och sociala ärenden osv. Det blir alltså en avsevärt mindre belastning för planeringschefen i jämförelse med den som tidigare åvilade landssekreteraren. Där sker alltså en besparing. Sedan sker en besparing indirekt på det sättet att fackenheterna förstärks, vilket innebär förbättrade möjligheter att behandla frågorna. Det måste också återverka på den högste chefens, landshövdingens, arbetsbörda. Resultatet är att även där sker en viss besparing. Därutöver förstärks fackenheterna som regel, i varje fall efter vad jag har sett av förslaget, vid de flesta länsstyrelser med extra handläggande personal utöver detta planeringskansli. Det sker alltså en besparing kombinerad med en förstärkning inom hela planeringsavdelningen som enligt min mening gör det ännu mera omotiverat att inrätta denna nya och funktionellt ganska komplicerade byråkratiska utväxt.

Detta om sakens rent administrativa sida. Jag tycker att hela detta sätt att driva denna fråga i utskott och riksdag i viss mån bottenar i att man inte satt sig in i problemet, man har inte talat med folket ute på fältet i den utsträckning som hade varit rimlig och nödvändig. Man har inte satt sig in i vad som skall följa på denna betydligt mera komplicerade organisation, och man har inte heller gett klara direktiv för vad detta kansli skall syssla med. Man har enligt min uppfattning inte satt sig in i sakens praktiska sida, och därför har man också på ren skrivbordsbasis kommit fram till förslag som jag som praktiker anser helt omotiverade.

Dessutom har saken en annan sida som på sitt sätt är betydligt viktigare. Det är frågan om vad man önskar för sorts personalpolitik och lönepolitik gentemot den lägre personalen inom den statliga sektorn, i

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Anslag till läns-
styrelserna, m. m.*

detta fall speciellt inom länsstyrelserna. Här ser vi nu att det skall inrättas ett 40-tal nya handläggartjänster. Vi kan förutsätta att dessa högavlönade handläggare och akademiker inte kommer att skriva sina manus och promemorior själva. De handlingar som deras verksamhet ger upphov till kommer de inte själva att sätta in i pärmar och arkivera, föra diaries över osv., utan det får naturligtvis kontorspersonalen göra. Det intressanta är då att samtidigt som man inrättar ett 40-tal sådana handläggartjänster, prutar Kungl. Maj:t ner den s. k. POL-kommitténs förslag om att till planeringskanslierna och till kanslichefen och hans medhjälpare knyta ett antal människor ur kontorsarbetskraften, drygt ett 20-tal som jag nämnde. Det prutar man ner, och det blir praktiskt taget ingen kontorspersonal alls att biträda kanslichefen. Vad betyder det? Det betyder naturligtvis att det kontorsarbete som naturnödvändigt kommer att följa av kanslichefens och hans medhjälparens verksamhet kommer att vältras över på den redan ganska hårt belastade befintliga kontorspersonalen. Ett sådant arbete kommer självklart att bli följderna, ty även om dessa människor inte producerar så mycket mer, kommer de att producera åtskilliga promemorior, yttranden, remissvar m. m. som skall behandlas på vanligt kontorsmässigt sätt. Detta kontorsarbete, detta merarbete på kontorssidan, som naturnödvändigt måste bli följderna av inrättandet av denna utväxt räknar man alltså med att vältra över på den redan befintliga kontorspersonalen. Detta är ett exempel på hur man å ena sidan inrättar nya höglönebefattningar och å den andra utan att ha några verkligt starka funktionella motiveringar för det – på ett enligt min uppfattning ganska oförståeligt sätt – samtidigt som man ökar trycket på den befintliga lägre personalen, ökar kravet på arbetsprestationer vid bibehållen lön. Man pressar på dem mera arbete, pressar en större arbetsprodukt ut ur dem utan att ge dem någon särskild kompensation för detta.

Därvidlag menar jag att detta ärende är ett principexempel på höglönepolitik respektive låglönepolitik inom den statliga förvaltningen. Det är också ett exempel på hur man liksom i detalj efter detalj driver igenom denna typ av lösningar utan att tänka sig in i de principiella aspekterna på det hela ur lönepolitisk synpunkt.

När man nu ser förslaget att det skall inrättas nya höglönebefattningar parallellt med att det merarbete som de ger upphov till skall tryckas på den befintliga personalen, har man litet svårt att förstå allt det tal om jämlikhet som förekommer på den politiska arenan i andra sammanhang. Detta är ett exempel på hur det ser ut i praktiken. Så här driver man ärendena, så här utvecklas administrationen, så här fortgår byråkratiseeringen och den ökande pressen på de lågt betalda kontoristerna inom den offentliga sektorn.

Det är mot denna bakgrund – frågans administrativa samt personalpolitiska och lönepolitiska sida – som jag i min motion har velat ställa det ändringsyrkandet att de enligt min mening i stort sett onödiga pengar som enligt detta förslag skulle gå till de nya planeringskanslierna i stället skall gå till länsstyrelserna för att disponeras för en förbättring av de lågt betalda kontoristernas löneförhållanden. Det har nämligen blivit allt vanligare att man när det uppstår vakanser på ordinarie kontorstjänster

anställer personal i betydligt lägre lönegrad än vad som normalt är fallet när man inrättar ordinarie tjänster. När man t. ex. får "lediga" pengar från sådana anslag som är tillskrivna kontorstjänster i 9 lönegraden och skall anställa extrapersonal placeras den ofta i lägre lönegrad.

Det är ganska systematiskt genomdrivet, och det innebär i själva verket att staten för en politik som är fientlig mot de lågavlönade. Man inrättar nya låglönebefattningar samtidigt som man är ganska generös när det gäller att inrätta nya höglönebefattningar och ge de högavlönade påökt.

Vad som vore angeläget både från funktionell och lönepolitisk synpunkt vore att bjuda de lägst avlönade kontoristerna väsentligt bättre villkor än de för närvarande har och därmed också på ett helt annat sätt uppmuntra dem att göra bättre arbetsprestationer. Man bör förstärka kontorssidans effektivitet. Trots alla B- och C-lönetjänster som inrättas är det i mångt och mycket kontorssidans effektivitet som avgör förvaltningens faktiska effektivitet. Och den är ofta, det vet vi av erfarenhet, den trånga sektorn. Det är där som de långa väntetiderna, de förlängda expeditionstiderna osv. uppstår.

I stället för att lägga ut pengar på onödiga byråkratiska utväxter bör man förbättra läget för de anställda inom denna sektor och förhindra att ett låglöneproletariat uppstår som naturligtvis på grund av sina usla löner saknar verkligt intresse och engagemang för jobbet. Ge länsstyrelserna möjlighet att förbättra rekryteringen, arbetsmoralen och prestationsförmågan genom att förbättra levnadsvillkoren för de sämst betalda inom den statliga kontorskarriären!

Herr GREBÄCK (c):

Herr talman! Det är väl alldeles uppenbart att herr Svensson i Malmö har en förutfattad mening om hur dessa planeringskanslier och kanslichefer skulle komma att fungera. Utifrån den utgångspunkten bygger han upp sin argumentation. Men ytterst kommer väl detta att bero på hur länsstyrelserna kan genomföra denna omorganisation — det beror på vad man kommer att kunna göra av den. Som tjänsteman inom denna organisation har herr Svensson tydligen själv den uppfattningen att det inte är möjligt att undvika att den blir vad han kallar en byråkratisk utväxt och inte en levande och fungerande organisation.

Vi har vid upprepade tillfällen i riksdagen från alla partiers sida framhållit det angelägna i att vi får till stånd en planeringsverksamhet på regional nivå och att det gäller att bygga ut de organisatoriska förutsättningarna härför. Här gör man nu ett försök att bygga upp en organisation som skall tillgodose de önskemålen.

Jag kan hålla med herr Svensson om att det kan finnas farhågor för att kanslierna blir små ämbetsverk inbyggda i länsstyrelserna, om man inte på högsta nivå i länsstyrelserna ser till att de fungerar så som departementschefen och utskottet i olika sammanhang med styrka har framhållit, att de bör fungera.

Det som irriterar herr Svensson speciellt är tydligen inrättandet av den här kanslichefstjänsten. Herr Svensson menar att kanslichefen kommer att bli en maktfaktor som blir mycket svår att styra och att han kommer

Fredagen den
19 mars 1971

*Anslag till läns-
styrelserna, m. m.*

att lägga sig i de olika avdelningarnas verksamhet på ett sätt som herr Svensson tror kan bli besvärligt. Jag är inte övertygad om att det behöver bli på det viset. Det beror väl på hur kanslichefens chef kan hålla tyglar på honom.

Vad sedan arbetsuppgifterna beträffar har jag den uppfattningen att det inte skall behöva fattas arbetsuppgifter för planeringschefen, för det är ju inte meningen att han bara skall fungera som chef för planeringskansliet, utan han skall också fungera som samordnare och kansliet skall i viss utsträckning fungera som kansli för hela länsstyrelsen. Alldeles säkert finns det många angelägna arbetsuppgifter att handlägga i det fallet.

Man får väl, som vi brukar säga här i riksdagen, följa den här omorganisationen med uppmärksamhet och vidta de förändringar som kan bli aktuella när man har vunnit erfarenhet av hur det hela fungerar.

Vad beträffar herr Svenssons demagogiska tal om låglönegruppernas situation har det inte funnits någon anledning för civilutskottet att behandla den saken. Det finns ju andra tillfällen, som jag tror är lämpligare för herr Svensson att ta upp de frågorna vid. Herr Svensson säger, att det finns en skevhet när det gäller avpassningen mellan de högre tjänsterna och kontorstjänsterna, men den kan väl förklaras av att man i igångsättningskedet först måste skaffa sig kvalificerad arbetskraft för vissa uppgifter, om man skall kunna uträtta någonting i fråga om planeringen. Det behövs väl kvalificerat folk till det, och det tar nog sin tid innan man har hunnit skaffa dem och bygga upp organisationen. Sedan får man väl successivt förse dem med kanslipersonal i den utsträckning som kan behövas. Lönefrågorna för den personalen får tas upp i vanlig ordning; det får väl deras organisationer försöka klara upp.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till civilutskottets hemställan på denna punkt.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Herr Grebäcks förlitande på att Parkinsons lag skall fungera till administrationens bästa i framtiden utan några särskilda åtgärder är visserligen på sitt sätt rörande, men jag tror också att det bottnar i att han i alltför ringa mån har satt sig in i hur den här delen av administrationen i praktiken fungerar och inte riktigt försökt att konkret föreställa sig vilka problem som den här enligt min mening onödiga utväxten kommer att föra med sig.

Intressant i hans inlägg är, det vill jag slå fast, att han talar om just att kanslichefen skall ha en samordnande uppgift, dvs. att han skall ha en uppgift som så att säga sätter honom över fackplanerarna, alltså gör honom till ett mellanled mellan planeringschefen och fackplanerarna. Herr Grebäck bekräftar alltså den anmärkning som jag i motionen har gjort gentemot hela konstruktionen, samtidigt som man i utskottsbetänkandet förnekar att kanslichefen skulle komma att bli ett sådant mellanled. Genom att här antyda vilken sorts uppgifter denna kanslichef skulle ha bekräftar han i själva verket just det förhållandet att detta kommer att bli en instans som kommer att skjutas in mellan planeringschefen och fackplanerarna och därmed göra handläggningsprocessen mera indirekt och kontakterna inom förvaltningen mera byråkratiska än vad de

behöver vara.

Jag kan nämna för herr Grebäck att enligt min visserligen inte särskilt långa men dock erfarenhet på detta område är det redan nu ett problem att hålla en någorlunda fortlöpande och god kontakt mellan de båda högsta cheferna på planeringssidan, landshövdingen och den tilltänkte framtida planeringschefen – nuvarande landssekreteraren – och fackplanerarna. Ansträngningar behöver göras för att förbättra den kontakten så att den löper mera automatiskt och smidigt och blir mera ofta förekommande än vad den är nu. Skall vi nu på fackplanerarhåll ha besvär med att ha kontakt med ytterligare en tjänsteman, som skjuts in som ett nytt led, som så att säga står över fackplanerarnivån och som är knuten till planeringschefen? Vi får då problemet med att hålla kontakt med tre av de s. k. högdjuren i stället för med två. Jag kan inte inse att det skulle vara rationellare. Att i stället förstärka fackplanerarna ytterligare hade varit en kontorsmässigt mera betingad lösning. Det hade i och för sig varit skäl att gå på den linjen i stället för att skapa ett helt nytt trappsteg i den administrativa hierarkin.

Det är, herr Grebäck, inte någon personlig fobi från min sida när jag argumenterar mot dessa planeringskanslier. Tvärtom argumenterar jag emot mitt eget personliga intresse, eftersom jag är en av dem som kan söka någon av dessa högavlönade befattningar och följaktligen från rent egoistisk synpunkt borde haft all anledning att tillstyrka förslaget. Men jag anser att detta såväl organisatoriskt som lönepolitiskt är en stötande och obefogad förändring som leder till att man får en sämre administration och en skärpning av klass- och löneskillnaderna inom förvaltningen. Därför argumenterar jag emot förändringen. Om jag skulle ha handlat i mitt eget intresse skulle jag, herr Grebäck, ha låtit saken passera och inte anmärkt på det hela.

Jag har också stött mig litet på att herr Grebäck försöker säga att detta inte är rätta tillfället att bedriva agitation för de lågavlönades intressen. När är det då över huvud taget rätta platsen härför? Vi har här en konkret organisationsfråga med lönepolitiska och andra liknande aspekter och som utgör ett moment i den långa kedja av detaljbeslut som drivs igenom här i riksdagen. När skall sådana aspekter tas upp om inte just när det praktiska beslutet om genomförandet av dessa detaljer skall fattas? Är det inte riktigt att se varje detalj just i ett sådant sammanhang? Riskerar vi inte att herr Grebäcks och andras oförmåga eller ovilja att se ett sådant sammanhang leder till att man genom beslut efter beslut bygger upp en administrativ och lönepolitisk struktur som sedan visar sig vara felaktig ur jämlikhetssynpunkt? Är det inte just avsaknaden av denna typ av principiella aspekter på sådana här detaljbeslut som har medfört att administrationen och byråkratin har växt fram, utan att man egentligen har haft någon överblick över den och utan att man har ställt frågan om de olika penningtilldelningarna har varit funktionellt eller på annat sätt lönepolitiskt motiverade? Enligt min mening är det just inför sådana här konkreta beslut som dessa frågor skall ställas och en granskning göras huruvida beslutet i fråga är onödigt, om inrättandet av denna nya befattning är onödigt eller ej och huruvida beslutet stämmer med de lönepolitiska riktlinjer vi vill se genomförda i

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Anslag till läns-
styrelserna, m. m.*

den offentliga förvaltningen.

Jag vill med detta yrka bifall till reservationen. Samtidigt vill jag meddela att jag, även om det tar tid för kammaren, inte kommer att neka mig nöjet att begära votering på denna punkt. Det kan vara roligt att se inte minst var socialdemokraterna står i denna fråga med så tydliga jämlikhets- och lönepolitiska aspekter.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Med hänsyn tagen till det något ensidiga betraktelsesätt som herr Svensson i Malmö har lagt på denna fråga ser jag mig föranlåten att ta upp ett par aspekter på den som det förefaller mig som om herr Svensson helt har tappat bort. Det är litet förvånansvärt att herr Svensson ägnar sig åt att bara diskutera de erfarenheter han som tjänsteman har av den länsstyrelse som vi för närvarande arbetar med utan att ta hänsyn till de förändringar som skall ske genom den nya länsstyrelsen.

Låt oss komma ihåg att vad vi nu står inför är att fatta ett viktigt beslut som har att göra med våra möjligheter att föra den aktiva regionalpolitik som vi alla har varit överens om. Den nya länsstyrelse som vi kommer att få skall vara ett effektivare instrument för en aktiv regionalpolitik än vad den gamla länsorganisationen kunde vara, med sin länsstyrelse och med splittringen på de många olika länsverksamheterna. Här samlar vi nu i den nya länsstyrelsen möjligheter att fatta mera samordnade beslut i anslutning till den regionalpolitik vi vill föra, och samordningen skall ske under den nya länsstyrelsens ledning.

Och hur ser den nya länsstyrelsen ut? Ja, det har ju herr Svensson helt tappat bort. Det är en lekmannastyrelse med tio lekmanvalda ledamöter plus landshövdingen. Om den här nya länsstyrelsen skall kunna svara för samordningen behöver den vissa personella resurser till sitt förfogande. Det planeringskansli som herr Svensson talar om är de två tjänstemän som skall biträda den nya länsstyrelsen för att den på rätt sätt skall kunna fullgöra sina uppgifter. Om vi vill fästa vikt vid att lekmannainflytandet skall komma att spela den roll vi vill att det skall spela får vi också förse lekmännen med de personella resurser de behöver i sitt arbete.

Det här betyder å andra sidan inte — och det vet herr Svensson väl — att inte de olika enheterna kommer att få tillfälle att göra sin röst hörd inför beslutsfattarna. Både organisationsmässigt och instruktionsmässigt förutsätts det att enheterna skall kunna få full möjlighet att föra fram sin mening till länsstyrelsen.

När det sedan gäller kontorsorganisationen i anslutning till den nya länsstyrelseorganisationen, så är det självfallet att vi inte heller på det här området har kunnat få gehör för alla de önskemål som man från länsstyrelsesidan kan ha i fråga om behovet av att fylla ut kontorsorganisationen. Vi vet ju att när vi prövar de olika huvudtitlarna får vi gå fram med bläpennan därför att resurserna inte räcker till. Men vi är också klart medvetna om att det finns möjligheter till omprioriteringar inom den nya organisation som nu håller på att ta form och att man med anslagsmedel kan tillgodose de primära behoven för att senare, när organisationen har vunnit stadga, mera bestämt kunna ge den tjänster.

Vad vi däremot inte har velat skjuta på framtiden är möjligheten att verkligen med kraft kunna börja föra den aktiva regionalpolitiken, och det är därför vi har byggt upp länsstyrelsen så som den nu är föreslagen och försett lekmanestyrelsen med de här resurserna.

Herr GREBÄCK (c):

Herr talman! Herr Svensson i Malmö säger att jag – och då väl också utskottet – saknar tillräcklig kännedom om förhållandena inom länsstyrelserna och deras sätt att arbeta. Är det så, delar vi väl den okunnigheten med många remissinstanser och även med den utredning som har haft att behandla den här frågan.

Herr Svensson framhåller att det inte är av egoistiska skäl som han talar emot detta förslag; han skulle själv ha möjlighet att söka en högre tjänst. Ja, det kan ju finnas många motiv för att argumentera så som herr Svensson gör. Det behöver inte vara uteslutande månheten om de lågavlönade. I politiska sammanhang kan det också finnas andra skäl för att göra det.

Men jag reagerar då herr Svensson säger: När skall man diskutera frågor som rör de lågavlönades ställning, om inte vid ett sådant här tillfälle? När skall man då ta upp dem? Herr Svensson spelar här ut den kvalificerade arbetskraften på akademisk nivå mot låglönegruppen, precis som om det gällde att byta tjänster här som helst. Jag känner inte närmare till herr Svenssons personliga kvalifikationer, men jag kan inte tänka mig att herr Svensson menar att hans egen tjänst utan vidare kan bytas ut mot en kontoristtjänst e. d. Man måste väl hålla isär dessa båda frågor. Lönefrågorna får klaras upp i vanlig ordning.

Jag understryker än en gång att civilutskottet inte har haft anledning att ta upp den problematiken i sitt betänkande.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Bara ett kort genmäle till civilministern.

Statsrådet åberopade behovet av en kraftfullare regionalpolitik för inrättande av dessa nya högavlönade tjänster. Men det sättet att resonera är i viss mån en bekräftelse på det resonemang som jag tidigare fört, nämligen att de som garanterar regionalpolitikens effektiva utförande ju ingalunda – åtminstone inte enbart – är de högre cheferna, som tillbringar sina dagar på sammanträden, vilka i och för sig kan vara nog så viktiga. De gör inte det praktiska jobbet. De ser inte till att saker och ting blir stencilerade, expedierade och arkiverade osv. Hur skall man t. ex. kunna förbättra byggnadsplaneringen, om man inte ser till att expeditionstiderna för byggnadsplaneärenden skärs ned?

Alla sådana här försök att liksom föra ut en statlig regionalpolitik på ett effektivare sätt sammanhänger i eminent grad med att kontorssidan fungerar effektivt och att man inte har en så att säga övertung förvaltning men en stor mängd högavlönade chefer, som sitter på sammanträden och väntar sig att kontorssidan skall sköta allt övrigt arbete och fungera automatiskt. Tyvärr är det så att många högt uppsatta förvaltningstjänstemän resonerar på det sättet. De ser ofta inte följderna på kontorssidan av de administrativa skrivbordsreformer som de från stockholmsk horisont

ibland genomför.

Från rent praktisk synpunkt tvivlar jag också på att det kommer att bli ett så radikalt brott mellan gammal och ny förvaltning i detta fall. Det kommer säkerligen att löpa ungefärligen på det gamla sättet.

Sedan sade statsrådet också i sin argumentation för dessa kanslichefer att de behövs för sekretariatsuppgifter åt den nya verksstyrelsen. Men verksstyrelsen är ju inte ny. Den har tidigare fungerat, om också i rådgivande och mera anspråkslös form, rent juridiskt sett. Praktiskt har den ändå fungerat och kommer inte att arbeta så förfärligt mycket annorlunda efter genomförandet av den nu föreslagna reformen. Styrelsen får större formella befogenheter, men sammanträdenas organisation, utsändandet av handlingar och informationen till planeringsråd respektive verksstyrelsen kommer i praktiken att förlöpa på i stort sett samma sätt som tidigare.

Vad handlar för övrigt dessa sekretariatsuppgifter åt verksstyrelsen om? Jo, framför allt gäller det att se till att ledamöterna i verksstyrelsen blir ordentligt informerade, att de får handlingar sig tillsända, att det stencileras tillräckligt med informationsmaterial till dem osv., dvs. en mängd typiska kontorsuppgifter. Dessa måste skötas för att informationen och den nya verksstyrelsen skall kunna fungera på ett effektivt sätt. Och menar då statsrådet att dessa synnerligen jordnära sekretariatsuppgifter skulle skötas av högavlönade akademiker?

Jag kan inte tänka mig att de springer och klistrar frimärken och lämnar kuvert på posten själva, utan det kommer naturligtvis kontorspersonalen att få göra. Men då är det ju desto egendomligare att man inte får en förstärkning på kontorssidan utan skär ned just på kontorssidan samtidigt som man inrättar dessa höglönebefattningar som såvitt jag förstär både administrativt och funktionellt svävar i luften.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att det är nödvändigt att herr Svensson i Malmö läser på länsstyrelserreformen bättre. Han sade nu att den förändring som inträffar egentligen bara är av formell karaktär; de tidigare planeringsråden får möjlighet att vara med och fatta beslut. Vi får en länsstyrelse med helt andra beslutsfunktioner, och det är det som är avsikten med och motiveringen till denna reform, som syftar till att vi skall kunna föra en aktivare regionalpolitik. Herr Svensson underskattar tydligen helt den roll som den nya lekmannastyrelsen skall spela i detta sammanhang och vill dessutom inte ge styrelsen möjlighet att arbeta på det sätt i förhållande till tjänstemännen som den bör få.

Herr HENRIKSON (s):

Herr talman! När man lyssnar på herr Svensson i Malmö får man det bestämda intrycket att i varje fall han själv betraktar sig som den ende som begriper de här frågorna. Varken utredningen, statsrådet eller utskottet tillskriver han någon som helst kännedom om vad vi just nu håller på och diskuterar. Jag har för egen del ingen anledning att ta till orda i sakfrågan. Utskottets ordförande och statsrådet har ju belyst vad frågan egentligen gäller. Men jag måste till herr Svensson säga att jag

tycker att han far litet vårdslöst fram med sin argumentation. Han talar om att kontorspersonalen i den situation, som den nu befinner sig i, i betydande grad skulle sakna intresse för de arbetsuppgifter den har sig ålagda. Jag kan inte dra någon annan slutsats, när han säger att en väsentlig förbättring för den kategorin skulle göra att man finge detta intresse som man tydligen enligt herr Svensson för dagen inte har.

Herr Svensson talade om byråkratisk utväxt. Jag vet inte om herr Svensson själv är ett uttryck för just denna byråkratiska utväxt – jag har inte framfört beskyllningen om den; det är han som har gjort det.

Herr Svensson ansåg också att man kan riskera godtycke vid handläggningen av frågorna. Den beskyllningen återfaller ju på de människor som på de olika länsstyrelserna har att sköta de angelägna uppgifter som länsstyrelsen har sig ålagd. Utan att ge något exempel kastar herr Svensson ut den beskyllningen.

Sist och slutligen: Herr Svensson kunde inte neka sig nöjet att begära votering och rösträkning i detta ärende för att skapa sig klarhet i var socialdemokraterna står när det gäller de lönepolitiska frågorna, som – det vill jag inom parentes och i likhet med herr Grebäck framhålla – inte hör till dagens debatt. Civilutskottet har inte att handlägga de frågorna. Om herr Svensson hade varit här förra veckan – jag vet inte bestämt om han var det eller inte – hade han kunnat konstatera det; då diskuterades just var vi står när det gäller lönepolitiken. Jag skall nu inte beröra det närmare. Jag vill bara uppmana herr Svensson att gå tillbaka till protokollet från den debatt som fördes här förra veckan i anslutning till antagandet av den fullmaktslag som regeringen begärde. Det är fullständigt klart var socialdemokraterna står när det gäller lönepolitiken.

Det har ju riktats kritik från herr Svensson närstående kretsar mot avtalsverkets och regeringens sätt att driva dessa frågor just nu. Jag har full förståelse för att herr Svensson och hans parti har ett visst behov av att markera en annan hållning än den man inledningsvis intog i den frågan, som alltså inte hör till dagens debattämne. Men jag uppmanar som sagt herr Svensson att gå till historien, som någon tidigare sade, och historien är i detta fall inte så gammal; vi har den i färskt minne.

När jag nu ändå har ordet ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Till detta vill jag bara säga, att även om civilutskottet inte har att beakta de långsiktiga lönepolitiska riktlinjerna, så måste i all rimlighets namn riksdagen ha ett visst intresse för sådant. Att frånhända riksdagen den möjligheten kan väl inte vara herr Henriksons mening. Man behöver väl inte avsiktligt liksom sätta skyggglappar på sig för varje ärende; då får man en process med en hel kedja av ärenden, där man fattar en massa beslut som man inte kan överblicka konsekvenserna av.

Vad beträffar intresset hos de lägst avlönade kontorsanställda inom förvaltningen är det väl ganska uppenbart att de som får ut 600–700 kronor netto i månaden inte går till sitt arbete med någon särskilt stor entusiasm när de finner att arbetet är så dåligt uppskattat. Att vi där skulle kunna vinna åtskilligt genom en förbättring i effektivitetshänse-

Fredagen den
19 mars 1971

*Lag om skatterätt
och länsrätt, m. m.*

ende framstår väl ända som uppenbart för en någorlunda praktiskt tänkande människa.

Sedan ville jag inte i någon förnedrande bemärkelse beskylla utskottet för okunnighet; det har inte varit min mening. Det är orimligt att tänka sig att utskottsledamöter skall vara insatta i administrativa detaljfrågor och i sådana småsaker som det här ytterst rör sig om. Men en sak är att inte hinna eller kunna sätta sig in i sådana här frågor. En annan sak är att framhärda i sin okunnighet, som herr Henrikson och andra nu gör, och inte ta upp dessa frågor till behandling och beakta dem närmare. De som svarar för den reformering av den administrativa strukturen, som nu är på gång här i landet, tycker jag har syndat genom att alldeles för litet ha talat med praktikerna ute på fältet. Gå ut och tala med dem och få aspekter på den funktionella sidan av de administrativa reformerna! Det är då inte säkert att skrivbordskonstruktionerna kommer att se likadana ut. Tala inte minst med kontorsfolket som man ofta glömmer! Man resonerar med cheferna över huvudet på dem som gör det egentliga jobbet i förvaltningen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Engström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-
det nr 8 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Engström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	271
Nej	—	14
Avstår	—	3

Punkterna 2-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 6 Lag om skatterätt och länsrätt, m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 9 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (1971:14) med förslag till lag om skatterätt och länsrätt, m. m., jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet

över civilärenden för den 20 november 1970 och den 22 januari 1971 samt av lagrådets protokoll den 13 januari 1971 föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen nr 14 följande förslag till

1. lag om skatterätt och länsrätt,
2. lag om ändring i lagen (1955:261) om avstängning av domare.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Beteckningen skatterätt används i lagen som en gemensam beteckning på dels länsrätterna vilka avses ersätta prövningsnämnderna, dels den mellankommunala skatterätten vilken avses ersätta den mellankommunala prövningsnämnden. Länsrätt och länsrätt knyts organisatoriskt till länsstyrelsen medan den mellankommunala skatterätten knyts till riksskatteverket. Den föreslagna lagen innehåller bestämmelser om skatterätts och länsrätts kompetensområden, om domförhet, om omröstning samt om ledamöter i skatterätt och länsrätt.

Vid skatterätt skall enligt förslaget handläggas i huvudsak de mål som f. n. handläggs vid prövningsnämnd. Länsrätts kompetensområde föreslås omfatta vissa av de målgrupper som f. n. handläggs på landskansliet, i huvudsak mål enligt barnavårdslagen och nykterhetsvårdslagen samt körkortsmål. Skatterätt och länsrätt skall enligt vad som föreslås i propositionen bestå av lagfaren ordförande och nämndemän. Den förvaltningsprocesslag som har förordats i remiss till lagrådet den 14 januari 1971 avses bli tillämplig på bl. a. skatterätt och länsrätt. Förslaget till lag om skatterätt och länsrätt innehåller därför inte några bestämmelser om förfarandet.”

I detta betänkande behandlades motionerna

nr 1216 av herr Börjesson i Falköping,

nr 1217 av herr Enlund m. fl. vari hemställts att riksdagen skulle besluta

1. att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 14 samt

2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att förslag angående helt fristående regionala förvaltningsdomstolar utarbetades och förelades riksdagen,

nr 1218 av herrarnas Ernulf och Sjöholm vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 14

A. – under uttalande av att den i propositionen föreslagna organisationen av förvaltningsrättskipningen i första instans kunde godtagas endast som ett provisorium – hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om förslag snarast möjligt till en organisation med förvaltningsdomstolar som var helt fristående från förvaltningsmyndigheterna,

B. för sin del beslutade om i motionen angivna ändringar i förslaget till lag om skatterätt och länsrätt,

C. i skrivelse till Kungl. Maj:t framhöll angelägenheten av att kommande förslag till reglering av förfarandet inför skatterätt och länsrätt gav part uttrycklig rätt att anlita biträde vid utförande av sin talan inför dessa rätter,

nr 1219 av herr Josefson i Arrie och fru Holmqvist,

nr 1220 av herr Winberg m. fl. vari hemställts att riksdagen skulle

besluta att 9 § andra stycket lagen om skatterätt och länsrätt skulle ha av motionärerna angiven lydelse.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen nr 1217 i vad den avsåg ett principiellt ställningstagande mot bifall till propositionen,

2. att riksdagen skulle avslå motionerna nr 1217 och 1218 i vad de avsåg begäran om förslag angående helt fristående regionala förvaltningsdomstolar,

3. att riksdagen med avslag å motionerna nr 1218 och 1219, den förstnämnda såvitt nu var i fråga, antog 5 § första stycket i det vid propositionen nr 14 fogade förslaget till lag om skatterätt och länsrätt,

4. att riksdagen med avslag å motionen nr 1218 såvitt nu var i fråga antog 6 § tredje stycket i förslaget till lag om skatterätt och länsrätt,

5. att riksdagen med avslag å motionen nr 1218 såvitt nu var i fråga antog 7 § i förslaget till lag om skatterätt och länsrätt,

6. att riksdagen med avslag å motionen nr 1220 antog 9 § andra stycket i förslaget till lag om skatterätt och länsrätt,

7. att riksdagen med avslag å motionen nr 1216 antog 10 § första stycket i förslaget till lag om skatterätt och länsrätt,

8. att riksdagen antog förslagen till lag om skatterätt och länsrätt samt till lag om ändring i lagen (1955:261) om avstängning av domare i vad det förstnämnda förslaget ej behandlats under 3-7 och i vad förslagen ej heller avsåg ikraftträdandebestämmelserna,

9. att riksdagen med förklaring att ikraftträdandebestämmelserna till lagförslagen inte kunnat i oförändrat skick godtagas för sin del antog sådana bestämmelser med av utskottet föreslagen lydelse,

10. att motionen nr 1218 i vad den avsåg rätt att anlita biträde inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *helt fristående regionala förvaltningsdomstolar* av herrar Tobé (fp) och Angström (fp), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna nr 1217 och 1218 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda om helt fristående regionala förvaltningsdomstolar,

2. beträffande *antalet nämndemän i rätten* av herrar Grebäck (c) och Tobé (fp), fröken Ljungberg (m) samt herrar Andersson i Knäred (c), Wennerfors (m), Karlsson i Mariefred (c) och Angström (fp), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen, med förklaring att det vid propositionen nr 14 fogade förslaget till lag om skatterätt och länsrätt icke kunnat oförändrat godtagas, i anledning av motionen nr 1218 såvitt nu var i fråga samt med avslag å motionen nr 1219 för sin del beslutade att 5 § första stycket i lagen skulle erhålla av reservanternas angiven lydelse,

3. beträffande *domförhet utan nämndemän* av herrar Tobé (fp) och

Ångström (fp), som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen, med förklaring att förslaget till lag om skatterätt och länsrätt icke kunnat oförändrat godtagas, i anledning av motionen nr 1218 i motsvarande del för sin del beslutade att 6 § tredje stycket i lagen skulle erhålla av reservanterna angiven lydelse,

4. beträffande *valbarhet som nämndeman* av herr Tobé (fp), fröken Ljungberg (m) samt herrar Ångström (fp) och Adolfsson (m), som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen, med förklaring att förslaget till lag om skatterätt och länsrätt icke kunnat oförändrat godtagas, med bifall till motionen nr 1220 för sin del beslutade att 9 § andra stycket i lagen skulle erhålla av reservanterna angiven lydelse.

Herr GREBÄCK (c):

Herr talman! Till civilutskottets betänkande nr 9 i anledning av proposition med förslag till lag om skatterätt och länsrätt finns fogad en reservation av mig jämte några andra ledamöter. Den är betecknad med nr 2 i betänkandet. Yrkandet i denna reservation ansluter sig till ett yttrande från lagrådet att fullsutten rätt skall bestå av ordförande och fyra nämndemän, såvida inte förfall föreligger för någon.

Reservanterna har vid sin bedömning fäst särskild vikt vid att det gäller att skapa ett verkligt reellt lekmannainflytande. Detta har också varit själva utgångspunkten för den godtagna organisationsreformen. Denna får med andra ord inte uppfattas såsom en försämring inom skatterättens kompetensområde jämfört med prövningsnämndernas handläggning. Med en sådan regelutformning undviks också att rättens ordförande redan i samband med kallelsens utfärdande nödgas ta principiell ställning i faktiska sakfrågor. Vårt yrkande avviker sålunda på denna punkt från utskottsmajoritetens hemställan, som ansluter sig till propositionens förslag att rätten skall vara domför med ordförande och tre nämndemän och att flera än fyra nämndemän inte får tjänstgöra i rätten.

I detta sammanhang förtjänar det att påpekas vad lagrådet har anfört. Det är enligt lagrådet "svårt att förstå varför antalet nämndemän i de nya förvaltningsdomstolarna skall sättas lägre än i tingsrätterna. Även om omröstningsreglerna i tingsrätt är utformade på den kollektiva omröstningsformens grund har de dock — — — ett sådant reellt innehåll att man i det praktiskt mest betydelsefulla fallet, att två meningar står emot varandra, når samma resultat som om individuell rösträtt hade gällt." Vidare erinras om att vad beträffar länsskatterätten förslaget medför till och med en minskning av det antal lekmän som i allmänhet brukar delta i prövningsnämnderna. Lagrådet förordar därför i första hand att såväl omräkningsreglerna som bestämmelserna om antalet nämndemän beträffande skatterätt och länsrätt får samma utformning som för tingsrätterna.

Det i motionen 1218 framförda förslaget ansluter sig, som jag nyss nämnde, till denna uppfattning, vilket innebär att antalet nämndemän skall vara fyra, dock att vid förfall för någon rätten skall vara domför även med tre nämndemän. Genom förslaget avses rätten i normalfallet

Fredagen den
19 mars 1971

*Lag om skatterätt
och länsrätt, m. m.*

och med bibehållen individuell rösträtt få ett udda antal röstande varigenom lika rösttal kan undvikas.

I detta sammanhang skall jag också något beröra yrkandet i motionen 1219 om högst sex nämndemän i skatterätt, men där man dock godtar att rätten är domför med tre nämndemän närvarande. Den avsedda behandlingsgången i skatterätt och länsrätt avviker dock från förhållandena i tingsrätt på ett sådant sätt att de av motionärerna antagna riskerna för avbrott inte kan påverka frågan om högsta antal nämndemän. Vad motionärerna mot bakgrund av erfarenheter från arbetet i prövningsnämnd anfört om en lottning av mål för särskild granskning kan inte heller läggas till grund för en förordad ändring, då varje nämndeman har fullt ansvar för avgörandena i varje mål. Med den bedömning vi reservanter gjort kan därför förslaget om högst sex nämndemän i skatterätt inte lämpligen tillgodoses.

Med den motivering jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2 i utskottets betänkande nr 9.

Vad betänkandet i övrigt angår vill jag något motivera utskottets ställningstagande till den fråga som ligger till grund för yrkandet i reservationen 1 av herrar Tobé och Ångström och som innebär en hemställan om bifall till ett yrkande i såväl motionen 1217 som motionen 1218 att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall anhålla om förslag till fristående regionala förvaltningsdomstolar. I motionen 1218 hemställas att en sådan anhållan förenas med ett uttalande att den i propositionen föreslagna organisationen skall godtas endast som ett provisorium. Det är detta senare yrkande som reservanterna byggt sin hemställan på.

Utskottet har inte funnit anledning att gå ifrån den av statsutskottet vid 1970 års riksdag uttryckta meningen att principiella skäl kunde anföras för att förvaltningsrättskipningen på länsnivå organisatoriskt bryts ut från länsstyrelserna. De rättskipande organen skulle enligt riktlinjerna dock i praktiken få en oberoende och jävsfri ställning. Den nu föreslagna regleringen av förvaltningsrättskipningen bekräftar enligt utskottets mening bedömningarna att skatterätt och länsrätt skall självständigt handläggas och avgöra målen.

Utskottet delar den av departementschefen i propositionen uttryckta uppfattningen att de närmare föreskrifterna om domstolarnas organisation och verksamhet bör utformas så, att de inte kommer att innebära några faktiska inskränkningar i domstolarnas självständighet i fråga om den dömande verksamheten. Utskottets åsikt i detta fall anknyter till och står i full överensstämmelse med statsutskottets i dess utlåtande vid förra årets riksdag uttryckta och genom riksdagens principbeslut godtagna synpunkter. Enligt utskottets mening bör därför yrkandet i denna reservation avslås.

Vad beträffar reservationerna 3 och 4 i betänkandet skall jag fatta mig kort, då de i huvudsak beror på olika bedömningar dels i fråga om domförhet i de i lagförslaget angivna måltyperna, dels i fråga om valbarhetsreglerna och de därmed sammanhängande jävsförhållandena. Jag ber i detta sammanhang endast att få hänvisa till vad utskottet under dessa punkter anfört i betänkandet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till civilutskottets hemställan i dess

betänkande nr 9 utom i fråga om reservationen 2, som jag redan yrkat bifall till.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Civilutskottets betänkande nr 9 är en fullföljd av förra årets beslut angående partiell omorganisation av länsstyrelserna — kanske skall vi säga länsförvaltningen, eftersom den berörde också andra länsorgan. Från början vill jag säga ifrån att detta är en reform i rätt riktning beträffande förvaltningsrättskipningen på länsnivå. Men det finns anledning att göra en del invändningar.

Utskottets ordförande jämförde statsutskottets utlåtande förra året med civilutskottets nu föreliggande betänkande. Förra året hette det att man inte skulle ta ställning till om det bör vara länsstyrelseanknytning eller självständig förvaltningsrättskipning. Utskottet ställde det på framtiden. Man kände redan då till departementschefens inställning till det hela, men formellt ville man inte ta ställning. Man kan alltså inte åberopa att man intar samma ställning som då, men nu har utskottet sagt att det bör vara länsstyrelseanknytning i enlighet med vad departementschefen, som gått på länsstyrelsernas linje, föreslagit.

Då finns det anledning att något granska konstruktionen. I civilutskottets betänkande nr 8, som vi behandlade för en stund sedan, finns ett schema återgivet från statsverkspropositionen. Man ser därav att länsstyrelsen förutom vissa andra avdelningar skall fördelas på planeringsavdelning, skatteavdelning och förvaltningsavdelning — jag kommer i fortsättningen att kalla den så; i propositioner och i utskottets betänkande återges den med något krångligare namn som avdelning för allmän förvaltning och förvaltningsrättskipning.

Här finns en sak som vi inte tog upp i utskottet och som jag faktiskt måste fråga något om. Det står någonstans i propositionen och är även upprepat i utskottets betänkande, att förvaltningsavdelningens underavdelningar skall heta rättsenhet och allmän enhet. De skall motsvara nuvarande allmänna sektionen och prövningsnämndens kansli. Jag begriper inte riktigt vilken del av prövningsnämndens kansli som skall ligga där. Bör inte dessa uppgifter falla på själva länsrätten och länskatte-rätten? Detta framgår inte klart i propositionen och inte heller i utskottets betänkande. Det är inte någon stor fråga, men det finns en oklarhet som man inte riktigt förstår då man läser handlingarna.

Genom det föregående beslutet har vi inrättat 25 ordinarie tjänster som chefer för förvaltningsavdelningar. Vi vet att avsikten är att de i första hand skall ifrågakomma som ordförande i länsrätten och länskatte-rätten. Här vill jag påminna om att det föreligger en oklarhet beträffande vikarieförordnande, något som också påpekats i utskottet. Ordföranden utses genom förordnande av Kungl. Maj:t, men vem skall utse vikarier? Skall länsstyrelsen göra det? Då blir ju vederbörande beroende av länsstyrelsens förordnande. Det finns något remissyttrande som talar om att åtminstone kammarrätten borde förordna vikarier. Det är en sak som inte är berörd i propositionen, och som man därför inte har riktigt klar för sig.

De processuella reglerna ställer man på framtiden. Vi väntar på ett

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Lag om skatterätt
och länsrätt, m. m.*

förslag till förvaltningslag och förvaltningsprocesslag. De är remitterade till lagrådet. Det är att vänta några propositioner i riksdagens slutskede. Då skall de tas med brådska, vilket inte är ovanligt i riksdagen, men kanske inte så lämpligt. Man borde ha klart för sig hur detta skall fungera när man nu tar organisationen.

Men det är möjligt att hela reformen skjuts på framtiden – därmed menar jag ett halvår eller någonting sådant. Utskottet har ju utgått ifrån att man skulle kunna göra det. Det har ju inträffat andra händelser som gör att det kan vara svårt att genomföra allt detta till den 1 juli.

I principfrågan är det en gammal folkpartilinje att förvaltningsrättskipningen skall vara självständig ifrån administrationen. Samma grundinställning finns i motionen 1217 av herr Enlund m. fl. och i motionen 1218 av herrar Ernulf och Sjöholm. Herr Enlund har gått litet längre. Han är orolig för att detta halva steg hindrar en mera genomgripande reform i framtiden. Herrar Ernulf och Sjöholm har också gjort starka invändningar, men accepterar detta som ett provisorium. Det är på den linjen vi har gått i reservationen 1.

Efter ordförandens inlägg här behöver jag kanske inte gå in mera på vad utskottet sagt. Jag påpekar bara att civilutskottets uttalande nu att det är av principiella skäl som förvaltningsrättskipningen på länsnivå organiseras fristående inte är detsamma som statsutskottets uttalande förra året. Där hade man inte tagit den ställningen definitivt.

Det finns en hänvisning till att länsberedningen håller på med dessa saker. Därmed har medgivits att det är fråga om ett provisorium, och det kan jag då konstatera.

Inom folkpartiet har vi länge arbetat för mera domstolsmässiga former i förvaltningsrättskipningen. Vi anser oss ha fått stöd för detta i de senaste årens utredningar och remissutlåtanden från olika instanser. Departementschefen gör också ett halvt medgivande att det är principiellt riktigt. Lagrådet har tagit i riktigt ordentligt och hänvisar till Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och beklagar att departementschefen inte funnit det möjligt att nu pröva sådan organisation.

Herr Angström och jag har reserverat oss och grundar vår uppfattning på motionerna och på vad lagrådet har sagt. Vi kommer till den ställningen att detta är en reform i rätt riktning, men vi vill betrakta den som ett provisorium och ville ha detta framfört från utskottet och riksdagen till regeringen.

Detta får väl också ses mot bakgrunden av den dubbla lojalitet som ordförandena i länsrätten och länsrättsrätten råkar ut för när de är dels chefer för avdelning eller enhet i länsstyrelsen, dels ordförande i rätterna. Departementschefen har förutsatt att det i vissa län blir så mycket att göra i rättskipningen att mer än en befattningshavare kan vara sysselsatt med det. Jag tycker det är underligt att man då i sådana län laborerar med denna dubbelanställning. Innebär chefskapet för en avdelning eller enhet så litet att göra att man kan sköta det "med vänster hand" om man är helt upptagen av domargöromål? I sådana fall tycker jag att man inte skulle koppla ihop dessa sysslor. I de län där det är mindre att göra med rättskipningen – framför allt på grund av mindre befolkning – kunde

man tänka sig detta som ett provisorium.

Nu har departementschefen förklarat att det rör sig om ett mycket litet antal personer inom länsstyrelsen som kan få sådana här förordnanden som ordförande. Det borde enligt min mening ha fått ett klarare uttryck i lagtexten. Där står nu bara att det skall vara lagfaren länsstyrelsetjänsteman. Om man är angelägen — som departementschefen säger sig vara — att betona länsrätternas självständiga ställning borde detta ha betonats genom ett direkt uttryck i lagen som inte kan missförstås. Nu får man läsa sig till det inte i propositionen utan i statsrådets yttrande om lagrådets uttalade oro över att det inte är så bra med den här dubbelställningen med länsstyrelsetjänsteman både som administrativ tjänsteman och som domare. Jag tycker att utskottet har varit i vänligaste laget. Jag står visserligen bakom den delen av utskottets yttrande, men jag har nu läst det om igen. Utskottet har sagt att vad motionärerna förordat inte kan anses stå i faktisk motsats till propositionen, som "klart" innebär denna begränsning i rekryteringen av ordförande bland personer i chefsställning på förvaltningsavdelningen och ingen annanstans. Jag tycker att när man har uttalat sig så klart skulle man ha kunnat ändra på lagen. Det bör inte vara en motivlagstiftning. Lagparagrafen öppnar stora vidder, men sedan säger departementschefen i en kommentar till lagrådets uttalande att regeln är inte så vid utan begränsar sig till några få tjänster.

Det uppkommer i nuvarande länsnämnder inte sällan rena jävssituationer. Det är många personer från länet som sitter i dessa nämnder. Sådana situationer klaras upp mycket enkelt. Vid vanliga jäv är saken klar. Men vad som enligt min erfarenhet är mycket svårt att klara av är delikatessjäv, som man kallar det. Vederbörande är alltså inte personligt jävig men på grund av sin tjänst eller sin anknytning till någon organisation e. d. besvärade av att delta i beslut. Ordförandena i dessa rätter är alltså besvärade av att vara landsstatstjänstemän samtidigt som de skall döma i frågor som länsstyrelsen på ett eller annat sätt kan ha haft att göra med utan att man direkt kan säga att de i målet är jäviga. Jag har inte reserverat mig på den punkten. Jag tycker att det ligger i själva reservation 1, som talar om självständiga förvaltningsdomstolar, men jag tycker att jag borde nämna det också.

En av riktlinjerna i länsadministrationens omorganisation har varit att främja lekmännens inflytande. Det har påpekats här av herr Grebäck beträffande just antalet nämndemän som normalt skall delta i länsrätternas handläggning. Jag tycker också att det är mycket underligt att lagförslaget så starkt begränsar nämndemännens medverkan i länsskatterätten. Rätten skall vara domförlös om tre nämndemän är närvarande, och det får vara högst fyra.

Först och främst är det, som herr Grebäck också nämnde, en nedskärning i förhållande till vad som gäller för länsprövningsnämnderna, vilka har sex lekmän i vanliga fall. Vidare är det lägre antal än vad tingsrätterna har med normalt fem. Man måste också säga att själva bestämmelsen är mycket underligt utformad. Det står: "Rätten är domförlös med ordförande och tre nämndemän. Fler än fyra nämndemän får ej tjänstgöra i rätten."

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Lag om skatterätt
och länsrätt, m. m.*

Jag hoppas att jag inte kränker departementschefen och hans medhjälpare om jag nämner att jag har talat med en både domför och lagklok person i det här fallet. Han sade att det var bland det jämmerligaste han hade sett i lagtext. Rätten är domför med tre nämndemän och högst fyra får vara med. Det är så underligt uttryckt, att någon motsvarighet, såvitt jag förstär, inte finns i annan lagstiftning.

Eftersom det inte finns några anvisningar om när det skall vara tre eller fyra nämndemän, blir det alltså ett ställningstagande av ordföranden, som kallar nämndemän: Är det här ett mål som jag behöver tre eller fyra nämndemän för att få ordentligt belyst? Det är alltså ett första ställningstagande – fyra nämndemän i vissa fall, tre i vissa fall. Sedan har han ett annat ställningstagande att göra, nämligen: Skall jag avgöra målet ensam eller inte? Det finns ju en sådan möjlighet också.

Jag tycker inte att man skall försätta ordföranden i den situationen. Vi har alltså ett betydligt bättre förslag i vår reservation 2, nämligen att antalet nämndemän skall vara fyra. Får inkallad nämndeman förfall är dock rätten domför med tre nämndemän. Det tror jag är ett betydligt bättre förslag.

Med vårt förslag vinner man dessutom fördelen av ett udda antal ledamöter, ordföranden plus fyra ledamöter. Med samma motivering för ett udda antal ledamöter som vi har för utskottens sammansättning här i riksdagen kan det anföras att man är i en bättre situation när skilda meningar yppar sig och omröstning skall ske i rätterna. Nu har man sagt att det inte skall förekomma omröstningar vid domstolarna i denna förvaltningsrättskipning, men man skall ju alltid lagstifta med tanke på det vidrigaste fallet, och det är ju det som uppkommer när olika uppfattningar uppträder. Då skall man kunna rösta utan den komplikation som ett jämnt antal ledamöter kan medföra.

Som jag nyss antydde kan vissa mål av enklare beskaffenhet avgöras av ordföranden ensam, och i 6 § är sex sådana fall uppräknade. Bl. a. när det gäller förberedande av mål och mål i vilka saken är uppenbar kan ordföranden ensam fälla avgörandet. Men det finns också en annan kategori, där fyra olika slags mål är upptagna, vilka kan avgöras av ensam domare om denne ej finner särskild anledning att föra målen till fullsuttan rätt.

Herr Ångström och jag har i reservationen 3, som också grundar sig på motionen 1218, velat göra en ändring som kanske inte i sak är så stor. Också vi vill att klara små mål i dessa avseenden skall avgöras på enklaste sätt, utan att rättssäkerheten fördenskull är i fara, men vi vill ändra på bevisbördan. Vi säger att det inte skall vara så att domaren-ordföranden skall ha särskilda skäl för att föra ett mål till fullsuttan nämnd. Vi tycker att det skall vara tvärtom: det normala skall vara fullsuttan nämnd, men ordföranden kan få avgöra målet ensam, om han bedömer det vara av enkel beskaffenhet eller anser det höra till de aktuella fyra kategorierna. Han skall alltså göra prövningen åt det hållet i stället. Vi tycker att det är riktigare, vilket vi har framhållit i reservationen 3.

Jag kommer slutligen till reservationen 4, som är gemensam för de moderata och folkpartistiska ledamöterna i utskottet. Den innebär att sådana personer som sysslar med taxeringsgöromål som ordförande, som

ledamöter eller som suppleanter inte skall kunna utses till nämndemän i skatterätterna. Frågan har varit på tal under förarbetena. I den departementspromemoria som legat till grund för propositionen säger man, att det självfallet bör undvikas att annat än i undantagsfall nämndeman samtidigt är ordförande i taxeringsnämnd. Departementschefen har utvidgat denna självklara princip till att omfatta såväl ordförande som ledamot och suppleant i taxeringsnämnd. Men departementschefen har där gjort ett uttalande som jag faktiskt tycker fordrar ett klargörande. Han har sagt att ledamot eller suppleant i taxeringsnämnd skall vara diskvalificerad för deltagande som nämndeman i *skatterätt*. Men vi har ju inte skilda nämndemän i länsrätt och länsrätt. Det är en gemensam nämndemannaorganisation. Skall man då på grund av ett departementschefsuttalande plocka ut vissa som inte får vara med i länsrätten? Det är inte så det skall fungera när man vill ha gemensam ordförande och gemensamma nämndemän. De skall kunna verka över hela fältet. Det bör inte vara så att specialister på taxering skall få döma i andra mål än taxeringsmål medan de som inte är specialister på taxeringsmål skall få sitta och döma i sådana. Det låter ju väldigt underligt. Jag undrar om inte detta är ett förbiseende i departementschefens uttalande, och jag vore intresserad av en förklaring på denna punkt.

En av de vanligaste och troligen mest befogade invändningarna mot nuvarande skatterättskipning är att det i prövningsnämnd och i förberedande instanser på landskontoret sker en sammanblandning av första och andra instans. Är det då inte bäst att på en gång söka undgå fortsatt misstänksamhet på detta område genom att helt undvika att sammanblanda taxeringsförfarandet med förvaltningsrättskipningen?

Herr talman! Reformen är ett steg i rätt riktning. Det steget skulle kunna bli betydligt stadigare, om kammaren ville bifalla de yrkanden som ställs i reservationerna 1, 2, 3 och 4 vid civilutskottets betänkande nr 9.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationerna.

Låt mig slutligen tillägga att när det i reservationen 4 står "ledamot eller suppleant i taxeringsnämnd" så menar vi givetvis att ordföranden också är ledamot i taxeringsnämnden. Han är visserligen utsedd på ett annat sätt, men han är ledamot.

I detta anförande instämde herrar Hamrin och Sjöholm (båda fp).

Herr GREBÄCK (c) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort replik till herr Tobé.

Herr Tobé sade att det finns inget stöd för påståendet att statsutskottet hade tagit ställning till om man skulle organisatoriskt bryta ut förvaltningsrättskipningen på länsnivå eller inte. Jag har inget förflutet när det gäller statsutskottets handläggning av denna fråga. Hur det är med herr Tobé därvidlag vet jag inte säkert, men i statsutskottet var han ju med.

Jag skall be att få anföra vad statsutskottet sade i sitt utlåtande nr 132 år 1970: "De rättskipande organen får dock i praktiken en oberoende och jävsfri ställning. Dessa förhållanden, de fortsatta övervägandena om

Fredagen den
19 mars 1971

*Lag om skatterätt
och länsrätt, m. m.*

den regionala skatteorganisationen samt det ännu på flera punkter otillräckliga underlaget för en slutlig prövning av länsrättens uppgifter har lett utskottet till att nu godta Kungl. Maj:ts förslag.”

Ja, vad innebär nu Kungl. Maj:ts förslag? Går man till propositionen 103 så finner man att det står: ”Tillräckligt underlag för att i dag pröva en sådan organisation saknas emellertid. Däremot finns förutsättningar för att inom länsstyrelsens ram ge förvaltningsrättskipningen en organisatoriskt mer fristående ställning än för närvarande.” Det är till detta Kungl. Maj:ts uttalande som statsutskottet ansluter sig. Då kan jag inte tolka det på annat sätt än att utskottet vid detta tillfälle tagit ställning men ställt frågan öppen på längre sikt.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Jag vill först instämma med herrar Grebäck och Tobé i vad de sagt beträffande reservationen 2, som jag alltså yrkar bifall till.

Jag har begärt ordet för att säga något om reservationen 4 och den motion som ligger bakom den. I taxeringsförordningen stadgas ju att av ledamöterna och suppleanterna i prövningsnämnd får inte fler än två samtidigt vara ledamöter eller suppleanter i taxeringsnämnd. Skälet till den begränsningen är givetvis att man har velat markera och kanske t. o. m. garantera prövningsnämndernas oberoende, självständighet och helt fristående ställning i förhållande till taxeringsnämnderna. Både 1950 års skattelagssakkunniga och 1955 års taxeringssakkunniga ansåg att ledamöter och suppleanter i prövningsnämnderna över huvud taget icke samtidigt skulle få vara ledamöter av taxeringsnämnder. Det är intressant att konstatera att till de sakkunnigas mening anslöt sig föredragande departementschefen, som var statsrådet Sträng, i den proposition som låg till grund för 1956 års taxeringsförordning.

Departementschefen sade i propositionen bl. a.: ”Då det nu praktiserade förfarandet att i betydande utsträckning till ledamöter i prövningsnämnderna utse ordförande och ledamöter i taxeringsnämnder inte är förenligt med på jämförbara områden godtagna principer och då förfarandet är ägnat att inverka menligt på förtroendet för prövningsnämndernas obundenhet i sin dömande verksamhet anser jag mig böra förorda de sakkunnigas förslag.”

Det var bevillningsutskottet som av rekryteringsskäl i vad gällde taxeringsnämndsordförandeposterna inte ansåg sig kunna följa departementschefens klara linje utan fann personsamband mellan prövningsnämnd och taxeringsnämnd för högst två ledamöter eller suppleanter acceptabelt. Men även utskottet ansåg det föreslagna förbudet mot personsamband i princip vara berättigat.

Vad som sålunda från olika håll hävdats beträffande relationen prövningsnämnd—taxeringsnämnd gäller i lika hög grad länsrätt—taxeringsnämnd. Beträffande valbarheten för nämndemän i länsrätt uttalar civilministern i den proposition som vi nu behandlar — som också herr Tobé nämnde — att ledamöter och suppleanter i taxeringsnämnd inte annat än i undantagsfall bör tjänstgöra som nämndemän i skatterätter. Civilministern har alltså i princip samma mening som tidigare från så många håll kommit till uttryck när frågan gällde ledamöter i prövnings-

nämnd. Men propositionen drar inte den logiska slutsatsen av denna mening, utan den nöjer sig med att ge uttryck för en förväntan att valmyndigheterna endast i undantagsfall skall komma att utse ledamöter eller suppleanter i taxeringsnämnd till nämndemän i skatterätter.

Enligt min mening finns det nu all anledning, herr talman, att fullfölja den linje som statsrådet Sträng ville slå in på 1956 och därför också formellt stadga att ledamöter och suppleanter i taxeringsnämnd icke får vara nämndemän i skatterätt. Det här är en viktig principiell fråga, och det bör inte behöva råda någon tveksamhet hos någon medborgare, någon deklarant eller någon enskild part i ett taxeringsärende, om att personsamband icke föreligger mellan taxeringsnämnderna och skatterätterna och om att ledamöterna i skatterätterna är helt obundna i förhållande till taxeringsnämndernas verksamhet. Även om jävsbestämmelser givetvis kommer att hindra en nämndeman från att delta i avgörandet av mål som han tidigare haft befattning med i taxeringsnämnden – en sådan bestämmelse finner jag alldeles självklar – kan ett deltagande över huvud taget av samma person i arbetet i både taxeringsnämnd och skatterätt ur allmän rättssäkerhetssynpunkt anses olämpligt.

Därmed vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen 4 av herr Tobé m. fl.

Herr HENRIKSON (s):

Herr talman! Till utskottsbetänkandet finns fogad en gemensam borgerlig reservation med nr 2, som tar upp frågan om antalet ledamöter i länsrätt och skatterätt. Jag skall uteslutande uppehålla mig något vid den reservationen och framföra några synpunkter i anslutning till den.

När det gäller frågan om antalet ledamöter i dessa organ är det värt att understryka att reformen ju allmänt innebär att man nu inför ett lekmannainflytande på detta område. Hela länsstyrelsereformen är avsedd att verka i den riktningen som vi ju alla vet. På den punkten råder alltså inga olika meningar mellan reservanterna och utskottsmajoriteten.

Departementschefen har i propositionen diskuterat dessa frågor ganska ingående. Jag tillåter mig citera ur propositionen några rader härom. Departementschefen säger bl. a. att antalet lekmän bör bestämmas efter vad som är mest ändamålsenligt från arbetssynpunkt och så att det blir möjligt att rekrytera väl lämpade personer för uppgifterna som ledamöter i skatterätt och länsrätt. När det gäller skatterätt säger han att sådan rätt bör liksom för närvarande är fallet med prövningsnämnd vara domför med tre ledamöter utöver ordföranden. Han säger också att när det gäller båda organen – skatterätten och länsrätten – bör antalet ledamöter vara lika, dvs. ordföranden plus tre. Man kan lika gärna säga ordföranden plus fyra, ty båda alternativen är som bekant möjliga att tillämpa enligt förslaget.

I motionen 1218 diskuteras dessa frågor, och det förefaller som om motionärerna hyser en betydande förståelse för de argument som departementschefen anfört på denna punkt. Jag tillåter mig att citera ur motionen: "Emellertid kan man inte heller bortse från departementschefens farhågor – – – beträffande möjligheterna att rekrytera ett

Fredagen den
19 mars 1971

*Lag om skatterätt
och länsrätt, m. m.*

tillräckligt antal lekmän, som är både villiga att åtaga sig ett så krävande uppdrag som det här är fråga om och lämpade för uppdraget." Något längre ned i motionen står det: "Av praktiska skäl" – nämndeman kan få förfall, vara jävig i visst mål etc. – "bör rätten dock vara beslutför med ordförande och tre nämndemän."

Av vad jag har sagt framgår tydligt att detta är en detaljfråga i det större sammanhanget. Jag vill därmed inte säga att det är en betydelselös fråga – ingalunda. Som herr Tobé har sagt är det givet att om man har ett jämnt antal nämndemän plus ordföranden får man ett udda antal, en i och för sig tilltalande tanke. Men mot det står att ju större rätten är, desto mer tungrott blir arbetet, och svårigheten att med kort varsel inkalla rätten för handläggning av frågor ökar i motsvarande grad. Här är det fråga om en avvägning mellan olika i och för sig förståeliga argument.

Inom utskottet har vi velat understryka att vi anser det rimligt att modellen med fyra nämndemän plus ordföranden användes vid viktiga avgöranden som organen har att fatta. I utlåtandet anföres att utskottet har "förutsatt att mer svårbedömda mål alltid avgörs med fyra nämndemän". Därmed har vi ju tillmötesgått motionärernas önskemål på denna punkt. Vårt ställningstagande är alltså grundat på de skäl som departementschefen enligt majoritetens mening på ett övertygande sätt har anfört i propositionen.

När det gäller utlåtandet i övrigt har jag ingen anledning att uppehålla mig särskilt mycket vid det, eftersom utskottets ordförande närmare har redovisat utskottets ställningstagande på övriga punkter. Jag nöjer mig därför med vad jag nu har sagt, herr talman, och ber att på samtliga punkter få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Herr TOBÉ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det gläder mig att herr Henrikson så dåligt kunde dölja sin sympati för reservationen angående antalet nämndemän. Jag förstår att han är av samma mening som vi, men han vill inte gå emot propositionen. Han säger att det blir samma resultat – det står att man kan ha tre eller fyra nämndemän. När man nu har den åsikten som herr Henrikson ger uttryck för, att det bör vara fyra nämndemän men att man vid förfall kan gå ned till tre – det är vad vi har krävt – och när man kan konstatera att paragrafen är jämmerligt utformad, dess like finns inte någonstans, då tycker jag att det är renhårigt att rösta på reservationen.

Man är orolig för rekryteringen, och det står på flera ställen i propositionen att det är svårt att skaffa nämndemän. Erfarenheten från landstingens förberedande rekryteringsarbete – både det ena och det andra sker naturligtvis i förväg, och det är alldeles riktigt att man förbereder val av nämndemän, och det må också vara hänt att man förbereder lagens utfärdande – dessa förberedelser visar emellertid att det inte är svårt att rekrytera folk. Nämndemännen skall naturligtvis rekryteras bland människor som landstingen bedömer som lämpade för uppdragen.

Sedan måste jag naturligtvis med en viss motvilja erkänna att utskottets ordförande måhända hade rätt i sitt uttalande att jag hade feltolkat statsutskottets utlåtande förra året; jag erinrar mig det nu. Det

var en passus i civilutskottets betänkande som kom mig att få den uppfattningen. Dessutom var jag inte med i statsutskottet när det behandlade ärendet. Men jag får naturligtvis stå för vad som sades då.

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Lag om skatterätt
och länsrätt, m. m.*

Herr HENRIKSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Tobés bedömning av – som han uttrycker det – den jämmerliga lagtexten får ju stå för hans räkning. Jag har inte försökt mig på en bedömning i det sammanhanget. Jag vill bara understryka vad jag sade tidigare, att också motionärerna har framhållit de här synpunkterna när det gäller möjligheten till rekrytering. Men därutöver har de accepterat tanken på att rätten skall vara domför med ordföranden plus tre nämndemän, och det har för övrigt också reservanterna gjort.

Vad vi egentligen diskuterar här är väl närmast ordförandens ställning, dvs. vilka befogenheter man vill tillägga honom. Det har väl i hög grad att göra med hurvida man tror att ordförandena är mäktiga att på egen hand göra vissa ställningstaganden i det här sammanhanget. Vi har från majoritetens sida ansett att med de kvalifikationer som ordförandena skall ha bör det vara fullt rimligt att man lägger sådana avgöranden i ordförandens hand.

Herr JOSEFSON i Arrie (c):

Herr talman! I anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 14 med förslag om skatterätt och länsrätt har fru Holmqvist och jag väckt en motion, där vi krävt att antalet nämndemän i länsrätten skall vara minst tre och högst sex. Detta överensstämmer med förslaget i departementspromemorian, och det förslaget fick stöd i det stora flertalet av remissyttranden. Av de yttranden som redovisas i propositionen är det endast statskontorets som gått emot det då föreliggande förslaget om att antalet skall vara minst tre och högst sex.

Även den praktiska erfarenheten av arbete i prövningsnämnderna talar för det högre antalet. Lokalkännedomen har sin betydelse samtidigt som det är självklart att ett större antal lekmän i rätten innebär större möjligheter för en noggrann granskning av alla de mål som förekommer.

Jag är något förvånad över vad utskottet säger i anslutning till motionen 1219, då man talar om lottning av mål för särskild granskning. I motionen har vi inte talat om någon lottning, utan vad vi anfört är svårigheterna att hinna med en tillfredsställande granskning av de olika målen. Atminstone i mitt län består uppdraget som ledamot i prövningsnämnden inte bara i att vara med vid plenum utan också i att dessförinnan verkligen ha trängt in i de olika ärendena. Prövningsnämndens ledamöter har tillgång till alla de handlingar som taxeringsintendenterna haft tillgång till när de tagit ställning, och vi har ansett att det är oerhört värdefullt att vi verkligen är ett rätt stort antal lekmän som har möjlighet att ta del av samtliga handlingar. I slutet av sessionerna händer det ofta att flera dagar tas i anspråk för läsning och granskning, och självfallet blir förutsättningarna bättre för denna granskning när det är ett större antal som kan delta i den. Vad sedan beträffar den enskildes ansvar för avgörandet i målen har det aldrig i motionen ifrågasatts något annat än att var och en har ansvar för beslutet.

Fredagen den
19 mars 1971

*Lag om skatterätt
och länsrätt, m. m.*

Departementschefen nämner inledningsvis i propositionen förvaltningsrättskipningens ökade betydelse och vikten av ett ökat lekmannainflytande. Lagrådet anför i sitt yttrande liknande synpunkter och säger sig ha svårt att finna motiv för att skatterätten skall ha mindre antal lekmän än prövningsnämnderna. Det är därför som man med förvåning konstaterar departementschefens och utskottets ställningstagande.

Herr Henrikson sade här att man gick in för ett lekmannainflytande i de nya länsrätterna, och det är riktigt att man gör detta. Men när man talar om ett ökat lekmannainflytande stämmer detta dåligt överens med verkligheten åtminstone i vårt län, där prövningsnämnderna tidigare har bestått av åtta lekmän och nu begränsas till att ha i bästa fall hälften.

Utskottet har nu utan reservation avstyrkt den motion som jag har berört. Vi beklagar detta och får väl återkomma. Möjligheten att vända kammaren mot ett enigt utskott är ju praktiskt taget obefintlig.

I denna situation, herr talman, kommer jag att i stället stödja reservationen 2 av herr Grebäck m. fl. Det förslaget ger ju i varje fall ett något bättre utslag, då det innebär att det som regel skall finnas fyra nämndemän.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Det lagförslag om skatterätt och länsrätt, som riksdagen nu behandlar, ger enligt min mening anledning till en viss undran framför allt av två skäl som jag här vill peka på i egenskap av motionär.

För det första torde det vara mycket ovanligt att riksdagen antar ett lagförslag, som blivit så starkt kritiserat av lagrådet — landets främsta expertis i lagfrågor. Lagrådet har visserligen tillstyrkt förslaget men endast som ett provisorium i avvaktan på att helt fristående regionala förvaltningsdomstolar kommer till stånd.

Vad som nu sker är alltså att riksdagen godtar ett lagförslag, som enligt framstående experter inte innebär den bästa lösningen.

Den andra omständigheten, som jag anser vara märklig, är att det utredningsarbete som föregått den nu pågående omorganisationen av länsstyrelserna egentligen ledde till helt andra resultat beträffande i vart fall skatterätter än det förslag som nu genomförs. Jag syftar här på landskontorsutredningens betänkande och förslag om inrättande av helt fristående och från länsstyrelsen skilda skatterätter, där den bärande principen var att åstadkomma total boskillnad mellan fiskala och dömande uppgifter i skatteärenden. Den principen kommer till klart uttryck i följande skrivning i landskontorsutredningens betänkande: "Vi måste också bestämt avvisa tanken på att prövningsnämndens kansli skall ingå i skatteverket. En sådan organisation skulle från rättssäkerhetssynpunkt vara ännu mer diskutabel än den nuvarande organisationen."

Lägger man bredvid detta uttalande lagförslagets 2 §, som säger att skatterätt skall ha sitt kansli i länsstyrelsen och mellankommunala skatterätten sitt kansli i riksskatteverket, då har man enligt min mening beskrivit två helt oförenliga ståndpunkter om hur den dömande verksamheten i skatteärenden bör ordnas.

Landskontorsutredningens förslag sändes på remiss till bl. a. lands-
tingen och länsstyrelserna. Svaren från dessa två grupper av remissinstan-

ser kan i korthet sammanfattas så här:

Landstingen tillstyrkte förslaget, varvid det främsta och bärande motivet torde ha varit, att man nu äntligen skulle åstadkomma boskillnad mellan fiskala och dömande uppgifter.

Flerparten länsstyrelser avstyrkte förslaget och förordade i stället en omorganisation inom länsstyrelsernas ram, dvs. att man i långa stycken bibehåller samröret mellan fiskala och dömande organ.

Därmed är vi, herr talman, framme vid det enligt min mening mest anmärkningsvärda vid handläggning av detta ärende. Landstingen är de enda för befolkningen direkt representativa regionala organen, men deras uppfattning i en för de flesta medborgare så viktig fråga tas det mindre hänsyn till. Beträffande det förslag som nu genomföres har dessa organ över huvud taget inte givits tillfälle att yttra sig. Jag skulle tro att om så skett skulle landstingen ha ställt sig ganska kritiska, eftersom det inte finns anledning tro att de skulle ändrat uppfattning sedan våren 1968.

Större betydelse synes däremot ha tillmätts länsstyrelsernas remissvar, eftersom den föreslagna utformningen av de regionala skattedomstolarna i stort sett överensstämmer med vad länsstyrelserna önskat. Detta större hänsynstagande kan möjligen motiveras av länsstyrelsernas stora sakkunskap inom ifrågavarande ämnesområde. Men efter den utomordentligt kraftiga kritik som bl. a. lagrådet riktat mot den organisation som nu föreslås, så finns det anledning även för en lekman att på allvar ställa frågan om vad som varit det vägledande intresset, när länsstyrelserna tog ställning emot landskontorsutredningens förslag beträffande skatterätterna. Intresset kan knappast ha varit koncentrerat kring frågan hur man skulle få bort de nuvarande bristerna ur rättssäkerhets- och effektivitetssynpunkt. Snarare har man sett det angeläget att undanskymma olägenheterna med den nuvarande ordningen. Jag vill, herr talman, med ett par exempel illustrera hur denna kan te sig ur den klagande skattskyldiges synpunkt.

Det första gäller en tvist om ett värdeminskningsskattavdrag på skog. Taxeringsnämnden hade sänkt ett värdeminskningsskattavdrag på skog med ledning av ett yttrande från en framstående skogsexpert på länsplanet. När sedan utslaget från prövningsnämnden kommer visar det sig att prövningsnämndens beslut uteslutande bygger på "länsstyrelsens skogs-sakkunnige", som i sin tur visar sig vara samma person som anlitas av taxeringsnämnden. "Taxeringsintendentens förklaring till kungl. kammarrätten" inleds sedan med följande mening: "Åberopande vad länsstyrelsens skogs-sakkunnige — — — anfört — — —." Kammarrätten meddelar bara att den "tagit målet under övervägande".

Det finns såvitt jag förstår bara ett försvar för den ordning som detta exempel illustrerar, och även det kanske kan ha en viss bärkraft. Det måste bli väldigt billigt. Det behövs ju bara en utredning — i detta fall den som gjordes redan i taxeringsnämnden och som sedan följde med hela vägen genom alla instanser ända upp i kammarrätten. Om det på något ställe på vägen förekommit någon bedömning av annan person än "länsstyrelsens skogs-sakkunnige" kunde i vart fall den skattskyldige inte uttröna.

Det andra exemplet är följande. Ett ombud för en klagande

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Lag om skatterätt
och länsrätt, m. m.*

skattskyldig uppsöker länsstyrelsen och ber att få tala med föredragande tjänsteman i prövningsnämnden. Den person han hänvisas till visar sig emellertid vara dels chef på prövningsnämndens kansli, dels ordförande i den särskilda taxeringsnämnd som behandlat den klagandes deklaration. När den skattskyldiges ombud påpekar det säregna i situationen förklarar tjänstemannen helt korrekt att han självfallet inte kommer att befatta sig med ifrågavarande besvärssärende. Den besökande hänvisas då till en annan och yngre tjänsteman som tilldelats ifrågavarande ärende och som, såvitt man kan förstå, nu måste ha fått den delikata uppgiften att pröva ett beslut som hans egen överordnade i egenskap av ordförande i taxeringsnämnden var ansvarig för.

Någon kanske invänder att den omorganisation som nu genomföres ändå innebär en förbättring, så att de exempel som jag här nämnt inte i framtiden skall kunna återupprepas. Jag känner mig inte helt övertygad på den punkten, eftersom det resonemang som förs i propositionen om skatterättspersonalens förhållande till länsstyrelsen är begränsat till att i huvudsak gälla ordförandens ställning. Jag tycker inte heller att den bevisföring som presenteras av rättschefen i civildepartementet Sten Wickbom är särskilt övertygande, när han i en hörnartikel i Dagens Nyheter i onsdags skriver följande:

”Det har emellertid förekommit andra uttalanden av innebörd att de nya domstolarna i realiteten skulle komma att stå under inflytande av länsstyrelsen. Det är med anledning härav angeläget att slå fast att det samband med länsstyrelsen som kommer att bestå blir av uteslutande administrativ natur och att länsstyrelserna inte får något som helst inflytande över den dömande verksamheten.”

Men blir det ändå inte ganska svårt att övertyga allmänheten om att domstolarna inte kommer att stå under länsstyrelsernas inflytande, om domstolarnas ordförande är anställda som tjänstemän på länsstyrelsen? Kan en person vara oberoende av sin egen arbetsgivare?

Vad jag här har sagt — och detta är jag mycket angelägen att understryka, herr talman — får inte i något enda fall uppfattas som kritik mot de befattningshavare på länsstyrelserna som nu har att handlägga skatteärenden enligt den gällande ordningen. Jag är tvärtom övertygad om att denna handläggning sker helt opartiskt och i överensstämmelse med gällande instruktioner. Och i det sistnämnda av mina exempel bifölls för övrigt besvären. Det jag har sagt bör i stället uppfattas som kritik mot den bindning vi för närvarande har mellan prövningsnämnden och övrig skatteförvaltning på länsplanet. Och det bör även uppfattas som kritik mot det lagförslag vi nu behandlar, eftersom samma bindning i någon mån ändå kvarstår.

Jag har med det anförda velat ge bakgrund och motiv för vår motion. Efter den behandling som ärendet fått i utskottet finner jag det emellertid inte meningsfullt att här i kammaren vidhålla vårt avslagsyrkande.

Vårt önskemål att fristående regionala förvaltningsdomstolar så småningom skall komma till stånd har tagits upp i reservationen I av herrar Tobé och Ångström genom en skrivning och ett yrkande som jag helt kan instämma i. Jag kan för övrigt också instämma i yrkandena i

övriga reservationer.

Herr talman! Jag ber sålunda att få yrka bifall till de reservationer som fogats till civilutskottets betänkande nr 9.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! En viktig princip i vårt samhällsskick är att domstolarna skall ha en fri och oberoende ställning. Den principen är vi väl alla överens om. Frågan är om länsskatterättens och länsrättens organisatoriska anknötning till länsstyrelserna minskar detta oberoende.

Man kanske kan säga att den frågan har två aspekter. Den första är huruvida det faktiska oberoendet blir mindre. Den andra är huruvida man kan räkna med att allmänhetens förtroende till dessa nya domstolar skall vara lika stort när de är inbyggda i länsstyrelsen, organisatoriskt sett, som om de är fullt fristående. Jag menar att för att en domstol skall kunna fungera tillfredsställande fördras det bl. a. två ting, dels att domstolen själv är oberoende och självständig, dels att den har allmänhetens förtroende i detta hänseende. Ett misstroende, det må vara oberättigat, minskar domstolens funktionsduglighet.

För att här ta den sista frågan först föreställer jag mig ändå att allmänheten när det gäller taxeringsbesvär, omhändertagande av barn och alkoholsjuka m. m. skulle ha större förtroende för en instans som är helt fristående från länsstyrelsen än till de föreslagna organen. Jag tror också att Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna, som lagrådet hänvisar till, just är ett uttryck för denna uppfattning att förtroendet för en domstol är större om den står helt fri i allmänhetens ögon. Det är därför redan från denna utgångspunkt att beklaga att man inte har velat ta steget fullt ut och skapa fristående domstolar inom förvaltningsrättsskipningen.

När det gäller den andra frågan, om den organisatoriska anknötningen till länsstyrelserna minskar domstolarnas faktiska objektivitet och oberoende, så är den litet mera komplicerad att besvara. I varje fall får man i första omgången räkna med att till domare utses tjänstemän vid länsstyrelserna, och visst kan vi lita på att dessa tjänstemän lojalt kommer att sträva efter objektivitet och opartiskhet i sin dömande verksamhet. Men ändå kan man kanske befara att de kommer i situationer, där de får en otillfredsställande uppgift. Om jag först tar det fallet att en tjänsteman ömsom verkar som administratör, ömsom som domare, så är det ändå på det sättet att hela utbildningen för och inriktningen av en persons verksamhet blir och bör bli något olika, om han skall vara administratör med siktet i första hand inriktat på rationell effektivitet eller om han skall vara domare, då effektivitetskravet kanske måste underordnas rättssäkerhetskravet. Jag betonar att detta är en nyansering, ty det är klart att en administratör skall tillgodose rättssäkerhetssynpunkterna också, och lika klart är att även en domare måste försöka arbeta rationellt.

Så långt har man nu inte velat gå, att man låter en person sitta och utföra taxeringsrevision på förmiddagarna – alltså en åklagaruppgift – och sitta som domare på eftermiddagen. Jag tror att allmänheten skulle tycka att det var något egendomligt, om man såg en person i domstolen

den ena dagen uppträda som åklagare och förfäktat nödvändigheten av att upprätthålla allmänpreventionen, och andra dagen se honom sitta och döma i mål – även om vederbörande tjänsteman strävade efter att iakttaga all möjlig objektivitet. Enligt det föreslagna systemet kan en tjänsteman ena dagen tjänstgöra som administratör – det är då att märka att länsstyrelsen har till uppgift t. ex. att utöva tillsyn över barnavårdsnämnder och nykterhetsnämnder och kan – jag vet inte om man har tänkt sig denna ordning även i fortsättningen – ge vissa direktiv, allmänna eller ingripande i särskilda fall, som ju förekommer. Den tjänsteman som gjort detta eller i varje fall en kollega till honom inom länsstyrelsen kan senare som domare få ta ställning till en invändning från en part att utfärdade direktiv, generella eller speciella, är olagliga eller i varje fall olämpliga och inte bör godtas av domstolen. Är inte det en situation som är otillfredsställande ur objektivitetssynpunkt och framför allt för den enskilde tjänstemannen själv? Han kommer i en besvärlig ställning som det för alla men kanske främst för en domare är mycket viktigt att undvika.

Låt oss tänka oss det andra fallet, vikariatstjänstgöring. Man hämtar t. ex. en person från den administrativa enheten för tjänstgöring som domare, varvid han kanske skall ta ställning till direktiv från eller tillsynsåtgärder som företagits av hans administrative chef, under vilkens ledning han sedan skall återgå att tjänstgöra i länsstyrelsen. Då säger väl statsrådet att vi litar på denne tjänstemans objektivitet när han sitter som domare, och det kanske jag också gör. Men är det inte en otillfredsställande situation att ena veckan tjänstgöra som domare och pröva sin tidigare chefs direktiv och nästa vecka återgå till att tjänstgöra under denne chef?

Nu får man inte, tycker jag, genom propositionen någon riktig klarhet i om sådana situationer skall kunna uppstå. Det beror ju ganska mycket på hur vikariatsförhållandena ordnas, och det får vi ingen upplysning om. Även om kammarrätten kommer att meddela förordnandena är en sådan situation otillfredsställande. Det skulle vara intressant att höra hur statsrådet har tänkt sig att sådana situationer skall undvikas – jag föreställer mig att statsrådet inte anser att det vore lämpligt att sådana fall kan inträffa.

Detta är huvudsakligen principiella invändningar, men det är viktiga principer det gäller. Det skulle glädja mig om statsrådet kunde deklarerat här i dag att förslaget är ett provisorium och att man när man fått organisatoriska åtgärder klara, när man fått domarkarriären klar inom förvaltningsdomstolarna och när man fått tillräckligt stora resurser siktar till en organisation med fristående förvaltningsdomstolar.

Sedan vill jag bara säga några ord till herr Henrikson, som trodde att utskottet tillmötesgått motionärerna, alltså herr Sjöholm och mig, genom uttalandet att ordföranden i viktiga mål kan kalla fyra nämndemän. Ja, ett steg på vägen är det ju, men vi är nog inte helt tillfreds med att det är ordföranden som skall förhandsbedöma målen och avgöra huruvida han vill ha tre eller fyra nämndemän. Vi tycker nog att det är en riktigare princip att normalfallet är att fyra nämndemän automatiskt kallas. Men för den händelse någon får förfall vill vi naturligtvis inte att detta skall hindra domstolen att kunna fungera.

Till sist, herr talman, vill jag komplettera replikväxlingen mellan herr Grebäck och herr Tobé beträffande vad statsutskottet uttalade förra året. Det är riktigt att man sade det som herr Grebäck läste upp. Men jag vet inte om han nämnde att utskottet tillade att ett ställningstagande i frågan om en helt fristående förvaltningsrättskipning borde anstå i avvaktan på en kommande definitiv prövning. Utskottet hänvisade därvid till ett uttalande i förra årets utskottsutlåtande att man då på flera punkter hade ett otillräckligt underlag för en slutlig prövning av länsrättens uppgift. De uppgifterna och det underlaget skulle man alltså få klarhet om i år. Jag försökte i debatten i riksdagen förra året att få klarhet i om utskottet med detta menade, att den definitiva prövningen skulle kunna ske i år. I så fall har herr Tobé rätt i vad han sade i sitt anförande. Om utskottet däremot menade att det var en definitiv prövning som skulle komma någon gång i framtiden, så är herr Grebäcks tolkningsvariant riktig. Men trots mina försök i debatten fick jag ingen förklaring till vad utskottet menade. Det kanske därför är en oavgjord fråga, huruvida statsutskottet tog definitiv ställning förra året eller inte.

Herr talman! Till stora delar tillgodoser reservationerna de önskemål som herr Sjöholm och jag framlagt i vår motion. Det finns små nyansskillnader, men jag yrkar bifall till reservationerna.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Med anledning av den fråga som herr Tobé ställde vill jag säga att det enligt min mening inte finns några skäl att föreskriva valbarhetshinder för ledamot i taxeringsnämnd när det gäller länsrätt. Nämndemännen skall nu vara gemensamma – det är riktigt – för länsrätt och skatterätt. Men bl. a. av det skälet har man valt att inte föreskriva valbarhetshinder. I stället hänvisar vi till att om ledamot av taxeringsnämnd undantagsvis skulle väljas till nämndeman, så är denne jävig i skatterätten om mål från hans eller hennes taxeringsnämnd skulle handläggas där.

Vad beträffar de övriga kollisionrisker som skulle kunna förekomma – jag tänker på vad herr Eirulf talade om – är det självklart att man får eliminera sådana kollisionrisker genom de instruktioner som skall skrivas.

Låt mig sedan i övrigt få säga någonting rent allmänt om den debatt som förts med anledning av denna reform.

Reformen av förvaltningsrättskipningen avser att tillgodose tre huvudsyften, nämligen att förbättra handläggningsformerna, stärka lekmannainflytandet och åstadkomma större åtskillnad mellan förvaltningsrättskipning och annan förvaltning. Genom att tillskapa särskilda domstolar vid länsstyrelsen – länsrätten och länsrättskatterätten – har förutsättningar skapats för bättre och, särskilt ur rättssäkerhetssynpunkt, mer ändamålsenliga handläggningsformer. Den nya förvaltningsprocesslag som föreslagits av regeringen och som nyligen handlagts av lagrådet avses bli tillämplig på regeringsrätten, kammarrätten, skatterätt och länsrätt.

Genom att betydande målgrupper förs över från själva länsstyrelsen till de nya domstolarna ökar lekmannainflytandet i rättskipningen. Jag tror att alla är överens om värdet härav. Det har emellertid sagts i några

av motionerna och i en reservation, liksom av talare här i dag, att regeringsförslaget beträffande antalet nämndemän rimmar illa med ambitionen att stärka lekmannainflytandet; man har därvid hänvisat till bl. a. bestämmelserna om antalet lekmän i prövningsnämnderna.

Låt mig i denna fråga bara få säga att regeringens förslag i denna del förvisso inte är uttryck för en mindre positiv värdering av lekmannainflytandet än reservanternas. Men vi har också velat se frågan praktiskt. Vi vet att rätten ofta med kort varsel måste resa ut inom länet för att ta ställning i mål av brådskande natur. Innebörden av reservanternas förslag är att nästan undantagslöst fyra nämndemän måste deltaga. Jag anser för min del att propositionsförslaget med den valbarhet mellan tre och fyra nämndemän i rätten som det medger är bättre av praktiska skäl. Jag tror ingen kan påstå att en möjlighet att välja mellan tre och fyra nämndemän, beroende på omständigheterna och målens karaktär, mer åsidosätter lekmannainflytandet och rättssäkerheten än föreskriften att fyra måste infinna sig men att nämnden kan vara beslutför med tre nämndemän. Jag tycker att detta ur den synpunkten är en liten fråga; lekmannainflytandet blir väl med båda dessa lösningar detsamma.

En stor del av debatten – även i den mån den har förekommit i tidningspress – har rört åtskillnaden mellan förvaltningsrättskipningen och förvaltningen i övrigt. Detta är naturligtvis en viktig fråga. Jag beklagar om man av den debatten har fått det intrycket att vi på något sätt skapar en ordning, som ökar det organisatoriska sambandet mellan dömande och förvaltning vid länsstyrelserna eller att man t. o. m. ger länsstyrelserna möjlighet att påverka dem som får dömande uppgifter i denna deras verksamhet. Jag vill inte säga att riksdagsdebatten i dag har haft den tongången, men en del av den debatt som har förekommit i tidningspressen har närmast givit intryck av att man skulle tro att det är på detta sätt. Vad som sker är i stället att man avsevärt minskar det samband som nu finns och i väsentlig utsträckning genom att föra över ett avsevärt antal nya målgrupper på domstolarna ytterligare avskärmar dömandet från den egentliga länsstyrelseverksamheten.

Man kan då fråga: Varför inte ta ytterligare ett steg och skapa helt fristående domstolar? Jag vill säga att ingen med fog kan påstå, att det samband som finns kvar mellan domstolarna och länsstyrelsen och som är av uteslutande administrativ natur skulle innebära någon risk för bristande objektivitet. Lagrådet har vid granskningen av lagförslaget inte påstått något sådant, och ingen annan sakkunniginstans har gjort det heller. Lagrådet har tillstyrkt förslaget och ansett att det innebär en avsevärd förbättring av nuvarande förhållanden. Vad som har sagts – bl. a. har lagrådet gjort det – är i stället att det kan finnas risk för att *föreställningar* om bristande objektivitet kan uppstå. Man bör ha i minnet att det bara är detta som det skulle kunna vara fråga om, när man redan nu vill ta ställning till förmån för fristående regionala förvaltningsdomstolar, alltså risk för föreställningar om bristande objektivitet.

Jag delar uppfattningen att denna synpunkt naturligtvis *kan* tala för fristående regionala förvaltningsdomstolar, men det måste väl vara rimligt att man inte tar ställning till en så stor och organisatoriskt komplicerad fråga uteslutande från den synpunkten, att det skulle kunna finnas risk

för att sådana föreställningar kan skapas, utan att det objektivt sett kan finnas något underlag för den risken. En hel rad spörsmål måste nämligen utredas, innan man kan göra ett sådant ställningstagande. Jag kan peka på t. ex. frågan om länsrättens kompetens. Det har förutsatts att flera målgrupper skall kunna tillföras länsrätten efter hand som man vinner erfarenheter av dess verksamhet.

Även frågan om geografiska verksamhetsområden för helt fristående regionala förvaltningsdomstolar måste man utreda närmare, om man nu skulle bestämma sig för att sådana skall inrättas. Vi har alltså inte underlag för ett sådant beslut i dag. När nu den regionala samhällsverksamheten över huvud taget skall ses över inom länsberedningen, måste det därför vara riktigt att också förvaltningsrättskipningen får omfattas av den översynen och i organisatoriskt hänseende blir föremål för en bedömning, samordnad med bedömningen av samhällsverksamhetens organisation i övrigt på länsidan. Det var ju insikten om att vi redan nu har denna beredning som gjorde att riksdagen tog sitt principiella ställningstagande i fjol, då man sade att den proposition som vi i dag har på riksdagens bord inte borde innehålla ett förslag till utbrytning i detta sammanhang av förvaltningsrättskipningen ur länsstyrelsen. Det bör alltså ingå i länsberedningens arbete att se över dessa frågor.

Låt mig sammanfattningsvis ändå konstatera att den reform som vi nu har möjlighet att fatta beslut om ger oss avsevärda fördelar när det gäller förvaltningsrättskipningen med avseende på handläggningsformerna, lekmannainflytandet och åtskillnaden mellan förvaltningsrättskipning och förvaltning.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja påpeka att i principiellt avseende står reservanterna på samma ståndpunkt som statsrådet gör, men ur funktionella synpunkter vill han nu inte ta ställning till den självständighet som han har sagt att han principiellt stöder. Jag hoppas och tror att den här reformen inte skall medföra en dålig rättskipning, men jag anser att den skulle bli bättre – och i varje fall få ett bättre anseende – om man mera tillgodosåg självständigheten. Vi har också följt propositionen men vill ha detta utsagt klarare än vad som framgår av utskottets utlåtande.

Statsrådet talade om antalet nämndemän. När det gäller brådskande ärenden är det mycket bättre att kalla fyra. Om en får förfall kan ärendet behandlas ändå. Kallar man bara tre och en får förfall, uppstår det besvärligheter. Även ur den synpunkten är vårt förslag bättre än departementsförslaget.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Vad gäller frågan om valbarhet som nämndeman har departementschefen endast talat om att nämndeman inte får delta i avgörande av mål som han tidigare haft befattning med i taxeringsnämnd, alltså den rena jävssituationen. Jag konstaterar att departementschefen inte uttalade sig i den stora frågan, dvs. om olämpligheten av person-sambandet över huvud taget. Det har departementschefen dock nämnt i propositionen.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Ett par ord om antalet nämndemän. Det är riktigt som statsrådet säger att skillnaden inte blir så stor mellan majoritets- och minoritetsförslagen. Jag vill bara påpeka, att om rättens ordförande skall avgöra om tre eller fyra nämndemän skall kallas, måste han träffa detta avgörande åtminstone en vecka eller kanske tio dagar innan domstolen skall sammanträda. Nämndemännen bör ha så pass mycket rådrum. Det innebär att han skall sätta sig och läsa målen så lång tid före sessionen, om han skall kunna ge nämndemännen ett rimligt rådrum. Detta är opraktiskt och föranleder dubbelarbete. Var och en som sysslar med dömande verksamhet vet att man i så fall först måste läsa målet i förväg och sedan dagen före sammanträdet. När det gäller förvaltningsrättskipningen – i viss mån till skillnad från vad vad som gäller vid de allmänna domstolarna – förmodar jag att rättens ordförande måste läsa målen på förhand. I de allmänna domstolarna strävar vi efter att göra detta onödigt med hänsyn till rättegångsprocedurens utformning där.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Ernulf att den situationen kan inträffa att ordföranden tvingas att kalla till ett sammanträde samma dag. Han får kanske kalla på morgonen för att rätten skall kunna sammanträda på eftermiddagen.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Den omständigheten att man i undantagsfall kan nödgas sammankalla nämndemännen med kort varsel innebär inte att man bör göra detta till rutin.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Tobé och Ångström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Tobé begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkan-
det nr 9 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Tobé och
Ångström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Tobé begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja — 230
Nej — 54
Avstår — 3

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Lag om skatterätt
och länsrätt, m. m.*

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Grebäck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Grebäck begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 9 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Grebäck m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Grebäck begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 149
Nej — 137

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Tobé och Ångström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Tobé m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Tobé begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 9 punkten 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Tobé m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Tobé begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 198
Nej — 87
Avstår — 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 7 Anslag till vissa kulturändamål samt till kyrkliga ändamål och internationellt-kulturellt samarbete

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1971/72 till vissa kulturändamål samt till kyrkliga ändamål och internationellt-kulturellt samarbete jämte motioner.

Punkterna 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Förvärv av konst för statens byggnader m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkt B 4, s. 24) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medge statens konstråd att under budgetåret 1971/72 beställa konst för högst 2 500 000 kronor, dels till Förvärv av konst för statens byggnader m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen nr 812 av herr Källstad m. fl. i vad avsåg hemställa att riksdagen under åttonde huvudtiteln B 4. Förvärv av konst för statens byggnader m. m. bemyndigade Kungl. Maj:t att medge statens konstråd att under budgetåret 1971/72 beställa konst för högst 2 750 000 kronor.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen nr 812 såvitt nu var i fråga bemyndigade Kungl. Maj:t att medge statens konstråd att under budgetåret 1971/72 beställa konst för högst 2 500 000 kronor,

2. att riksdagen till Förvärv av konst för statens byggnader m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits

1. av herrar Källstad (fp) och Sundaman (c) samt fru Frænkel (fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen nr 812 såvitt nu var i fråga bemyndigade Kungl. Maj:t att medge statens konstråd att under budgetåret 1971/72 beställa konst för högst 2 750 000 kronor.

Vid punkten hade därjämte avgivits ett särskilt yttrande av fru Mogård (m).

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Vi har nu att behandla frågan om förvärv av konst för statens byggnader. Från anslaget i fråga bekostas sådana förvärv av konst

till statens byggnader och andra lokaler för statliga myndigheter som beslutas av statens konstråd. Förvärven kan avse konst som särskilt beställts i anslutning till olika byggnader: stafflikonst, skulptur, grafik osv. Ramen för konstbeställningar för 1971/72 är nu fastställd genom ett förslagsanslag på 2,5 miljoner kronor. Det är samma summa som anslaget för 1970/71, men jag vill särskilt fästa uppmärksamheten vid att utgifterna för 1969/70 var större än detta. De var drygt 2 675 000 kronor.

Jag menar att det är klart otillfredsställande att statens anslag till inköp av konst under de senaste åren inte höjts mer än vad som nätt och jämnt motsvarar de allmänna prisstegringarna. Staten bör satsa betydligt mer på förvärv av konst än vad som nu sker och försöka nå upp till den norm som man försökt tillämpa i det offentliga byggandet, nämligen att minst 1 procent av byggnadsvärdet skall anslås till konstnärlig utsmyckning. Det är för resten den regel som ibland har kallats för Engbergsregeln. Det var ju Arthur Engberg som en gång i världen, redan 1937, ivrigt pläderade för detta. Skulle regeln om 1 procent av byggnadsvärdet tillämpas, skulle anslaget vara mer än dubbelt så stort som det nu är. Det här gäller självfallet också landstingen och primärkommunerna.

Samtidigt som konstinköpen ger konstnärerna avsättning för deras produkter och därmed både stimulans och pengar bidrar de till att skapa estetiskt tilltalande miljöer.

Inför nästa budgetår har nu statens konstråd begärt en höjning av ramen för konstbeställningar med 500 000 kronor till 3 miljoner kronor. För att i någon mån tillgodose det ökade behovet bör enligt vår mening beställningsramen för nästa budgetår höjas med 250 000 kronor - vi har inte ansett oss kunna sträcka oss längre - alltså till 2 750 000 kronor.

Utskottet säger nu att det i och för sig har förståelse för önskemålen om ökade insatser i fråga om anskaffningen av konst för statens byggnader m. m. men anser sig dock böra biträda Kungl. Maj:ts förslag om oförändrad beställningsram och oförändrat anslag.

Vi reservanter menar att det inte räcker med bara en teoretisk förståelse för den här saken, utan det behövs en handgriplig insats till förmån för förvärv av konst för statens byggnader, varför jag, herr talman, vill yrka bifall till reservationen 1.

I detta anförande instämde fru Fränkel samt herrar Olsson i Kil, Rydén och Henmark (samtliga fp).

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! I statsverkspropositionen föreslås det, som herr Källstad har sagt, att anslagsbeloppet skulle vara detsamma för kommande budgetår som för innevarande. Jag vill här erinra om att beloppet har höjts undan för undan och att ramen för innevarande budgetår är 300 000 kronor högre än året innan.

Det kan naturligtvis diskuteras vad som är den rätta summan. Att det är av stort värde att vi kan köpa konst, att det är av stort värde för dem som får sälja den och att det behövs för att skapa sådana vardagsmiljöer och sådana representationsmiljöer som man önskar, det är vi alla överens om.

Fredagen den
19 mars 1971

*Förvärv av konst
för statens
byggnader m. m.*

Utskottet har nu, säger herr Källstad, uttalat att i och för sig har man förståelse, men det räcker inte med teoretiska resonemang, menar herr Källstad, utan här behövs det också att vi skall konkret gå in och bevilja pengar. Vi har inte obegränsat med pengar, det vet vi, utan man har fått iaktta sparsamhet på många områden. Därmed är ju inte på något sätt sagt att utskottet skulle sakna vare sig intresse eller uppskattning av konst.

Beträffande landstingen och primärkommunerna kan ju inte vi besluta hur de skall göra med sina konstinköp. Vi kan bara uttala en förhoppning att det också där skall finnas förståelse för behovet av konst.

Vi har i varje fall i utskottet inte ansett oss kunna följa motionärerna. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan, som innebär att man följer vad som är föreslaget i statsverkspropositionen.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag skulle som svar på vad herr Mattsson i Lane-Herrestad här har anfört vilja hänvisa ytterligare något till statens konstråd, som har speciella synpunkter på denna fråga vilka är värda att beakta.

Till stöd för sitt förslag om ökad beställningsram hänvisar statens konstråd till att den sammanlagda kostnaden för investeringar i nybyggnadsverksamhet för byggnadsstyrelsen och för fortifikationsförvaltningen under budgetåret 1971/72 har beräknats till inte mindre än 740 miljoner kronor. Skall man tillämpa enprocentsregeln, vilken vi har som en idealisk målsättning, skulle det i varje fall bli fråga om 7,4 miljoner kronor. Vi är långt ifrån denna summa. Vi reserverar har i varje fall försökt ta ett steg närmare denna målsättning.

Men det är inte nog med denna nybyggnadsverksamhet för byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen, utan en genomgripande ombyggnad beräknas bli genomförd för en summa av ca 80 miljoner kronor, och dessutom förhyrs lokaler av staten för en kostnad av ca 160 miljoner kronor. Vidare har statens konstråd under senare år fått breddade uppgifter. Kravet på att ge inte bara representationsmiljöer utan också det statliga arbetets vardagsmiljöer en karaktär som är estetiskt stimulerande har växt sig allt starkare. Det som under senare år särskilt karakteriserat utvecklingen är ökade beställningar av textil konst, stafflikonst, grafik, teckningar och mindre skulpturer. Statens konstråds nuvarande resurser är emellertid otillräckliga i förhållande till den målsättning som angivits av statsmakterna. Jag tycker att även detta stärker den uppfattning som vi har fört fram i reservationen.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Ja, herr Källstad, vi är överens om att det är bra att man har konst också i statens byggnader. Det är inte om det som diskussionen egentligen skall föras, utan frågan är om man har medel. Man får ju göra avvägningar om man har råd att i detta läge öka anslaget.

Visst kan vi säga att idealet är 1 procent, och då skulle man komma upp i ett anslag på över 7 miljoner kronor. Men inte heller då kan man i särskilt hög grad hänvisa till statens konstråd, eftersom det ju inte har kommit med ett större äskande än en höjning med 500 000 kronor. Inte

ens de som skall bevaka dessa intressen har alltså på långt när kunnat komma upp till enprocentsmålet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Herr talman! Till komplettering av herr Mattssons i Lane-Herrestad synpunkter skall jag bara göra ett litet påpekande. Herr Källstad hänvisar utförligt till statens konstråds framställning som grundval för det yrkande han själv företräder. Nu förefaller det emellertid som om denna framställning vilar på en ganska vacklande grund. Som herr Källstad påpekade har konstrådet utgått från den sammanlagda beräknade kostnaden för investeringar i nybyggnadsverksamhet för byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen under budgetåret 1971/72 och beräknat denna summa till 740 miljoner kronor. Vidare nämner man kostnaderna för ombyggnader och lokalhyror.

Nu förhåller det sig emellertid så att inom denna ram, 740 miljoner, befinner sig åtskilliga investeringar som icke rimligen kan betecknas som byggnader av den typ som här skulle komma i fråga. I summan ingår investeringar i vattenfall, vägar och järnvägar samt tekniska investeringar inom televerket. Och vad gäller fortifikationsförvaltningen så ingår där också befästningsanläggningar, och – med all respekt för våra värnpliktigas skönhetslängtan – det är kanske inte riktigt rimligt att tänka sig en tavelutsmyckning i sådana sammanhang. I varje fall kan det inte ha varit Arthur Engbergs tanke att man skulle ha den sortens anknytningar när han en gång i världen lanserade idén om 1 procent av byggnadskostnaderna till konstnärlig utsmyckning.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Källstad m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Källstad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 2 punkten 4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Källstad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Källstad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	211
Nej	–	64
Avstår	–	7

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Förvärv av konst
för statens
byggnader m. m.*

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 5--7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

Bidrag till regionmusiken

Kungl. Maj:t hade (punkt B 12, s. 43-44) föreslagit riksdagen att till Bidrag till regionmusiken för budgetåret 1971/72 anvisa ett förslagsanslag av 16 040 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen nr 67 av herrar Johansson i Skärstad och Fransson vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt utredning angående inrättande av en musikfilial i Eksjö.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen till Bidrag till regionmusiken för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 16 040 000 kronor,
2. att riksdagen skulle avslå motionen nr 67.

Herr FRANSSON (c):

Herr talman! Under punkten 8 i utskottets betänkande har avslag yrkats på en motion av mig och herr Johansson i Skärstad, vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en skyndsamt utredning angående inrättande av en musikfilial i Eksjö. I anledning därav vill jag framföra följande synpunkter.

Vårriksdagen 1970 fattade med mycket liten marginal beslut om att militärmusikkåren i Eksjö skulle nedläggas den 1 juli 1971. Beslutet om en indragning av kåren i Eksjö har skapat misstämning och oro bland musikpersonalen. Många av musikerna har under decennier tillhört musikkåren och byggt egna hem i Eksjö med omnejd. De känner därför, helt naturligt, en fast anknytning till bygden. Ett flertal bland musikpersonalen har anmält sin avsikt att söka anställning i eller i närheten av Eksjö och då utanför den kommande regionmusikorganisationen. Detta skulle leda till en avtappning av skickliga yrkesmusiker och få negativa konsekvenser för regionmusikorganisationen.

I stället för den föreslagna större numerären vid musikavdelningen i Jönköping för att kompensera bortfallet av Eksjökåren vore det ur många synpunkter en praktisk åtgärd att förlägga en underavdelning till musikavdelningen i Jönköping till Eksjö, förslagsvis 10-12 musiker. Underlag för en sådan åtgärd finns bland musikerna i Eksjö. I flera remissyttranden, bl. a. från Jönköpings kommuns kulturnämnd, förordas en sådan åtgärd.

En mindre musikavdelning i Eksjö skulle vara helt i linje med den decentralisering som eftersträvas i den kommande regionmusikorganisationen.

Eksjökåren har under läsåret 1970/71 utfört 87 skolkonserter i Jönköpings län. Denna verksamhet har prioriterats vid utformningen av

kommande rikskonsertverksamhet. Verksamheten har på grund av närheten till respektive skolor icke varit kostnadskrävande. Motsvarande verksamhet från Jönköping skulle innebära betydande merkostnader i form av rese- och traktamentskostnader.

Det är också anmärkningsvärt att musikkärer placerats i både Jönköping, Borås och Skövde medan däremot hela östra Småland blir helt utan musikavdelning. Med tanke på den brist på musikpedagoger som för närvarande råder utgör musikerna i Eksjö en ovärderlig tillgång vid undervisning i kommunala musikskolor, inom ABF:s musikcirklar m. m.

En eventuell musikavdelning i Eksjö skulle, som tidigare framhållits, vara underställd musikavdelningen i Jönköping, som därigenom får ett betydande tillskott av musiker. Avståndet mellan Jönköping och Eksjö, ca 6,5 mil, gör att de båda avdelningarna med lätthet kan samarbeta vid större musikframträdanden.

Norra Götalandsregionen är dessutom den enda region, med undantag för de båda Norrlandsregionerna, som inte har tillgång till någon statsunderstödd yrkesorkester. Det är därför icke orimligt att Norra Götalandsregionen tillförs ett antal musiker utöver vad som föreslagits.

Slutligen vill jag framhålla betydelsen av de framträdanden på pensionärshem och vårdanstalter som kåren gör. Inom den region i vilken Eksjökåren hittills verkat finns 45 pensionärshem och vårdanstalter. Flera musiker vid Eksjökåren avser att bo kvar i Eksjö men har i nuläget sökt till Jönköping. De avser att i fortsättningen pendla mellan Eksjö och Jönköping, vilket måste betraktas som en mycket dålig lösning, då dessa musiker i stor utsträckning kommer att medverka vid musikframträdanden i Eksjö med omnejd. Om en musikavdelning kommer till stånd i Eksjö räcker det med resor till Jönköping vid de tillfällen då de behövs där, vilket kanske skulle inskränka sig till två tre dagar per vecka.

Bibehållandet av en musikavdelning i Eksjö skulle främja musiklivet högst väsentligt, vilket ju till sist är meningen bakom regionmusikorganisationen.

Med det anförda får jag, herr talman, yrka bifall till motionen 67.

I detta anförande – under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar – instämde herrar Svanström, Magnusson i Nennesholm och Johansson i Skärstad (samtliga c).

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Denna fråga är besvärlig att reda ut, och jag tror näppeligen att man kan göra det nu, sedan vi förra året efter ingående diskussioner fattat beslut om en helt ny organisation för regionmusiken.

Jag kan väl förstå att befolkningen i en bygd där en kulturell aktivitet kommer bort känner vemod – det är helt naturligt. Men när den nya organisationen beslutades i fjol, så fastslogs att musikavdelningen i Jönköping skulle göras så stor att möjligheterna att tillfredsställa musikbehovet även i Eksjöområdet skulle tillgodoses. Den blev större än vad den eljest skulle ha blivit med anledning av att man här kände ett behov av att hjälpa till så att även den bygden skulle få tillgång till ett musikliv.

Nu är den nya organisationen uppbyggd på det sättet att en viss kapacitet kommer att disponeras för direkt lokala insatser. Det blir skolkonserter, det blir framträdanden i föreningslivet, vid vårdanstalter osv., och man skall också stödja amatörmusiken. Fullt genomförd kommer den här nya organisationen att omfatta ca 600 musiker i landet.

Självfallet har man anledning att uppskatta det intresse som har visats från militärmusikkåren i Eksjö, som om jag hörde rätt har gett 87 skolkonserter, för att nämna ett exempel. Det är inte meningen att sådan verksamhet skall upphöra i och med att vi nu har fått en ny organisation.

Utskottet erinrar om att när riksdagen förra året fattade sitt beslut gjordes det en bedömning av frågan hur man inom den totala ramen för regionmusiken bäst skulle kunna tillgodose Eksjös behov av musikresurser. Därför har utskottet inte nu ansett sig kunna tillstyrka motionen.

Jag ber att få yrka bifall till kulturutskottets hemställan.

Herr FRANSSON (c):

Herr talman! När beslut fattades av värriksdagen förra året i frågan om nedläggning av musikkåren i Eksjö var det ju olyckliga omständigheter som gjorde att det kom att gå i negativ riktning. Det var ju endast en rösts marginal i andra kammaren.

Det är mycket riktigt, som kulturutskottets ordförande säger, att det har blivit en förstärkning av musikkåren i Jönköping. Men om man ser det ur Eksjöregionens synpunkt kan man till syvende og sidst aldrig få någon ersättning för det man har förlorat. En lika intensiv verksamhet som musikkåren i Eksjö har möjlighet att bedriva finns det inte förutsättningar för, om enheten i sin helhet blir förlagd till Jönköping.

I statsutskottets utlåtande nr 121 vid förra årets riksdag sades det bl. a.: "Utskottet är medvetet om att indragning av en militärmusikkår på en ort av Eksjös karaktär med nuvarande förutsättningar för verksamhetens utformning kan innebära svårigheter." Det är just dessa svårigheter som jag i mitt tidigare anförande ville klarlägga för att skapa förutsättningar för att de skulle kunna inhiberas.

Dessutom är det ju så att de flesta partier - speciellt kanske vårt - i olika sammanhang har ställt stora krav på att verksamheter skall decentraliseras. Vi tycker att detta är ett utomordentligt tillfälle att få kulturutbudet decentraliserat till ett flertal orter.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 67, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Under denna punkt behandlas två motioner som jag har medverkat i, och de motionerna finns också omnämnda i de särskilda yttrandena av fru Fränkel och herr Källstad.

Den ena motionen gäller frågan om bidrag till Svenska barnboksintitutet, som herr Wikström och jag har tagit upp. I motionen och i det särskilda yttrandet konstateras att uppbyggnaden av Svenska barnboksintitutet nu är avslutad. Vi har att förutse ett permanent och ett ökande behov av den verksamhet som Barnboksintitutet bedriver. Det är också klart att den typ av arbete som där utföres är ett statligt ändamål. Det är därför naturligt om staten övertar kostnaderna för verksamheten, som alltså inte är en kommunal uppgift.

Som motivering för påståendet att det kommer att bli en ökande efterfrågan på Barnboksintitutets tjänster skulle mycket kunna anföras. Jag kan i korthet hänvisa till de faktorer som nämnts i motionen:

1) Den allmänna debattens ökande intresse för barnboken som leder till större efterfrågan på upplysningar från lärare, journalister m. fl.

2) Undervisning om barn- och ungdomsböcker införes i lärarhögskolornas utbildning av blivande lärare.

3) Undervisning om barn- och ungdomsböcker införes också i lärarutbildning i svenska vid universitet.

4) Forskning om barn- och ungdomsböcker har påbörjats vid universitetet, vilket leder till en ökad efterfrågan på litteratur och bibliografiska uppgifter.

5) Den svenska barnbokslitteraturen får en allt större internationell spridning som leder till en ökande ström av förfrågningar från utlandet, studiebesök, önskemål om utställningar och liknande.

Slutsatsen av denna utveckling borde vara att institutet får ett fast anslag och fasta tjänster i vanlig ordning så att en trygghet skapas både för de anställda och för institutets ledning så att den framtida verksamheten kan ske under de betingelser som är normala för statlig verksamhet.

Utskottet skriver mycket positivt att utskottet anser det önskvärt att verksamheten får fortsatt statligt stöd. Man vill dock inte förorda att det ges särskilt anslag och hänvisar då till pågående utredningsarbete på barnboksområdet.

Savitt jag kunnat finna är det litteraturutredningens arbete som avses. Litteraturutredningen har hittills bara i ett avseende befattat sig med Barnboksintitutet och det är när utredningen har yttrat sig över institutets bidragsframställning. Litteraturutredningen säger i sitt yttrande något som jag finner ganska klargörande: "Litteraturutredningen finner att den verksamhet som Barnboksintitutet bedriver är av synnerligen stor vikt. Det är således i högsta grad angeläget att institutet kan fortsätta sin uppbyggnad samt utvecklas till ett effektivt centrum för information och forskning rörande barn- och ungdomslitteratur i Sverige."

Fredagen den
19 mars 1971

*Bidrag till
särskilda kulturella
ändamål, m. m.*

Det är alltså ett klart och entydigt ställningstagande från utredningens sida. Inga reservationer görs om Barnboksinstitutets framtid.

Jag tycker, herr talman, att det mot den bakgrunden hade varit fullt möjligt för utskottet att utan att avvakta ytterligare utredning tillstyrka att Barnboksinstitutet får en tryggare ställning. Jag vill ändå tolka utskottets hänvisning till utredningsarbetet så att utskottet menar att anslagsframställningarna skall behandlas positivt. Detta bör rimligtvis beaktas av de myndigheter som har att fördela detta anslag, dvs. utbildningsdepartementet.

Den andra fråga som vi tagit upp motionsvägen under denna punkt gäller bidrag till Riksförbundet för sexuell upplysning. Bakgrunden till det förslaget tecknas i en motion om sexualundervisning för vuxna, som kommer att behandlas senare av riksdagen; det är alltså ett delyrkande som behandlas i detta betänkande av kulturutskottet. Jag ber att få återkomma mera utförligt när det gäller motiveringen vid behandlingen av huvudmotionen. Jag skall här bara påpeka att det finns ett stort behov av samhällsätgärder för att få en bättre sexualundervisning och upplysning för vuxna och att det inte täcks vare sig av nu pågående samhällelig verksamhet eller av utredningar som arbetar på området. Därför är det helt enkelt så att RFSU i dag utför ett arbete som i stora delar borde göras av samhället. Det är motivet för ett anslag till det här förbundet.

Det kommer naturligtvis alltid att finnas behov av en fristående organisation här, även om samhället skulle bygga ut sin utbildning på detta område. Men det är särskilt angeläget i det läge som vi nu har, när samhället alltså inte på ett rimligt sätt fullgör sina uppgifter i detta avseende. Jag har yrkat på ett anslag till RFSU:s upplysnings- och utbildningsverksamhet för sådana kategorier som i sin tur för vidare information till allmänheten på det här området. Det gäller ungdomsledare, vårdpersonal, lärare och många andra.

Nu är detta i viss mån en budgetteknisk fråga. Det här anslaget – Bidrag till särskilda kulturella ändamål – är ju något av ett diverseanslag; för den som är lekman när det gäller budgetteknik förefaller det som om ett anslag av den typ jag nu tagit upp bättre passar under Ungdoms- och folkbildningsverksamhet. Men utskottet säger i stället att det nu skall föras över till punkten Hälsovårdsupplysning under socialhuvudtiteln. Jag har ingenting att invända mot detta, i synnerhet som det anslaget i år har räknats upp med 20 procent. Jag hoppas då att RFSU kan få del av den här ökningen. Det viktiga är ju inte under vilket anslag eller vilken huvudtitel som pengarna betalas ut, utan att de verkligen betalas ut. Och det är klart att en särskild anslagspost även för RFSU:s arbete har den fördelen att man får större möjlighet att planera, man får större trygghet för arbetet. Tidigare har man under flera år fått 35 000 kronor ur anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål. I år har man för nästa budgetår ansökt om 268 000 kronor, och det framgår av ansökan att behoven verkligen är stora och att man ändå i dag tvingas avstå från att anordna många kurser och liknande som det finns efterfrågan på. Och att man för denna verksamhet, till skillnad från alla andra verksamheter i samhället, skulle kunna reda sig med oförändrat anslag under en följd av år är naturligtvis orimligt – det går ut över verksamheten.

Herr talman! Så länge samhället inte klarar sina uppgifter här bör RFSU ges ett betydligt större stöd än för närvarande. Jag tror ändå att man kan vara ganska säker på att det är ett billigt sätt för samhället att få det här viktiga jobbet utfört.

Herr JOSEFSSON i Halmstad (s):

Herr talman! Under de olika punkterna i det här betänkandet är det naturligt att det kan vara särskilda intressen som får plats på önskelistan. I en motion som redovisas i betänkandet, nr 811, har jag och en annan ledamot av kammaren tagit upp ett ganska blygsamt önskemål om en anslagsökning till Varbergs museum. Jag ser det som ett lokalt önskemål, men det är naturligtvis också en fråga som kan ses i ett vidsträcktare sammanhang.

Jag är medveten om att departementet har gjort en avvägning vad det gäller anslagen inom denna ram. Jag har dock varit med om att framhålla att det kunde finnas betydande motiv för att frågan även prövades i utskottet, och därför kom motionen till. Jag respekterar utskottets tolkning vad det gäller anslagshöjningen och skall inte ställa något säryrkande.

Men utskottet ger också en anvisning om att den utredning som görs av 1965 års musei- och utställningssakkunniga, som fick sina direktiv 1965 och tilläggsdirektiv 1967, innefattar en prövning av det svenska museiväsendets organisation både centralt och lokalt. Med anledning därav vill jag säga ett par ord.

Det är ganska naturligt att både departementet och utskottet med hänsyn till den pågående utredningen har förklarat sig inte kunna tillstyrka önskemålen om en anslagsjustering. Det är ett vanligt tillväggångssätt. Jag hälsar emellertid med tillfredsställelse vad utskottet skriver om att 1965 års musei- och utställningssakkunniga beräknas komma att under innevarande år lägga fram ett betänkande angående det svenska museiväsendet. Det betänkandet skall vi med stort intresse ta del av och se hur de sakkunniga har tänkt sig den centrala och även lokala organisationen. Där kommer också Varbergs museum in i bilden, och vid ett senare tillfälle kan vi på nytt pröva frågan om en eventuell anslagsjustering. Men det är naturligt att man också har intresse av hur organisationen skall se ut.

Frågan om anslag till Varbergs museum har prövats 1961 och vid flera senare tillfällen. I statsverkspropositionen 1961 redovisade dåvarande departementschefen den avvägning av anslag som gjorts, bl. a. till Varbergs museum. Den prövningen hade föregåtts av ett remissförfarande, och bland inkomna remissyttranden fanns då ett från Nordiska museets nämnd. Med tanke på Varbergsmuseets situation, ställning och särart vill jag här återge vad som sades i det yttrandet. Nämnden skrev bl. a. att "Varbergs museum i åtskilliga hänseenden står i en särklass bland de svenska lokalmuseerna och att det även i jämförelse med de större provinsmuseerna väl synes kunna hävda sin plats". Jag tycker att det är ett värdefullt yttrande, som jag här har velat läsa in i kammarens protokoll.

Vi som känner till museet vet vilken roll det spelar och känner till dess

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Bidrag till
särskilda kulturella
ändamål, m. m.*

Fredagen den
19 mars 1971

*Bidrag till
särskilda kulturella
ändamål, m. m.*

särart och betydelse. Att det noteras långt över den lokala räjongens gränser är ett välkänt faktum.

Med detta har jag velat säga att det kan finnas anledning att vid senare tillfälle återkomma till frågan om en prövning av anslaget till Varbergs museum. Jag har här velat understryka museets betydelse, dess karaktär och särart samt den värdefulla insats museet utfört och utför.

Herr talman! Jag har inget säryrkande med anledning av motionen.

I detta anförande instämde herr Karl Bengtsson i Varberg (fp).

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Inget yrkande har här ställts, och därför kan jag nu fatta mig mycket kort.

Herr Romanus noterade att utskottets skrivning när det gäller Svenska barnboksinstitutet är mycket positiv, och det är alldeles riktigt. Vi har sagt att vi anser det önskvärt att Barnboksinstitutet erhåller fortsatt stöd av statsmedel. Men eftersom det nu pågår ett utredningsarbete på barnboksområdet har utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka förslaget om ett fast anslag till institutet.

Beträffande Riksförbundet för sexuell upplysning sade herr Romanus att förbundet inte kan klara sig utan statsanslag. Det har heller inte ifrågasatts. Utskottet skriver att utskottet avstyrker yrkandet om anvisande av medel under åttonde huvudtiteln som ett särskilt anslag till förbundets utbildningsverksamhet. Vi har också i utskottets betänkande framhållit, att om det kommer in en hemställan om anslag, så bör den prövas inom ramen för det under femte huvudtiteln uppförda anslaget Hälsovårdsupplysning. Det skall inte alls tolkas så – det har aldrig ifrågasatts i utskottet – att vi skulle vara emot att ett anslag lämnas till Riksförbundet för sexuell upplysning.

När det sedan gäller Varbergs museum är bara att säga att det är klart att man kan vara intresserad av vad den utredning kommer till som vi har hänvisat till i utskottsbetänkandet. Det är säkerligen inte bara herr Josefsson i Halmstad och hallänningarna som är intresserade; det är många som är intresserade av vad den utredningen kommer fram till. Vi har ju många kulturminnesmärken som vi vill vårda och bevara. Det skall som sagt bli med stort intresse vi tar del av den.

Herr talman! Jag yrkar bifall till kulturutskottets hemställan.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag vill tacka kulturutskottets ordförande för dessa mycket positiva uttalanden. Det var egentligen bara en liten kort mening som jag har behov av att reagera mot. Jag sade inte – jag menade i varje fall inte – att RFSU inte skulle kunna klara sig utan statsanslag. RFSU har under sina 38 år varit självfinansierande helt och hållet i varje fall i 35 år. De 35 000 kronor som man nu får är heller inte avgörande. Men det väsentliga är att RFSU här utför ett arbete som samhället borde göra, och man tvingas säga nej till kurser som man skulle kunna hålla och som vore lämpliga att hålla, därför att man inte har ytterligare medel. Om man under en följd av år får oförändrat anslag kan man med dessa pengar

endast bedriva en minskande verksamhet – det är en verklighet som vi alla känner till.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 10

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 11

Riksarkivet: Inköp av arkivalier och böcker m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkt B 15, s. 52) föreslagit riksdagen att till Riksarkivet: Inköp av arkivalier och böcker m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 80 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen nr 367 av fru Mogård m. fl. vari hemställts att riksdagen beslutade att till Riksarkivet: Inköp av arkivalier och böcker m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 97 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen nr 367 till Riksarkivet: Inköp av arkivalier och böcker m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 80 000 kronor.

Reservation hade avgivits

2. av herrar Nilsson i Agnäs (m) och Sundman (c), fru Mogård (m) samt herr Eriksson i Ulfshbyn (c), som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen nr 367 till Riksarkivet: Inköp av arkivalier och böcker m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 97 000 kronor.

Fru MOGARD (m):

Herr talman! Riksarkivet har i årets petita begärt medel för reproducering av skadade arkivhandlingar. Det är inte första gången man med utförlig motivering tar upp den frågan, för vilken man begär en förhållandevis blygsam summa, 20 000 kronor. I åtminstone fyra år har man återkommit med denna begäran, men förståelsen för vad det här gäller har varit ringa. Hittills har beviljats 6 000 kronor, och den föreslagna höjningen för kommande budgetår av anslaget till Inköp av arkivalier och böcker m. m., dit den här frågan hör, begränsas till 7 000 kronor. Den andel som kommer reproduktionen av skadade handlingar till del är självfallet betydligt mindre.

Utskottet har anslutit sig till Kungl. Maj:ts bedömning och i år avfärdat frågan utifrån den allmänna målsättningen att man i den ekonomiska knapphetens tecken bör säga nej till det mesta. Det motivet kan ju rimligen inte ha varit det enda vid tidigare behandling. Misstanken att man helt enkelt inte förstår vad det rör sig om förstärks. Låt mig därför, herr talman, få berätta litet om bakgrunden till att man begär

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Riksarkivet: Inköp
av arkivalier och
böcker m. m.*

Fredagen den
19 mars 1971

*Riksarkivet: Inköp
av arkivalier och
böcker m. m.*

medel för denna verksamhet.

Vi har här i landet sju landsarkiv. Hos dem förvaras kyrkoarkivens ministerialböcker, dvs. födelse-, död- och vigselböcker från 1686 och framåt. För dessa gäller den grundlagsfästa offentlighets principen, dvs. de skall vara tillgängliga för forskare, i vilken grupp man här skall räkna in ett stort antal människor som ägnar sig åt släktforskning. Böckerna utsätts genom utlåningen för en avsevärd förslitning och riskerar att förstöras eller i varje fall skadas så att oersättliga textförluster uppstår.

Att sådan allvarlig förslitning sker kan visas med kalla siffror. Landsarkiv tillämpar två sorters märkningar för att markera att förslitningen är svår. Rödmärkning innebär att boken eller handlingen är skadad och ej får utlånas. Grönmärkning innebär att boken eller handlingen är skadad och endast får hanteras med yttersta försiktighet. Vid landsarkivet i Uppsala, ett av sju alltså, fanns redan 1969 202 rödmärkta böcker och 113 grönmärkta. Antalet märkta volymer torde sedan dess ha ökat.

Nu kan man naturligtvis försöka konservera dessa handlingar, men det tar lång tid. Man har därför vid landsarkiven i Uppsala och Härnösand börjat fotokopiera böcker för att kunna lämna ut reproduktionerna i stället för originalvolymerna. Man har i Uppsala, för detta landsarkiv, beräknat den totala kostnaden för reproduktionen av husförhörslängder och ministerialböcker till 800 000 kronor. Emellertid ställer man som synes inte kraven på medel så högt. Utgångspunkten för anslagsframställningen, 20 000 kronor, är betydligt mera blygsam; man begär att få rädda dem av dessa oersättliga handlingar som löper omedelbar risk för förstörelse. Man begär att få medel så att det räcker till hyran av en kopieringsmaskin. Man begär att få kostnaderna för kopiorna täckta. Däremot begär man inte att få lönekostnaderna ersatta, vilket skulle fördubbla anspråken.

Konkret innebär detta för landsarkivet i Uppsala, för att fortsätta att ta det som exempel: Födelseböckerna är värst utsatta för förslitning. I landsarkivet finns ca 1 500 födelseböcker. Man försöker nu inom ramen för det begränsade anslaget rädda dessa. Genom att på lediga stunder under tjänstetid reproducera födelseböcker har man i dag ca 45 volymer i reproduktioner — av 1 500 alltså. Vigsel- och dödböcker får man ta itu med senare. Självkostnaden är drygt 200 kronor för varje reproducerad volym, bunden i klot på eget bokbinderi.

Av det totala anslaget under denna punkt — Inköp av arkivalier och böcker m. m. — får självfallet landsarkivet i Uppsala bara en mindre del. Av innevarande års anslag, 73 000 kronor, har Uppsala fått 6 500, ur vilket anslag också en god del av driftkostnaderna för konserveringsverkstad och bokbinderi skall bestridas. Man beräknar att högst 1 500 kronor kan användas för att reproducera skadade handlingar.

Det torde vara ytterligt sällsynt att så blygsamma anspråk ställs på statsverket. Det är då enligt min mening uppscendeväckande att utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka denna motion, nr 367, som ändå inte går riksarkivet långt till mötes. När vi väckte vår motion, ansåg vi oss — vilket i och för sig är sällsynt — ha grundad anledning att hoppas på bifall.

Konsekvensen av utskottets hållning i denna fråga är att man antingen

Fredagen den
19 mars 1971

Riksarkivet: Inköp
av arkivalier och
böcker m. m.

är villig att acceptera en fortsatt förstörelse av oersättliga handlingar eller finner sig i att fler och fler arkivvolymers rödmärks och därmed undandras forskare och genealoger.

För egen del, herr talman, finner jag det ovärdigt ett kulturland att inte ta vård om sitt historiska arv; en hänvisning till det ekonomiska läget är för mig ingen ursäkt för att låta arkivhandlingar förslitas och förstöras. Inte heller finner jag det tillåtligt att begränsa forskarnas möjligheter, och jag yrkar därför bifall till reservationen 2.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Agnäs (m).

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Fru Mogård säger, att när hon väckte motionen så hoppades hon att den skulle bifallas. De flesta av oss som väcker motioner hoppas väl att dessa i bästa fall skall bifallas eller – för att använda några av de uttryck som vi brukar ta till i dessa sammanhang – att det skall bli en välvillig skrivning, att frågan skall falla framåt eller något liknande.

Vad vi nu behandlar är frågan om att eliminera riskerna för oersättliga textförluster i arkivhandlingar. Det sägs att papperet är så skört att det inte tål någon påfrestning alls. Även om man är varsam, är det då givetvis inte lätt att kunna handskas med dessa handlingar. Det är detta som oroar. Genom ett ökat anslag har man tänkt sig att förbättra situationen.

Jag måste uttala min förvåning över att det i detta sammanhang ställs krav på ytterligare 17 000 kronor utöver vad utskottet föreslagit. Skulle det inte, när vi ändå till riksarkivet har ett anslag till förvaltningskostnader på över 6 miljoner kronor, vara möjligt att genom en omdisponering av de anslagna medlen ordna så, att de omedelbara riskerna elimineras för att oersättliga texter förloras.

Vad fru Mogård nu har talat om är en mycket stor och viktig fråga. Det krävs omfattande åtgärder. Det räcker inte med att observera problemen, utan man måste också undan för undan söka lösa dem. Men i detta läge gäller det emellertid som sagt 17 000 kronor, och då är väl frågan om dessa pengar inte skulle kunna ordnas utan att man behöver göra så som fru Mogård föreslår, alltså att höja anslaget.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till kulturutskottets hemställan.

Fru MOGÅRD (m):

Herr talman! Jag sade inte att jag bara hoppades att få min motion bifallen. Det hoppas man självfallet alltid. Jag ansåg mig ha grundad anledning att hoppas på bifall. Jag kanske kunde ha förstärkt det ytterligare.

Utskottet skriver mycket riktigt – kanske är det en välvillig skrivning – att riksarkivet då överhängande risk för förstörelse föreligger skall kunna få resurser för erforderliga åtgärder. Mot bakgrund av de siffror som jag har angivit från ett enda landsarkiv är väl den förhoppningen ganska grundlös. För att rädda t. ex. 100 volymer fordras minst 20 000 kronor.

Ännu egendomligare, herr Mattsson, är den väg att skaffa fram

resurser som utskottet anvisar. Man föreslår omDispositionering av tillgängliga medel. Enligt uppgift är det nämligen författningsstridigt att omDispositionera medel från ett anslag till ett annat. Möjligen kan det enligt mina sagesmän – de är specialister – anses tillåtet att använda expensmedel för detta ändamål, men det torde klart framgå av vad jag här tidigare har framfört, att några krafttag knappast är möjliga med en sådan metod.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Fru Mogård har väl ändå observerat att framställningen inte har bemötts kallsinnigt. Anslaget har höjts med ca 10 procent, vilket givetvis har skett efter de bedömningar som man har fått göra när man har tagit ställning till olika framställningar om anslag.

Jag behöver inte säga mera nu, därför att fru Mogård talade om att expensmedel skall kunna användas för detta ändamål. Hon har ju därmed själv anvisat en väg att gå.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Nilsson i Agnäs m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Agnäs begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 2 punkten 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Nilsson i Agnäs m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Agnäs begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	197
Nej	--	77
Avstår	–	2

Punkterna 12-18

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 19

Bidrag till ungdomsledarutbildning

Kungl. Maj:t hade (punkt B 45, s. 95–97) föreslagit riksdagen att till Bidrag till ungdomsledarutbildning för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 5 100 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen nr 798 av herr Andersson i Nybro m. fl. vari hemställts att riksdagen beslutade att till Bidrag till ungdomsledarutbildning under åttonde huvudtiteln för budget-

året 1971/72 anvisa ett anslag av 6 500 000 kronor, att bidraget fördelades med ett minimum av 16 000 kronor per vägningstal samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetandet av en femårsplan för utbyggnaden av det statliga stödet till ungdomsorganisationernas ledarutbildning.

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Bidrag till
ungdomsledar-
utbildning*

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen nr 798 i vad den avsåg att bidrag till ungdomsledarutbildning skulle utgå med ett minimum av 16 000 kronor per vägningstal,

2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen nr 798 i vad den avsåg medelsanvisningen till Bidrag till ungdomsledarutbildning för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 5 100 000 kronor,

3. att riksdagen skulle avslå motionen nr 798 i vad den avsåg en femårsplan för utbyggnaden av det statliga stödet till ungdomsorganisationernas ledarutbildning.

Reservation hade avgivits

3. av herrar Mattson i Lane-Herrestad (c), Eriksson i Ulfsbyn (c) och Norrby i Gunnarskog (c), som ansett att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen med bifall till motionen nr 798 såvitt nu var i fråga beslutade att bidrag till ungdomsledarutbildning skulle utgå med ett minimibelopp av 16 000 kronor per vägningstal,

2. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen nr 798 såvitt gällde medelsanvisningen till Bidrag till ungdomsledarutbildning för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 6 500 000 kronor,

3. att riksdagen med bifall till motionen nr 798 såvitt nu var i fråga i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utarbetandet av en femårsplan för utbyggnaden av det statliga stödet till ungdomsorganisationernas ledarutbildning.

Herr ERIKSSON i Ulfsbyn (c):

Herr talman! När det gäller bidrag till ungdomsledarutbildningen kommer vi här i beröring med en fråga som för ungdomarna, för folkrörelserna och dess ungdomsorganisationer och även för samhället är av största betydelse, i synnerhet då allting i samhället förändras i en allt snabbare takt. Det gäller här som på andra områden att hålla sig à jour med utvecklingen och anpassa sig efter de omständigheter som är för handen. För att ungdomsledarutbildningen inte skall komma alltför mycket på efterkälken vill vi reservera i likhet med skolöverstyrelsen ge den ökade resurser. Detta är just ett sådant område som kräver ökade satsningar på grund av utvecklingen, sådan vi bedömer den.

Samtidigt kan vi inte blunda för utan är medvetna om att samhället satsar mer än någonsin på ungdomen och på ungdomsorganisationerna och deras verksamhet. Trots dessa stora satsningar ser vi samtidigt hur stora svårigheter ungdomsledare och ungdomsorganisationer har. Vi ser hur verksamheten på många håll haltar betänkligt. Orsakerna är många,

och att helt kort redogöra för dem är kanske litet svårt. Låt mig bara peka på att dagens ungdom är mycket medveten, med allt vad det innebär, och som regel har stora krav på samhället.

Jag kan i detta sammanhang peka på att vi i dag satsar stora summor på fina lokaler, på ungdomsgårdar, klubbar, allaktivitetshus, olika idrottsanläggningar osv. Vi har fina lokaler, som kanske ibland är på gränsen till lyx.

Men hur ser verksamheten ut i dessa lokaliteter? På många håll ropas det efter nya ungdomslokaler, men det finns på samma gång många lokaler som saknar det primära, nämligen en vettig ungdomsverksamhet. Ett sätt att råda bot på denna brist är att satsa mer just på ungdomsledarutbildning.

I det 50-tal ungdomsledarorganisationer som finns i vårt land arbetar i dag uppskattningsvis 200 000 ungdomsledare, och endast ett fåtal av dessa har ungdomsledarskapet som något av ett yrke. De flesta av ungdomsledarna arbetar i ideella organisationer och föreningar, oftast utan ekonomisk ersättning – och i många fall med ekonomiska uppoffringar.

Jag frestas här att dra en parallell med lärarna i våra skolor. De har en mycket gedigen utbildning för sin samhällsinsats, för sin pedagogiska gärning. Däremot arbetar så gott som alla ungdomsledare utan någon som helst ungdomsledarutbildning. Vi har många gånger fått exempel på vilka svårigheter lärarna möter. Liknande svårigheter möter ungdomsledarna. Men då vet vi samtidigt att dessa får möta svårigheterna och hindren mycket sämre rustade än vad lärarna är. Det står väl ändå klart att utöver det handlag som krävs för att vara en bra ungdomsledare måste det vara ytterst viktigt att detta handlag kombineras med en utbildning som för detta ändamål är så lämplig som möjligt. När det gäller ungdomsledarutbildning bör en grundläggande målsättning vara att denna utbildning sker i ungdomsorganisationernas egen regi. Kan dessutom ungdomsledarna under sin aktiva tid få en erfarenhet och utbildning som meriterar dem även i yrkeslivet, då har samhället en dubbel nytta av den satsningen.

Med detta vill jag understryka innehållet i reservationen 3 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl., och jag vill, herr talman, yrka bifall till denna.

I detta anförande instämde herrar Johansson i Växjö, Olof Johansson i Stockholm och Korpås (samtliga c).

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Herr talman! Kulturutskottets värderade ordförande har med berömvärd fasthet avisat framstötter från olika håll om utgifter utöver propositionens förslag. I detta fall kan man emellertid inte påräkna hans medverkan i denna strama linje. Vad orsaken kan vara går det alltid att spekulera över. Man kan möjligen observera att den motion på vilken reservationen bygger är undertecknad av idel centerpartister. I varje fall har ingen representant för något annat parti i utskottet låtit sig övertygas av argumenteringen.

Utskottet har, som herr Eriksson i Ulfabyen alldeles riktigt erinrat om,

tagit hänsyn till att samhället redan satsar mer än någonsin på ungdomsverksamhet. Vi får ju också i annat sammanhang tillfälle att behandla dessa problem. Motivet för utskottets ställningstagande är givetvis här som på andra punkter att riksdagen bestämt sig för en stram budgetpolitik. Riksbankschefen har nyss erinrat om att uppstramningen av budgetpolitiken varit en förutsättning för den senaste diskontosänkningen, som ligger inte minst herrar Mattssons och Erikssons parti varmt om hjärtat.

Herr Eriksson talar bara rätt allmänt om reservationen. Det kanske skall noteras att utöver en anslagshöjning innebär den ett yrkande på en femårsplan för utbyggnad av det statliga stödet till ungdomsorganisationernas ledarutbildning.

Till det kan möjligen sägas att det säkerligen på många områden finns önskemål om att fem år framåt veta vilka medel man kan räkna med från statens sida. Men om man mera allmänt skulle acceptera den principen, skulle det också innebära att möjligheten att utnyttja budgeten som konjunkturpolitiskt instrument skulle inskränkas.

Helt och hållet i marginalen, herr talman, föll det mig in hur ordens valör kan ändras. När jag var mycket ung var femårsplan ett fullt ord, särskilt i borgerliga kretsar. Det hängde samman med att Stalin på den tiden hade inlett den första ryska femårsplanen. Numera är det ingen hejd på populariteten hos femårsplaner i alla möjliga sammanhang.

Det är mig naturligtvis fjärran att konstruera någon som helst likhet mellan Josef Stalin å ena sidan och herrar Mattsson i Lane-Herrestad och Eriksson i Ulfabyrn å den andra. Men man kan bara påminna sig det gamla talesättet hur det går troll i ord.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON i Kil (fp):

Herr talman! Jag vill för inga missförstånd skall uppstå klargöra folktoppartisternas inställning i kulturutskottet i denna fråga.

Vi instämmer i syftet med motionen 798, nämligen att stimulera ungdomsledarutbildningen, men vi har intagit en avvaktande hållning endast av den anledningen att inom statens ungdomsråd för närvarande en utredning arbetar med just dessa frågor. Vi vet, och jag har från fru Lena Hjelm-Wallén som är ordförande i utredningen och sitter i denna kammare, fått försäkring om att utredningen kommer med ett betänkande inom ett mycket snar framtid.

Det är alltså anledningen till att vi i dag inte vill tillstyrka några ändringar i principerna för stödet till ungdomsledarutbildningen.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Ulfabyrn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Bidrag till
Centralförbundet
för alkohol- och
narkotikaupplys-
ning*

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 2 punkten 19 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Ulfsbyn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja ... 211
Nej ... 65
Avstår ... 3

Punkten 20

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 21

Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Kungl. Maj:t hade (punkt B 51, s. 106–107) föreslagit riksdagen att till Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 1 511 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen nr 250 av herr Westberg i Ljusdal i vad avsåg hemställan att riksdagen beslutade att höja det nu utgående bidraget till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning med 394 000 kronor till sammanlagt 1 869 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen nr 250 såvitt nu var i fråga till Bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 1 511 000 kronor.

Vid punkten hade avgivits ett särskilt yttrande av herrar Källstad (fp) och Nilsson i Agnäs (m), fru Frænkel (fp) samt herr Eriksson i Ulfsbyn (c).

Herr ERIKSSON i Ulfsbyn (c):

Herr talman! Vi har i kulturutskottet under denna punkt bl. a. behandlat en mycket välskriven motion av herr Westberg i Ljusdal. Vi är några ledamöter i utskottet som vid denna punkt har fogat ett särskilt yttrande.

Det hade varit önskvärt om en höjning av anslaget till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning hade kunnat ske. Men budgetläget är som vi hört många gånger sådant att det medger ytterst få anslagshöjningar -- vilket är att beklaga -- i synnerhet för sådana ändamål som har ett förebyggande syfte, varigenom man bl. a. kan som här minska mänskliga tragedier och spara in stora kostnader för samhället.

Vi kan inte nog understryka vikten av att bedriva en rätt upplagd upplysning i dessa frågor, men då det är en både svår och invecklad

Fredagen den
19 mars 1971

*Bidrag till
Centralförbundet
för alkohol- och
narkotikaupplys-
ning*

uppgift, vill jag varna för upplysning som bedrivs på känn eller som oftast i form av ren propaganda. Detta medför mer tillfredsställelse för propagandören och påverkar mindre föremålet för propagandan.

Vi kan lätt råka ut för detta i synnerhet när det gäller uppgiften att rätt tackla svåra frågor som gäller narkotikamissbruket, ett missbruk som på mycket kort tid kastats över oss och som för inte länge sedan i stort sett var en yrkessjukdom. I dag har detta missbruk blivit något av en livsstil för stora grupper. I denna livsstil, i denna knarkarfilosofi som breder ut sig, är det svårt att finna ett enhetligt system av värderingar, idéer och attityder. Vi finner i denna livsstil, i denna knarkarfilosofi, drag alltifrån gammal österländsk mysticism till modern västerländsk tonårsrevolt.

Vi har i dag alltför små och otillräckliga resurser för den vård och rehabilitering som behövs. Då gäller det mer än någonsin att inrikta sig på förebyggande åtgärder på narkomaniområdet både för att förhindra att nya fall tillkommer och – i fall för vilka narkomanin inte är en sjukdom utan en livsstil – att dessa fall kan påverkas i attitydsförändrad riktning.

Herr talman! I hopp om ett kraftigt ökat anslag för nästa budgetår till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning yrkar jag den här gången bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Wiklund i Stockholm (fp).

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Vi diskuterade för ett par veckor sedan mellanölsproblematiken. I det sammanhanget framhölls behovet av en kraftfull satsning på upplysning och information beträffande mellanölets skadeverkningar. För någon talare var det den bästa vägen, när det gällde att komma till rätta med mellanölsproblemet. Samtliga talare – och det var som vi minns många – framhöll vikten och behovet av ökad upplysning och information. För egen del hade jag på den punkten ingen annan mening. Även jag underströk hur viktigt det är att inte minst vår ungdom får en riktig bild av bruksgifternas skadeverkningar.

Att jag samtidigt framhöll, att det inte är nog med information och upplysning är en annan sak. Jag uttryckte i det sammanhanget den förhoppningen, att detta visade stora intresse för ökad information och upplysning i fråga om bruksgifterna skulle komma till synes vid behandlingen av anslagen till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning och till nykterhetsorganisationerna. I dag har tillfället kommit, då vi har möjlighet att i praktisk handling ge uttryck för detta vårt intresse.

Kulturutskottet har i sitt betänkande nr 2 bl. a. behandlat Kungl. Maj:ts förslag beträffande bidrag till CAN och till nykterhetsorganisationer och därvid även tagit ställning till en motion från mig om en viss höjning av dessa anslag.

Tyvärr har utskottet inte ansett sig kunna stödja min motion, trots det stora intresse för ökad information och upplysning som kammaren visade i mellanölsdebatten.

Fredagen den
19 mars 1971

*Bidrag till
Centralförbundet
för alkohol- och
narkotikaupplys-
ning*

Jag medger att anslagsfrågan har begränsad räckvidd, men det hindrar inte att den måste ägnas stor uppmärksamhet. Ett bifall till motionen skulle vara ett uttryck för riksdagens engagemang på ett område som är av utomordentligt stor betydelse inte minst för vår ungdom.

Utskottsmajoriteten har utan motivering yrkat avslag på motionen. Några utskottsledamöter har i ett särskilt yttrande instämt i motionens motivering, och jag noterar givetvis detta med tillfredsställelse, men de har med hänvisning till det ekonomiska läget avstått från att yrka bifall till motionen. På mig verkar det litet underligt, när man i det sammanhanget hänvisar till ekonomiska skäl. Vi vet allesammans vilka väldiga summor som staten tar in i skatt på alkoholdryckerna, närmare bestämt 2 620 miljoner under budgetåret 1970/71, och 1 760 miljoner på tobaken, sammanlagt alltså nära 4,5 miljarder i skatteinkomster på dessa bruksgifter. Att motsätta sig en höjning av anslaget med i runt tal 600 000 kronor, vilket utgör cirka 0,1 promille av inkomsterna, under hänvisning till ekonomiska skäl förefaller mig i högsta grad egendomligt.

När man i det här sammanhanget talar om ekonomi, får man inte heller glömma gifternas skadeverkningar på människors hälsa, arbetsprestationer, tryggheten i trafiken etc. Där kan det röra sig om mångmiljardbelopp, och det gör det ännu mer verklighetsfrämmande, enligt min mening, att här tala om ekonomi, när vi genom en höjning av anslagen kan stärka försvaret mot bruksgifterna.

Kom nu bara inte med den invändningen att summan är så liten att den inte har någon betydelse. Den har betydelse. Ett bifall till motionen visar att riksdagen är beredd att öka samhällets satsning på informations- och upplysningsverksamheten, och det utgör en värdefull uppmuntran till de organ och de organisationer som har att svara för en viktig del av denna information. Alla som har arbetat på det här området vet hur man kan uppleva uttrycken för uppskattning i form av större ekonomiska förutsättningar. Ingen kan komma och säga att det inte har betydelse, om de anslagsbeviljande och beslutsfattande församlingarna visar uppskattning och intresse av att stödja och uppmuntra det här arbetet.

Skolan har en viktig uppgift att fylla när det gäller att sprida upplysning om bruksgifternas skadeverkningar. Upplysning och undervisning i skolan i dessa frågor bör och kan effektiviseras och intensifieras, men det räcker inte med skolan. Skolans arbete måste stödjas, fortsättas och fullföljas, av bl. a. CAN och nykterhetsorganisationerna. Vi måste alla hjälpa till, och här har vi organ och organisationer som kan göra samhället utomordentligt stora tjänster. Skall de kunna fylla den uppgiften måste de emellertid även få de nödiga ekonomiska förutsättningarna. På det hållet är man beredd att ta nya initiativ och satsa hårt, men man behöver som sagt ekonomiska förutsättningar. Och då kan vi verkligen hjälpa till. Det kan inte vara rimligt att som regeringen föreslår beträffande CAN höja anslaget med endast 36 000 kronor och beträffande nykterhetsorganisationerna inte höja anslaget alls, trots de stora kostnadsökningarna, trots arbetsgivaravgiften och trots momsens höjning, vartill kommer behovet av utökad verksamhet. Att i det läget vägra en höjning av anslagen innebär i realiteten att man sänker anslagen och undergräver förutsättningarna för ett effektivt arbete när det gäller

bekämpning av bruksgifterna.

Kan vi stå till svars med detta, vi som sitter här i kammaren och våra kamrater som är någon annanstans just nu? Kan vi stå till svars med detta i den situation där vi för närvarande befinner oss i det svenska samhället och den svenska ungdomsvården? Svaret måste enligt min mening bli ett klart nej. Mitt förslag innebär en mycket begränsad höjning men dock en förstärkning som är ytterst angelägen.

Jag vet, herr talman, att en enskild riksdagsman inte mycket förmår emot ett enhälligt utskott i en sådan här fråga, och det förvånar mig oerhört att vi skall behöva befinna oss i denna situation i detta ögonblick.

Jag kommer inte att gå vidare med mitt yrkande i den situation som föreligger, men, herr talman, jag kan inte annat än yrka bifall till motionen.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att alkoholmissbruket, narkotikamissbruket osv. förorsakar oss väldiga bekymmer i detta land. Ser man på socialhuvudtiteln och på hur mycket pengar det kostar att ta hand om alla de människor som av olika anledningar kommit i den situationen att de behöver vård och hjälp så blir man givetvis beklämd. Det råder ingen tvekan om – det måste herr Westberg i Ljusdal förstå – att utskottet anser att han är ute i angeläget ärende, när han vill söka få kammaren att bevilja ett ökat anslag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

I statsverkspropositionen har föreslagits ett anslag på 1 511 000 kronor till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Vidare föreslås för nykterhetsorganisationerna 2 742 000 kronor. Det vore underbart om det räckte med detta eller om det räckte med att vi biföll herr Westbergs motion. Men det gör det inte. Vad som behövs är, som herr Westberg mycket riktigt påpekade, att vi på alla områden måste hjälpas åt att försöka få ett friskare samhälle som inte behöver använda sig av dessa bruksgifter.

Ingen i utskottet – det vill jag allvarligt försäkra herr Westberg – har gjort någon som helst antydning om att inte nykterhetsorganisationerna utträttar ett förtjänstfullt arbete. Alla är medvetna om att det som görs är värdefullt. Socialstyrelsens hälsovårdsupplysningsdelegation har emellertid tagit initiativ till överläggningar med Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Enligt vad som framgår av statsverkspropositionen pågår dessa överläggningar och man har tänkt sig en konkret samverkan på upplysningsområdet. Det är möjligt att man genom denna samordning kan uppnå ännu bättre resultat än de som hittills har uppnåtts.

Jag vill även erinra om att socialstyrelsen framhållit att upplysningens utformning och innehåll bör bli föremål för uppmärksamhet. Man vill försöka att granska arbetet och analysera målgrupper. Genom kontakten mellan socialstyrelsens hälsovårdsupplysningsdelegation och Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning är det inte uteslutet att arbetet kan bli ännu effektivare. Vi har sålunda med vårt ställningstagande inte på något sätt velat göra gällande att nykterhetsorganisationerna

inte utträttar ett verkligt förtjänstfullt arbete. Herr Westberg i Ljusdal säger att han som enskild riksdagsman och motionär inte förmår mycket. Vi får väl alla tänka oss att vi är röster i kören som på olika sätt fäster uppmärksamheten på angelägna frågor som skall beaktas. Vi har inte inom utskottet resonerat så att "det är bara *en* motionär, det är ingenting att bry sig om". Frågan har verkligen varit föremål för allvarliga överläggningar. Vi har emellertid kommit fram till att vi borde ansluta oss till förslaget i statsverkspropositionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! För det första framgår det inte av utskottets betänkande att utskottet har ägnat denna motion något större intresse. Man har utan någon som helst motivering avstyrkt densamma.

För det andra talade utskottets ordförande om ett samarbete som skall äga rum mellan socialstyrelsen och Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning – man skall diskutera planläggningen av och innehållet i upplysningsverksamheten. Det är gott och väl – det är alltså något som kommer och som vi kan hoppas en del av. Men det kan inte utgöra skäl mot en höjning av anslaget i detta sammanhang.

För det tredje säger utskottets ordförande att nykterhetsorganisationerna utträttar ett förtjänstfullt arbete. Varför vill man då medverka till att de skall få försämrade ekonomiska förutsättningar för sitt arbete? Det är ju det som ställningstagandet innebär.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Motiveringarna är åtminstone delvis de jag här anfört, och de finns angivna i statsverkspropositionen. Där är det alltså möjligt att utläsa dem.

Jag har sagt att de olika nykterhetsorganisationerna utför ett förtjänstfullt arbete, och det gör de. Men, herr Westberg i Ljusdal, hur mycket pengar vi än anslår till de olika ändamålen i den här verksamheten och övrig ideell verksamhet så är det idealiteten, det personliga engagemanget och viljan och känslan för saken som betyder så oändligt mycket. Även det får man givetvis se som någonting värdefullt.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal fällde i sitt första anförande ett yttrande som jag lade märke till: han talade om ett helt enhälligt utskott. Jag vet inte hur man betraktar ett särskilt yttrande. Förr i världen hade vi blanka reservationer, och särskilda yttranden i dag är väl i viss mån en motsvarighet till det gammaldags blanka reservationer. I varje fall anføres i det särskilda yttrande som föreligger en hel del som jag tycker att herr Westberg borde uppmärksamma.

Det var egendomligt att se herr Westberg här. Jag kände att han upplevde sig som ensam, och jag har upplevat detsamma. När man talar om utvecklingen på detta område har man en känsla av att rösten drunknar i mängden av röster. Man grips av rådvillhet. Vad skall man göra? Man är förskräckt över utvecklingen. Man vet att vi i dag i Sverige

dricker sprit för mycket mer än vi ger i u-hjälp. Vi röker för mycket mer pengar än vi ger åt de fattiga folken. Vi hycklar ändå och talar om att vi är så varmt intresserade av deras sak. Det är en underlig situation i vårt land i dag. Jag är helt enig med herr Westberg i det avseendet.

Om herr Westberg i Ljusdal ville läsa vad som står i det särskilda yttrandet – jag förmodar att han har gjort det men kanske glömt innehållet – skulle han finna att där stryks under, i stil med vad som står i hans motion och fullt riktigt, hur allvarligt läget är och att det kommer att kosta samhället oerhört mycket om utvecklingen fortsätter i samma riktning som nu.

I slutet av det särskilda yttrandet skriver vi dock att vi på grund av läget för dagen har kunnat finna oss i utskottsmajoritetens uppfattning. Vi har alltså inte yrkat bifall till motionen, och det är väl bl. a. därför att vi anser det praktiskt omöjligt att i dag få igenom det yrkande om höjt anslag som finns i motionen. Men jag ber herr Westberg att lägga märke till nästa punkt. Där har jag i ett särskilt yttrande sagt att i nästa budget bör anslagen till nykterhetsorganisationerna prioriteras på ett annat sätt. Det kunde också stå nederst i det här yttrandet. Just i dag kanske det inte är möjligt att få igenom vad herr Westberg önskar, men jag tror att utvecklingen går mot ett uppvaknande. Man måste ta ett annat grepp på de här tingen, det måste till ett nytänkande, och jag tror att det är på väg.

Tyvärr har alkoholpolitiska utredningen visat sig vara en fördröjande faktor – det är så svårt att göra någonting just nu – men vi väntar i alla fall dess betänkande inom en inte alltför lång tid. Jag är övertygad om att herr Westberg djupast sett har rätt. Det bär sig inte att spara på det här området. Hade jag varit helt övertygad om att den höjda summa till förebyggande åtgärder som herr Westberg begär verkligen på ett avgörande sätt skulle ha förändrat situationen, då skulle jag inte ha tvekat att helt ställa mig bakom hans motion. Men just inför den praktiska gången av ärendet och omöjligheten att i dag komma någon vart anser jag det bättre att vänta för att se vad som händer vid en ny budgetering och framför allt vilket läge vi kommer i när alkoholpolitiska utredningen har framlagt sitt betänkande.

I detta anförande instämde herr Nelander (fp).

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag vill säga att jag tagit del av de särskilda yttrandena. I mitt första anförande sade jag också att jag uppskattade att man instämt i motionens syfte men beklagade att man inte hade velat gå vidare och yrka på höjning av anslaget.

Herr Nilsson i Agnäs säger att om han hade varit säker på att en höjning av anslaget skulle få en avgörande betydelse skulle han ha yrkat på det. Vi vet allesamman att det inte går att få ett klart besked på den punkten. Men ett höjt anslag skulle vara ett uttryck för riksdagens vilja att satsa mera när det gäller att motverka bruksgifternas skadeverkningar och en sådan opinionsyttring skulle ha fått betydelse.

Fredagen den
19 mars 1971

*Bidrag till
nykterhetsorga-
nisationer m. m.*

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag instämmer i stort sett med herr Westberg i Ljusdal när han säger att det är svårt att se vad som sker i det som sker. Vad han anser skulle bli resultatet av ett bifall till motionen bör också bli resultatet av det särskilda yttrandet där vi understryker att åtgärder måste komma även om inte möjligheten till åtgärder finns just nu. Om samhället skall klara sina åtaganden och kostnaderna inte växa orimligt så att "normala" åkommor och olycksfall nästan inte får plats för allt som blir följden av utvecklingen då det gäller alkohol och narkotika måste det bli ett nytänkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 250, såvitt nu var i fråga, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 22

Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.

Kungl. Maj:ts hade (punkt B 52, s. 108—109) föreslagit riksdagen att till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1971/72 anvisa ett reservationsanslag av 2 742 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen nr 250 av herr Westberg i Ljusdal i vad avsåg hemställan att riksdagen beslutade att höja det nu utgående bidraget till nykterhetsorganisationer m. m. med 214 000 kronor till sammanlagt 2 956 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen nr 250 såvitt nu var i fråga till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett reservationsanslag av 2 742 000 kronor.

Vid punkten hade avgivits ett särskilt yttrande av herr Nilsson i Agnäs (m).

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag tidigare anfört vill jag även på denna punkt yrka bifall till motionen.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Då vi under den tidigare diskussionen på föregående punkt också talade om det spörsmål som innefattas i denna punkt har jag nu endast att yrka bifall till kulturutskottets betänkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 250, såvitt nu var i fråga, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 23

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Under punkten 23 har kulturutskottet tillstyrkt tre motioner som alla syftade till stöd åt de blinda. Om riksdagen – som jag anser självklart – bifaller utskottets hemställan har därigenom möjliggjorts att utan extra insamlingar behålla den kulturstandard som har uppnåtts inom de blindas organisationer när det gäller talböcker, litteratur osv. Genom beslutet räddas också de försök med kasseteknik för talboken som har startats.

Utskottets ledamöter har gjort en enastående insats genom att enhälligt samlas kring dessa förslag och är värda ett verkligt tack från motionärerna men självklart även från de synskadade.

I detta anförande instämde herrar Wiklund i Stockholm och Karl Bengtsson i Varberg (båda fp).

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Herr talman! Utskottet är säkerligen tacksamt för fru Erikssons i Stockholm uttryck av tacksamhet.

För ordningens skull bör det kanske ändå påpekas att när hon säger att alla dessa tre motioner gällde yrkande om ökat stöd till de blinda, så är detta inte helt korrekt. En av motionerna gällde mera generellt de handikappades kulturella verksamhet, och utskottet har inte velat göra någon speciell avvägning mellan olika grupper av handikappade. Inom den allmänna ramen av en ytterligare höjning av anslaget med 300 000 kronor hoppas emellertid utskottet att även de blindas önskemål i väsentlig utsträckning skall kunna tillgodoses.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 24–26

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 27

Bidrag till svenska ekumeniska nämnden

Kungl. Maj:t hade (punkt C 9, s. 141–142) föreslagit riksdagen att till Bidrag till svenska ekumeniska nämnden för budgetåret 1971/72 anvisa ett anslag av 80 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen nr 366 av herr Källstad och fru Anér vari hemställdes att riksdagen anvisade ett med 30 000 kronor höjt anslag till Svenska ekumeniska nämnden för budgetåret 1971/72.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Bidrag till de
handikappades
kulturella verk-
samhet*

*Bidrag till svenska
ekumeniska
nämnden*

motionen nr 366 till Bidrag till svenska ekumeniska nämnden för budgetåret 1971/72 anvisade ett anslag av 80 000 kronor.

Reservation hade avgivits

4. av herr Källstad (fp), som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen nr 366 till Bidrag till svenska ekumeniska nämnden för budgetåret 1971/72 anvisade ett anslag av 100 000 kronor.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! När det gäller frågan om höjning av anslaget till Svenska ekumeniska nämnden vill jag först säga att genom ett missförstånd beträffande den formella gången vid anmälan av reservation i utskottet har fru Frænkels namn inte kommit med här. Hon har meddelat att hon avser att rösta för reservationen, och jag har velat nämna detta.

Svenska ekumeniska nämnden är ju det samlande organet för de kristna samfundet i Sverige — det gäller svenska kyrkan, det gäller frikyrkorna, det gäller andra religiösa organisationer av typen KFUM och KFUK — och nämnden är kontaktorganet för dessas ledamotskap i Kyrkornas världsråd. Svenska ekumeniska nämnden har beviljats bidrag från ett särskilt anslag under åttonde huvudtiteln för innevarande budgetår med 70 000 kronor för att bestrida den svenska årsavgiften till Kyrkornas världsråd. Årsavgiften uppgick 1969 till drygt 99 000 kronor och har för 1970 budgeterats till i runt tal 105 400 kronor.

Successiva höjningar av statsbidraget har beviljats av riksdagen under åren 1968 — 1970, men en väsentlig del av det svenska anslaget till Kyrkornas världsråd täcks genom Ekumeniska nämndens försorg från annat håll. I 1970 års budget uppgår den huvudpart av detta tillskott som tages ur nämndens egen kassa till 27 400 kronor. Återstoden utgöres av ett särskilt anslag från Ärkebiskop Nathan Söderbloms minnesfond.

Under innevarande år har inom Ekumeniska nämnden framlagts en plan på en omorganisation av både nämndens och Nordiska ekumeniska institutets arbete. Enligt huvudprincipen i denna plan skulle Ekumeniska nämnden föra över på Nordiska ekumeniska institutet vissa arbetsuppgifter som har direkt samband med studieprojekt och andra initiativ inom Kyrkornas världsråd. Ekumeniska nämnden själv skulle mer än nu koncentrera sig på de svenska hemmaekumeniska uppgifterna men fortfarande vara ett med Kyrkornas världsråd förbundet nationellt ekumeniskt råd. Denna koncentration på de svenska arbetsuppgifterna skulle vidare vara grundval för en inbjudan till svenska trossamfund, som nu inte ingår i nämnden, att i en eller annan form anknyta till denna. Den ökade arbetsinsatsen från Nordiska ekumeniska institutets sida skulle kompenseras med ett ökat anslag från nämnden, och äskanden om ökade anslag också från övriga nordiska länder till institutet har för övrigt redan utgått och mötts av positivt gensvar.

Mot denna bakgrund är det mindre motiverat än tidigare att nämnden också i fortsättningen skulle stå för hittillsvarande andel av det svenska bidraget till Kyrkornas världsråd. Ekonomiskt är det också en förutsättning för att den framlagda planen skall kunna genomföras att en

avlastning av nämndens åtaganden visavi Kyrkornas världsråd kan ske. Genom den föreslagna höjningen av nämndens anslag till Nordiska ekumeniska institutet skulle likafullt ett betydande belopp indirekt komma att tillföras det arbete som har samband med Kyrkornas världsråds verksamhet. För egen del avser Ekumeniska nämnden att genomföra en upprustning av sitt sekretariat och en intensifiering av sitt svenska arbete. Motsvarande behov av att bygga ut sitt ansvarstagande för det nordiska och svenska ekumeniska arbetet föreligger också för ärkebiskop Nathan Söderbloms minnesfonds vidkommande.

Herr talman! Statsbidrag till Svenska ekumeniska nämnden för bestridande av svensk årsavgift till Kyrkornas världsråd budgetåret 1971/72 bör anvisas med ett med 20 000 kronor förhöjt belopp, så att det utgår med 100 000 kronor. Jag yrkar sålunda bifall till reservationen 4 vid punkten 27.

I detta anförande instämde herrar Nelander, Löfgren, Henmark och Westberg i Ljusdal (samtliga fp).

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Det har utgått bidrag till Ekumeniska nämnden under senare år, och anslaget har höjts undan för undan. För budgetåret 1969/70 var anslaget 60 000 kronor, för innevarande budgetår är det 70 000 och nu föreslås anslaget höjt till 80 000 kronor. Anslaget har alltså höjts med 10 000 kronor om året, och det får man väl säga är en vacker höjning, samtidigt som det är ett bevis så tydligt som något för att nämndens arbete uppskattas och värdesättes. Såvitt jag förstår är höjningen också ett bevis på att det råder enighet om den saken.

Det är inte så mycket mer att tillägga. Vi har inte anmält någon från herr Källstad avvikande mening då det gäller betydelsen av Ekumeniska nämndens verksamhet, utan det är bara vad gäller anslagsbeloppets storlek som vi har skilt oss åt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till kulturutskottets hemställan på denna punkt.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Det är riktigt som herr Mattsson i Lane-Herrestad säger; anslaget har uppräknats under de senaste åren. Men jag vill tillägga att statsanslaget ingen gång sedan 1948 har täckt det faktiska årsanslaget från svenska kyrkan till Kyrkornas världsråd. Under den senaste femårsperioden har skillnaden i genomsnitt uppgått till 30 000 kronor om året, vilket belopp har måst täckas av Ekumeniska nämndens egna medel. Detta har lett till att det inhemska arbetet har fått beskäras i motsvarande grad.

Jag vill också nämna en aktuell sak, nämligen den att vid Kyrkornas världsråds centralkommittés sammanträde i Addis Abeba i januari i år konstaterade man att Kyrkornas världsråd befinner sig i ett besvärande ekonomiskt läge, som har förorsakats av – förutom inflationen – att världsrådet har fått vidkännas reducerade anslag från en del amerikanska kyrkor på grund av sin fasta progressiva hållning i rasfrågan. Med

Fredagen den
19 mars 1971

*Om anslag till
Nordiska
ekumeniska
institutet i
Sigtuna*

anledning därav tvingas Kyrkornas världsråd begära en ökning med 25 procent av årsanslagen från 1972. Inte minst mot denna bakgrund menar jag att det är angeläget att det svenska statsanslaget höjs redan från innevarande år.

Jag vidhåller alltså mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Att ekonomin är besvärlig är något som vi mycket ofta får höra. Det är den i så förfärligt många institutioner och organisationer, i nämnder och i styrelser, det är den när det gäller stora saker såväl som när det gäller mindre. Befinner man sig då i ett utskott i den situationen att man noterar att anslaget har höjts med 10 000 kronor årligen i tre år, tvingas man väga denna anslagsframställning mot alla andra anslagsframställningar som görs. Utskottet har därför och därvid intagit den ståndpunkt som jag tidigare här har nämnt. Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Källstad, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Källstad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan ibetänkandet nr 2 punkten 27 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen 4 av herr Källstad.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Källstad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	220
Nej	—	60
Avstår	—	3

Punkten 28

Om anslag till Nordiska ekumeniska institutet i Sigtuna

I motionen nr 195 av herr Wikström hade hemställts att riksdagen tilldelade Nordiska ekumeniska institutet i Sigtuna ett anslag för budgetåret 1971/72 av 20 000 kronor.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen nr 195.

Reservation hade avgivits

5. av herr Källstad (fp) och fru Fränkel (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 195 till Bidrag till Nordiska ekumeniska institutet i Sigtuna för budgetåret 1971/72 anvisade ett anslag av 20 000 kronor.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skall lägga några synpunkter på den motion som väckts i det här ärendet, men jag kommer inte att begära rösträkning och hoppas att kammarens ledamöter ursäktar mig; ni kan alltså lämna kammaren, så skall jag hålla mitt anförande!

Herr talman, det finns för närvarande ungefär 150 ekumeniska studiecentra i världen. I Västtyskland finns ett dussin, och England, Frankrike, Holland, Italien, Spanien, USA men också östländer som Tjeckoslovakien och Ungern håller sig med speciella ekumeniska studiecentra, ofta knutna till något universitet. Inte minst intressant är att nya sådana centra för närvarande mycket snabbt växer fram i den katolska världen och inom de ortodoxa länderna. På nordisk botten finns det sådana institut i Köpenhamn, Århus, Oslo, Åbo och Helsingfors. Det är egentligen bara i Sverige som vi saknar ett sådant institut som fått sådan status, att det antingen knutits till ett universitet eller på annat sätt fått ett offentligt erkännande.

Det är också intressant att finna att man i de flesta kulturländer utanför Sverige håller sig med speciella professorer i ekumenik eller ekumenisk teologi. En av pionjörerna på detta område kommer f. ö. från vårt land. Han innehar sedan många år en professur i ekumenik i Boston i USA; i vårt land har vi inte haft utrymme för en sådan professur.

För en del år sedan fick Finland en professur i ekumenik, och inom den teologiska fakulteten i Oslo finns numera också en sådan tjänst.

Sverige har ansetts vara ett pionjärland inom ekumeniken, men trots den rollen har vi inte någon motsvarighet till dessa professorer eller till de ekumeniska institut som finns knutna till en rad universitet ute i världen.

Nu finns det ändå ett sådant institut som dock icke understöds av samhället. Nordiska ekumeniska institutet grundades i Sigtuna 1940. Det tillkom alltså innan Kyrkornas världsråd skapades 1948. Det grundades bl. a. mot bakgrund av att man i Genève inrättade det socialvetenskapliga forskningsinstitutet som Nathan Söderblom och Einar Billing hade ivrat för. Institutet har haft ekumeniskt studiearbete, forskning, information och konferensverksamhet på sitt program.

Numera är detta institut helt fristående och skall alltså självt finansiera sin verksamhet och får fördenskull också ett visst stöd från de andra nordiska länderna. Emellertid har man mycket små ekonomiska resurser, och den nuvarande föreståndaren måste därför utföra merparten av sitt arbete på fritid. Tillgången på assistent- och sekreterarinsatser är mycket begränsad.

Jag har tyckt att det vore rimligt att man i vårt land med dess ekumeniska traditioner, från Nathan Söderbloms dagar och framåt, hade möjlighet att ge inte bara ett anslag till detta institut utan därmed också det erkännande som institutet vore värt.

Jag vill alltså, fru talman, yrka bifall till reservationen på denna punkt.

I detta anförande - under vilket fru andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar -- instämde herrar Wiklund i Stockholm, Åberg och Nelander (samtliga fp).

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Om anslag till
Nordiska
ekumeniska
institutet i
Sigtuna*

Fredagen den
19 mars 1971

*Kulturellt utbyte
med utlandet
m. fl. anslag*

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Fru talman! Utskottet har haft att behandla en motion, vari hemställs om ett anslag på 20 000 kronor till Nordiska ekumeniska institutet i Sigtuna. Det var en lång, välskriven och upplysande motion, som vi hade att ta ställning till. Det framgår inte av statsverkspropositionen att institutet har gjort någon framställning om bidrag på annat sätt när det gäller att få bidrag av statsmedel. Här har nu herr Wikström redogjort för sina och reservanternas synpunkter på denna fråga.

Vi har i utskottet inte kunnat tillstyrka denna motion, därför att den ju ändå, som jag tidigare sade, inte har kunnat komma med i den allmänna bedömningen. I övrigt har riksdagen genom det beslut som vi fattade om anslag till Svenska ekumeniska nämnden ändå givit uttryck för sin uppskattning av det ekumeniska arbetet.

Jag ber därför, fru talman, att få yrka bifall till kulturutskottets hemställan.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag skall fatta mig kort. Det är inte säkert att förutsättningen för att riksdagen skall bevilja ett anslag är att vederbörande har ansökt om ett sådant. Jag vet inte att det föreligger några ansökningar från vare sig centerpartistiska eller andra tidningar om statsbidrag!

I övrigt förstår jag att man i utskottet har ansett att man inte har haft råd att ge detta anslag till Nordiska ekumeniska institutet. Jag är dock inte säker på att man i längden i detta land har råd att låta bli.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Källstad och fru Fränkel, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 29

Kulturellt utbyte med utlandet m. fl. anslag

Punkten 30

Kulturellt utbyte med utlandet m. fl. anslag

Herr KÄLLSTAD (fp):

Fru talman! Under denna punkt, som behandlar internationellt-kulturellt samarbete, skulle jag vilja säga några ord.

Jag anser nämligen att ett levande kulturliv förutsätter att ett folk har goda kontakter över gränserna. I våra dagar upplever vi på både det allmänpolitiska och det kulturpolitiska planet hur två markerade och varandra delvis motsatta impulser möts. Den ena består i en tendens hos varje folkgrupp att markera sin särart. Den andra består i en strävan att erhålla en intensiv integration, kontinentalt och från mera världsvid syn.

För de små nationerna gäller det att hävda sin egenart mot de alltmer dominerande stormakterna. Den tekniska utvecklingen gynnar också på

det kulturella området de senare, såvitt jag kan förstå, och detta i sådan grad att deras dominans kan bli så stor att andra kulturtraditioner i längden inte kan hävda sig. De olika språken utarmas till förmån för ett fåtal, som förstås av ett stort antal.

Skall folken förhindras att på detta sätt förlora sin identitet fordras en ständig växelverkan, som kan ha en stimulerande effekt och medverka till ett levande kulturliv med allt vad det omfattar av spänning, debatter och ständigt nya impulser.

De nordiska folken äger förmånen att ha skilda men likartade kulturtraditioner. Jämför man dem med andra folk och andra nationer är det uppenbart att man kan tala om en nordisk kulturgemenskap. För att ge denna verklig livskraft krävs en gemensam kulturpolitik. Nordiska rådet rekommenderade vid 1970 års session i Reykjavik regeringarna att upprätta en nordisk kulturtraktat, som borde vara färdig senast den 1 januari 1972. Den skulle få till effekt fastare former för kulturpolitiken, för utbildning, för forskning och för den fria kultursektorn.

Beträffande Danmark vill jag nämna att hittills har årligen anslagits 20 miljoner danska kronor till det nordiska kultursamarbetet. Anslagen har fördelats mellan högre utbildning och forskning, skolväsen och lärarutbildning samt folkbildning, konst och litteratur. Sannolikt uppnår man betydligt större effekt om de nordiska anslagen ökas avsevärt samtidigt som de utnyttjas efter klart angivna riktlinjer och inte som nu förligen slumpartat och punktvis. Goda ansatser i denna riktning har gjorts av Nordiska rådet, Kulturkommissionen, Nordforsk osv. Men organisatoriskt har samarbetet varit underdimensionerat och målsättningen tämligen diffus. För att ge arbetet dess rätta format och fasthet har vi från folkpartiets sida sagt att det krävs ett centralt nordiskt organ – vi kan kalla det Nordkult – med uppgift att ta till vara de olika tillfällena till samarbete och även att stimulera till en vidgning av arbetsfältet. Vi har fört fram tanken på en nordisk kulturtidskrift, nordiska kulturattachéer vid ett antal beskickningar och varför inte också gemensamma utställningar av olika slag inom och utom Norden.

När det gäller de internationella kontakterna borde det vara möjligt att mera än vad som nu sker utnyttja kontakter som erbjuds via UNESCO. Sverige har liksom de övriga nordiska länderna mestadels betraktat sig huvudsakligen som bidragsgivare åt UNESCO och de utvecklingsländer som den vägen erhåller bidrag. Däremot har man i alltför ringa utsträckning utnyttjat de möjligheter UNESCO erbjuder till goda kontakter med såväl öst som väst. Inte heller har man utnyttjat allt det material som UNESCO erbjuder och som genom att spridas till allmänheten skulle ge den tillfälle att följa den internationella utvecklingen på en rad olika områden.

Det är inte nödvändigt att allt internationellt samarbete går över nationella organ och centrala instanser. Den inhemska decentraliseringen kan ofta med fördel förenas med lokala förbindelser tvärsöver nationsgränserna. Samarbetet Umeå-Vasa och hela Nordkalottsamarbetet är exempel på sådant. Man bör observera att över hela världen förekommer i dag ett uppvaknande av de provinsiella kulturstilarna, ibland också förenade med vissa krav på nationell självständighet. Jag tänker på Wales,

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Investeringsplan
för kommunika-
tionsverken m. m.*

Bretagne, valonerna i Belgien, för att ta några exempel. Nationer är inte de enda enheter som man kan ta kontakt med utanför sitt eget land, och det är inte nödvändigt att göra det som representant för hela det egna landet. Internationalismen har också sina gräsrotter.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 31

Lades till handlingarna.

§ 8 Utgifterna på kapitalbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1971/72 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 1

Investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 8, s. 134-137 i utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 4 januari 1971) lämnat en sammanfattande redogörelse för kommunikationsverkens investeringar, avseende postverkets, televerkets, statens järnvägars och luftfartsverkets fonder samt statens vägverks förrädsfond och sjöfartsverkets fond.

I detta sammanhang hade behandlats motionen nr 946 av herrar Magnusson i Borås och Söderström vari hemställts att riksdagen skulle besluta att anslagsramen för kommunikationsdepartementets kapitalbudget minskades med 114 miljoner kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet hemställde

att riksdagen med avslag å motionen nr 946 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

Reservation hade avgivits beträffande minskning av medelsanvisningen av herrar Lothigius (m) och Brundin (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen med bifall till motionen nr 946 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

Herr LOTHIGIUS (m):

Fru talman! Riksdagen har tidigare beslutat att på respektive kollektivanslag göra ett påslag på 10 procent som det affärsdrivande

verket får utöver den beslutade anslagsramen. Detta sker för att möjliggöra konjunkturmässiga eller andra höjningar som sker under budgetåret. Man säger att det också är fördelaktigt från anslagstekniska synpunkter att göra på det viset.

Jag har förståelse för detta. Men det finns också vissa ekonomiska nackdelar. Just nu borde det ges utrymme för sparsamhet, vilket är nödvändigt i dagens ekonomiska situation. Om det behövs nya investeringspengar, bör man begära dem på tilläggsstat under årets lopp. Vi spar därigenom 114 miljoner kronor.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Fru talman! Herr Lothigius sade i sitt anförande att han och hans parti sparar 114 miljoner kronor genom det förslag man lagt fram. Det är ett påstående, som väl kan behöva modifieras något. Avsikten är som det också framgick av vad herr Lothigius sade i början av sitt anförande, att den marginal på 10 procent, som finns i investeringsramen, icke skall tas i anspråk såvida det inte av konjunkturmässiga eller andra skäl finns anledning att göra så. Därför kan man alltså utgå ifrån att om inget särskilt inträffar, kommer dessa pengar inte att utbetalas. Då innebär ett bifall till moderata samlingspartiets förslag icke någon besparing.

Men det kan uppstå situationer - det är detta som ligger bakom anordningen med den 10-procentiga marginalen - då det kan vara motiverat att öka investeringarna på det här området. Vi kan få en omsvängning i konjunkturen, då det kan vara nödvändigt att snabbt öka investeringarna. Det kan finnas andra skäl som gör en sådan investeringsökning motiverad.

Om man anser det tveksamt huruvida ett behov föreligger att öka investeringar på teleområdet, när det gäller järnvägarna osv., är det klart att man förstår den restriktiva inställning som herr Lothigius redovisar. Men när nu trafikutskottet vid sina besök i de verk det här är fråga om i sig har fått inpräntat den oerhörda brist på medel som finns, fått klarhet i att väntetiderna för nya telefonabonnemang, även för ändringar och reparationer av telefoner, kommer att avsevärt förlängas på grund av brist på medel och när - som det vid behandlingen av en senare punkt kommer att visa sig - SJ är tvunget att avvisa fraktaavtal därför att det inte finns tillräckligt med godsvagnar, då måste man väl ändå säga, att det ligger i vårt gemensamma intresse att bereda ett utrymme för investeringar för den händelse att dessa skulle vara motiverade av konjunkturmässiga skäl.

Jag har väl alltid tyckt att det är ganska oförklarligt att moderata samlingspartiet här frångår den inställning som vi gemensamt hade 1962, då riksdagen var överens om att ha denna marginal. Men jag tycker detta är särskilt anmärkningsvärt i dagens läge med den bristsituation som finns på de områden det här gäller.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LOTHIGIUS (m):

Fru talman! När vi nu hört herr Gustafsons argumentering, förstår vi

Fredagen den
19 mars 1971

*Investeringsplan
för kommunika-
tionsverken m. m.*

att det behövs ännu mycket mera pengar för att klara det önskvärda i den situation som uppkommit på alla dessa områden. Men vi befinner oss också i en besvärlig ekonomisk situation, och då anser jag det riktigt att tillämpa principen att använda tilläggsanslag om man behöver väsentliga ökningar på investeringsprogrammet. Möjligheten att använda dessa 10 procent uppammar kanske inte den nödvändiga sparsamhet som fordras på en rad områden. Det är bakgrunden till vårt ställningstagande.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Fru talman! På den sistnämnda punkten har jag en rakt avvikande mening mot herr Lothigius. Jag tror nämligen att bristerna på dessa områden är så stora att verken tvingas att prioritera mycket hårt. Herr Lothigius kan vara helt övertygad om att skulle det av konjunkturmässiga skäl finnas vara möjligt att öka investeringarna med upp till 10 procent, kommer endast absolut nödvändiga investeringar att komma till stånd. Dessutom slipper man den tidsutdräkt som det alltid innebär att göra en särskild framställning till riksdagen, med särskild motionstid och särskild utskottsbehandling.

Herr LOTHIGIUS (m):

Fru talman! Herr Gustafsons argumentering skulle i princip vara riktig om vi befann oss i en ekonomiskt god situation, men det gör vi inte för närvarande.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Fru talman! Om situationen skulle bli sådan att vi fick en konjunkturförsvagning, då tror jag även herr Lothigius skulle vara överens med mig om att det vore nödvändigt av konjunkturpolitiska skäl att öka investeringarna.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Lothigius och Brundin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lothigius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 2 punkten 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Lothigius och Brundin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lothigius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	242
Nej	— 32
Avstår	— 1

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Televerkets anslagsbehov

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Fru talman! Bara några ord. I motion nr 44 har jag tillsammans med herr Eriksson i Bäckmora hemställt om en utredning om övergång till en för hela landet enhetlig telefontaxa. Vi motionärer har den uppfattningen att telefontaxorna bör utformas på liknande sätt som nu gäller beträffande brevportot. Detta skulle skapa större rättvisa mellan abonnenterna i olika delar av landet och medverka till att stärka näringslivets konkurrenskraft.

Såsom framgår av trafikutskottets betänkande nr 2 pågår inom televerket utredning rörande översyn av telefontaxorna, och utskottet uttalar angelägenheten utav att utredningsarbetet slutföres i planerad ordning samt att detta i sin tur och i enlighet med de av riksdagen uttalade önskemålen snarast leder till den åsyftade utjämningen av telefontaxorna.

Med den förhoppningen, fru talman, att utredningsarbetet bedrivs med största möjliga skyndsamhet samt att resultatet av utredningsarbetet kommer att leda till en utjämning av telefontaxorna så att vi får en för hela landet enhetlig telefontaxa avstår jag från att yrka bifall till motion nr 44, men jag återkommer därest televerkets utredning ger mig anledning därtill.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Fru talman! Trafikutskottet har ägnat mycket intresse åt den fråga som herr Börjesson i Falköping nyss här berörde, och vi har från televerket inhämtat uppgifter om att man där forcerar utredningarna. När det sades från televerket att man räknar med att bli färdig med den i betänkandet omnämnda utredningen redan under innevarande år fann vi det inte motiverat att vidta någon särskild åtgärd från riksdagens sida. Herr Börjesson i Falköping framställde ju inte heller något yrkande.

Jag nöjer mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Statens järnvägars anslagsbehov

Kungl. Maj:t hade (s. 167–189) föreslagit riksdagen att dels för budgetåret 1971/72 under statens järnvägars fond anvisa i statsrådsprotokollet angivet investeringsanslag av 363 600 000 kronor, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad departementschefen förorddat, behållningen på fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster fick anlitas

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

*Televerkets
anslagsbehov
Statens järn-
vägars anslags-
behov*

*Statens järn-
vägars anslags-
behov*

för att täcka nedskrivning av statens järnvägars statskapital med 123 000 000 kronor, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst i C 4 vid statens järnvägar.

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen nr 399 av herr Helén m. fl. vari hemställs att riksdagen i syfte att möjliggöra ökad anskaffning av godsvagnar beslutade höja investeringsramen för järnvägar m. m. med 10 miljoner kronor och anvisade ett med 11 miljoner kronor höjt investeringsanslag av 374600 000 kronor

dels motionen nr 969 av herr Wennerfors vari hemställts att riksdagen med ändring av 1952 års riksdagsbeslut hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådan ändring av principen i kungörelsen 1952:523 att valfri resebyrå kunde anlitas för resor som bekostades av statsmedel,

dels motionen nr 968 av herr Wennerfors vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om att frågan om att omorganisera SJ:s resebyråverksamhet till aktiebolag blev föremål för utredning.

dels motionen nr 929 av herr Hedin m. fl.

Utskottet hemställde att riksdagen

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen nr 399 till Järnvägar m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett investeringsanslag av 363 600 000 kronor,

2. bemyndigade Kungl. Maj:t att i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet förordat behållningen på fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster fick anlitas för att täcka nedskrivning av statens järnvägars statskapital med 123 000 000 kronor,

3. bemyndigade Kungl. Maj:t att vid statens järnvägar inrätta en ordinarie tjänst i C 4,

4. skulle avslå motionen nr 969,

5. skulle avslå motionen nr 968,

6. skulle avslå motionen nr 929.

Reservationer hade avgivits

2 a. beträffande *SJ:s investeringar under nästa budgetår* av herrar Gustafson i Göteborg (fp) och Sellgren (fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen nr 399 till Järnvägar m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett investeringsanslag av 374 600 000 kronor,

2 b. beträffande *rätt att anlita valfri resebyrå* av herrar Lothigius (m) och Brundin (m), som ansett, att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 969 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande ändring av principen i kungörelsen (1952:523) om anlitanande av statens järnvägars resebyråer vid vissa resor,

2 c. beträffande *omorganisation av SJ:s resebyråverksamhet* av herrar Lothigius (m) och Brundin (m), som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 968 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande utredning om en omorganisation av SJ:s resebyråverksamhet.

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

Statens järnvägars anslagsbehov

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Fru talman! I detta sammanhang kommer kammarens ledamöter inte att ägna sig åt någon stor trafikpolitisk debatt. Det har vid årets riksdag väckts inte mindre än 27 olika motioner om trafikpolitiken, men utskottet har beslutat att ta upp dem i ett särskilt sammanhang, och det finns ingen anledning att här gå in på frågan om trafikpolitikens framtida inriktning.

Under denna punkt behandlas emellertid statens järnvägars anslagsbehov, och vi har från folkpartiets sida ansett det vara mycket motiverat att redan nu föreslå en ökning av investeringsanslaget för statens järnvägar med 10 miljoner kronor. Dessa pengar skulle vara avsedda att användas för rullande materiel.

Bakgrunden till detta förslag är att det har varit godsvagnsbrist inom SJ under de senaste åren. Det har särskilt varit en brist på öppna vagnar, som har gjort att SJ faktiskt har tvingats att avstå från vissa fraktavtal.

I ett läge då alla är överens om att det i och för sig vore önskvärt att se till att överförandet av fjärrgodstransporterna från järnvägs- till landsvägs- trafik inte på något sätt påskyndas utan där det tvärtom är önskvärt att statens järnvägar får tillfälle att konkurrera framgångsrikt med landsvägs- trafiken om fjärrgodset är det ju beklagligt att det råder en brist på godsvagnar. Det är detta som har gjort att vi trots den stora begränsning vi ålagt oss när det gäller utgiftshöjningar över huvud taget har lagt fram motionen om en ökning av detta anslag.

Jag ber med denna motivering att få yrka bifall till reservationen 2 a vid punkten 4.

I detta anförande instämde herr Nelander (fp).

Herr LOTHIGIUS (m):

Fru talman! I en motion av herr Wennerfors hemställes att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring av principen i kungörelsen 1952:523 att valfri resebyrå kan anlitas för resor som bekostas av statsmedel. Enligt nämnda kungörelse har den som finner sig böra anlita resebyrå vid resa i statens ärenden eller i verksamhet för vilken kostnaden helt eller till övervägande del ersättes av statsmedel att vända sig till någon av statens järnvägars resebyråer. Denna bestämmelse anser motionären strida mot rådande princip om konkurrens på lika villkor och vill därför ha den ändrad.

Vi som reserverat oss vid det momentet anser också att kungörelsen om skyldighet att anlita statens järnvägars resebyrå vid resa i statens ärenden innebär en konkurrensbegränsning inom resebyråbranschen som inte är förenlig med den nutida näringslagstiftningens allmänna inriktning. På grund härav och då det är angeläget att resebyråbranschen får den stimulans som fri konkurrens medför bör kungörelsen ändras.

129

Jag yrkar alltså bifall till reservationen 2 b.

Yrkandet i reservationen 2 c har ställts tidigare en mångfald gånger här i riksdagen. Vi begär där att SJ:s resebyråverksamhet skall omändras till aktiebolagsform. Bakgrunden till detta är att man bör ge resebyråverksamheten större frihet, dvs. större möjligheter för SJ att ge service på samma sätt som andra företag. SJ har tidigare också begärt en sådan ombildning. Vi har inskränkt oss till att hemställa om en utredning beträffande detta.

Jag yrkar bifall också till den reservationen.

Herr HJORTH (s):

Fru talman! Det finns tre reservationer på den här punkten, avseende olika moment i utskottets hemställan.

Det är naturligtvis glädjande att statens järnvägars godstrafik ökat i omfattning och att utvecklingen för SJ inte är så negativ som man i olika sammanhang får höra. Ökningstakten under 1960-talet har nämligen varit snabbare än tidigare och har uppgått till drygt 4 procent per år. Under 1969 ökade godstransporterna kraftigt, med hela 9 procent, och denna höga tillväxttakt har fortsatt under första halvåret 1970. SJ räknar med en gynnsam utveckling även under kommande år, i genomsnitt 5 procent.

Det utvecklingsarbete som pågår inom verket siktar också till olika åtgärder för att möta den stegrade efterfrågan som det här har talats om. Man inriktar sig på ökning av antalet direkttåg och på ökning av tåghastigheten. Man undersöker möjligheten att öka kapaciteten genom större lastprofil, bredare vagnar osv. I sitt investeringsprogram för det kommande året planerar SJ olika åtgärder för att förbättra transportstandarden och höja kapaciteten. En betydelsefull del i investeringsplaneringen utgör helt naturligt en ökad satsning på rullande materiel. I det av departementschefen förordade investeringsprogrammet, som utskottsmajoriteten ställer sig bakom, ligger också en ökad anskaffning av både lok och godsvagnar.

I reservationen 2 a, som herr Gustafson i Göteborg alldeles nyss har talat om, krävs ytterligare 10 miljoner kronor för detta ändamål. Motiven är givetvis den väntade transportökning som här omnämnts samt att departementschefens äskande innebär en viss prutning på SJ:s förslag. Behovet är givetvis stort, och en påspädning på 10 miljoner kronor skulle behövas. Men enligt utskottsmajoritetens uppfattning skulle detta ytterligare medelsbehov för beställning av godsvagnar vid behov kunna tillgodoses ändå, dels genom omdisponering av anslagmedlen och dels genom att utnyttja den marginal på 10 procent som herr Gustafson i Göteborg vid en tidigare punkt i detta betänkande talat om och som finns med i anslagsberäkningen.

Jag vill erinra om att Kungl. Maj:t i december 1970 vidgade ramen för vagns- och lokanskaffning med 10 miljoner kronor. Denna möjlighet finns om så skulle erfordras som sagt även under nästa budgetår. Därmed skulle också herr Gustafsons yrkande kunna tillmötesgås.

I departementschefens förslag ligger redan nu en direkt ökning avseende avskaffning av lok och godsvagnar med 20 miljoner kronor,

jämfört med medelsförbrukningen för innevarande budgetår. Utskotts-
majoriteten finner därför att det gjorts och görs en rejäl satsning på
nyanskaffning av SJ:s rullande materiel.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vid punkt 4 i detta betänkande har fogats ytterligare två reservation-
er. Den första avser rätten att anlita valfri resebyrå för resor som
bekostas av statsmedel. Motionärerna och reservanterna från moderata
samlingspartiet vill ha bort den nuvarande skyldigheten att anlita SJ:s
resebyrå vid resor i statens ärenden.

Vi som företräder utskottsmajoriteten delar inte den uppfattningen.
Liksom vid tidigare års behandling av liknande motioner anser vi det helt
naturligt att statsverkets egna resebyråer i första hand anlitas för resor
som bekostas med statsmedel. Vi kan inte på något sätt finna att det
strider mot principen om fri konkurrens. Statens verksamhet bör enligt
vår mening ses som en enhet, och det bör därför vara riktigt att utnyttja
de egna möjligheter som finns på detta område.

Den sista reservationen, som också moderaterna svarar för, gäller just
frågan om omorganisation av statens järnvägars resebyråverksamhet till
aktiebolag. Även denna fråga har behandlats tidigare. Trafikutskottet
liksom statsutskottet föregående år anser att vissa skäl kan tala för detta.
Det är dock en fråga som enligt vår uppfattning bör prövas i ett större
sammanhang. Det har också skett genom affärsverksutredningen. Vi vill
nu avvakta prövningen av utredningens förslag som sker i Kungl. Maj:ts
kansli. Det finns därför ingen anledning att begära en ytterligare
utredning. Det skulle inte gagna frågans lösning utan ytterligare fördröja
densamma.

Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Fru talman! Den skildring av läget inom SJ som herr Hjorth gav här i
början av sitt anförande var ju ganska optimistisk. Han skildrade hur
verksamheten inom SJ har ökat. Han skildrade också vad SJ räknar med i
form av trafikökning under den närmaste framtiden.

Då får vi komma ihåg att när SJ gör dessa beräkningar, utgår man från
att man skall få en anslagshöjning för rullande materiel med 190 miljoner
kronor. Men departementschefen tillstyrkar i statsverkspropositionen
bara 130 miljoner kronor. Han prutar alltså 60 miljoner kronor. Det
innebär givetvis att den prognos och den målsättning som statens
järnvägar gjort upp inte kan uppfyllas helt. Det är i det läget som vi anser
att det är motiverat att försöka att medverka till att godsvagnsbristen
hävs. Det är inte för att bota den brist som kan uppstå på grund av
trafikökning utan det är för att avhjälpa det värsta av den brist som
funnits under lång tid. I sina petita säger SJ att man hade vagnsbrist
redan fr. o. m. 1969 och att denna vagnsbrist har fortsatt. När trafikut-
skottet besökte SJ sades det klart ifrån att man har underkapacitet på
rullande materiel. "Fråga bara våra kunder", sade man.

Då har herr Hjorth två botemedel mot detta. Det ena botemedlet är
att man gör en omdisponering inom de olika anslagen. Den möjligheten
har SJ, och det är i och för sig alldeles utmärkt att man har denna

flexibilitet; man har faktiskt redan sagt att man skall vidta en åtgärd som innebär att man för över, om jag minns rätt, 8 miljoner kronor till rullande materiel från fasta anläggningar. Det hade i och för sig inte varit så särskilt anmärkningsvärt eller beklagansvärt, om det hade funnits en marginal att ta av på fasta anläggningar. Men också på den punkten fick utskottet vid sitt besök hos SJ fullständigt klart för sig att anslagen för fasta anläggningar redan är fullt intecknade. Om man flyttar över anslag från ett område till ett annat får man därför en långsammare utveckling på andra områden. Det är alltså egentligen inte något botemedel -- det är kanske en nödfallsåtgärd, men det är inte någon tillfredsställande lösning.

Nåväl, säger herr Hjorth, då kan man gå en annan väg -- man kan ta av marginalen på 10 procent, som vi debatterade nyss. Det är klart att man har en teoretisk möjlighet att göra det, men jag vill fästa uppmärksamheten på att avsikten med denna marginal inte är att den skall tas i anspråk för reguljära behov som redan nu kan förutses. Det skulle innebära att man utgår från vad man menar skall göras och drar ifrån marginalen på 10 procent, och det är ingalunda fallet. Hela avsikten med investeringsmarginalen på 10 procent är att den skall finnas för den händelse man får någon möjlighet som man inte nu kan förutse att öka investeringarna och att det finns anledning att göra det. Jag tror att jag klart har ådagalagt att behovet på detta område redan nu är så klart demonstrerat att det vore principiellt felaktigt att säga att problemet kan lösas genom att den 10-procentiga investeringsmarginalen tas i anspråk.

Herr LOTHIGIUS (m):

Fru talman! Jag skulle vilja fråga herr Hjorth, varför inte alla resebyråer skall behandlas lika. De betalar i vanlig ordning skatt till staten. Varför skall man då skilja ut resebyråer på detta sätt? När man i andra sammanhang kämpar mot monopol, varför då inte göra det också i detta sammanhang?

Herr HJORTH (s):

Fru talman! Herr Gustafson i Göteborg säger mycket riktigt att behovet av en upprustning av SJ:s vagn- och lokpark är mycket stort. Men jag vill erinra om att det har skett en upprustning under senare år. Den kommer att fortsätta, och läget är ingalunda så katastrofalt som herr Gustafson vill göra gällande. Jag sade i mitt tidigare anförande att godstransporterna har ökat och att SJ även har kunnat öka den procentuella andelen av godstransporterna. Det talar väl för att man har kunnat hålla sig någorlunda i takt med utvecklingen.

På s. 183 i statsverkspropositionens bilaga 8 från kommunikationsdepartementet framgår att under budgetåret 1969/70 beställdes 700 boggievagnar och för budgetåret 1970/71 planeras en beställning av ytterligare 300 sådana vagnar. Jag tycker det är en ganska bra takt för upprustningen. På s. 187 i samma bilaga säger departementschefen att behovet av ökad satsning kan tillgodoses i denna budget med de medel som har anvisats.

Reservanterna vill nu öka anslaget med 10 miljoner kronor. Jag har anvisat möjligheten att här utnyttja den extra marginal på 10 procent

som finns. "Det är bara teoretiska resonemang", säger herr Gustafson i Göteborg, men det är det ingalunda. I december 1970 anvisades ju 10 miljoner kronor extra för det här ändamålet. Den möjligheten finns alltså att tillgodose herr Gustafsons i Göteborg önskemål.

Herr Lothigius menar att alla resebyråer bör behandlas lika. Men har man inom den statliga verksamheten ett eget företag på det här området är det helt naturligt att man utnyttjar det. Om herr Lothigius hade en avdelning in sin firma som sysslade med detta, tror jag att han också i första hand skulle utnyttja den. Det är som sagt helt naturligt att så sker.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Fru talman! Det är sant att man anvisade 10 miljoner kronor i samband med att man införde det nya transportstödet. Men nog måste väl utskottsmajoritetens talesman hålla med mig om att det skulle vara djupt otillfredsställande om man, när det gäller behov som är klart ådagalagda och som det finns motivering för att tillgodose redan nu, hänvisade till att det där får ordnas inom den 10-procentiga marginalen. Jag tror att det inte vore bra för den framtida upplägningen av trafikpolitiken om man gjorde detta till någon allmän regel. I det här fallet är det så fullständigt klart att det behövs godsvagnar, att man bör öka det ordinarie anslaget.

Herr Hjorth säger att här har beställts så och så många godsvagnar, men det intressanta är ju denna frågeställning: Om statens järnvägar har en möjlighet att konkurrera med vägtransporterna när det gäller fjärrgodstransporter och konstaterar att man på grund av brist på godsvagnar måste avsäga sig fraktavtal, då bör man inte kunna vara nöjd. Det visar ju att den nuvarande anslagstilldelningen är otillräcklig.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Gustafson i Göteborg och Sellgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustafson i Göteborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 2 punkten 4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 a av herrar Gustafson i Göteborg och Sellgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustafson i Göteborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 b av herrar Lothigius och Brundin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lothigius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 2 punkten 4 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 b av herrar Lothigius och Brundin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 c av herrar Lothigius och Brundin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta föredragningen av detta betänkande liksom behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde onsdagen den 24 mars.

§ 9 Meddelande ang. nästa veckas sammanträden

Fru ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

I enlighet med den preliminära planen hålles arbetsplenum onsdagen den 24 mars med början kl. 10.00. Sammanträdet kommer med all sannolikhet att efter sedvanligt middagsuppehåll fortsättas på kvällen.

Vid sammanträdet torsdagen den 25 mars kl. 14.00 besvaras inte

mindre än ett trettiotal enkla frågor och ett antal interpellationer. Däremot upptas inte några utskottsbetänkanden till avgörande vid torsdagens sammanträde.

Fredagen den 26 mars skulle enligt planen anordnas ett arbetsplenum. Då emellertid inte erforderligt antal utskottsbetänkanden kommer att föreligga till behandling nämnda dag kommer -- under förutsättning att alla på onsdagens föredragningslista upptagna ärenden medhinnas vid onsdagssammanträdet -- i stället att anordnas ett bordläggningsplenum på fredagen. För att bereda tid för interpellationssvar börjar detta sammanträde redan kl. 10.00, dvs. vid den i tidplanen angivna tidpunkten.

§ 10 Föredrogs en från justitieombudsmannen Tor Alfred Bexelius inkommen skrivelse, däri denne avsagt sig uppdraget att vara justitieombudsman från och med den 21 april 1971.

Med anledning härav beslöt kammaren att erforderligt val skulle anställas i föreskriven ordning.

§ 11 Meddelande ang. vissa val

Fru ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag får meddela att val av ombud och suppleanter i Europarådets rådgivande församling samt ledamöter och suppleanter i styrelsen för Riksbankens jubileumsfond kommer att ske vid plenum onsdagen den 24 mars.

§ 12 Interpellation nr 86 ang. vidareutbildningen i intensivvård för sjuksköterskor

Ordet lämnades på begäran till

Fru NORDLANDER (vpk), som yttrade:

Fru talman! Det blir allt farligare att leva i vårt samhälle. Av ökad stress följer hjärtinfarkter. Förgiftningar och inte minst svåra trafikolyckor inträffar i ökad omfattning. Det är några av orsakerna som ökar behovet av intensivvård på våra sjukvårdsinrättningar. Men det räcker inte att inrätta intensivvårdsavdelningar om man inte samtidigt ser till att de bemannas med för detta arbete utbildad personal.

Så sker inte nu. Det byggs intensivvårdsavdelningar utan hänsyn till utbildningskapaciteten av intensivvårdspersonal. Den utbildade personalen på dessa avdelningar förslits därför starkt med efterföljande risk för de människor som behöver intensivvård.

Huvudmännen har trots vetskapen om bristerna inte sett till att tillräckligt antal sjuksköterskor vidareutbildas för denna vård. Svensk sjuksköterskeförening har med anledning därav genomfört en enkät bland avdelningssköterskorna vid samtliga intensivvårdsavdelningar i landet. Resultatet bedöms som rent skrämmande. Det råder en katastrofal brist på kvalificerade sjuksköterskor på detta område. Under sommartid ökar antalet intensivvårdsfall, men samtidigt är var fjärde intensivvårdsavdel-

ning stängd. Detta innebär en högre patientbelastning. Anställda vikarier, som inte har erforderlig utbildning, utnyttjas i stor utsträckning till arbete inom intensivvården.

På intensivvårdsavdelningarna vilar ett särskilt stort ansvar för att allt skall göras för att rädda liv. Men bristen på kvalificerad personal innebär en direkt fara för patienterna. Risken för felbehandling är stor på grund av uttröttad och otillräcklig personal. Det är huvudmännen som bär ansvaret för denna bristsituation på personalsidan, men det är sjuksköterskorna som får bära konsekvenserna om de på grund av trötthet eller underbemanning vållar eller gör sig medskyldiga till en olycka.

Ansvar och arbetsförhållandena inom intensivvården medverkar till att omsättningen på personal är ovanligt stor. Socialstyrelsen har också konstaterat att behovet av vidareutbildade sjuksköterskor är mycket stort. På intensivvårdsavdelningarna, vid anestesijukvård och vid operationssjukvård behövs minst 525 nya vidareutbildade sjuksköterskor per år. Intresset för vidareutbildning är också stort bland sjuksköterskorna, trots att de lönemässigt inte får någon kompensation efter vidareutbildningen. I stället har de oftast åsamkats en skuld på ca 10 000 kronor.

Skolöverstyrelsen har för läsåret 1970/71 uttalat sig för att minst 330 sjuksköterskor borde beredas plats för vidareutbildning. Detta är en ohållbar situation som sjukvårdshuvudmännen försätts i, då man redan vid intagningen för vidareutbildning har en klar underdimensionering av det faktiska personalbehovet för intensivvården.

Sjuksköterskeföreningen har mot denna bakgrund anfört att vidareutbildningen är en angelägenhet som kräver omedelbara initiativ av beslutsfattarna i dessa frågor.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr socialministern Aspling få rikta följande frågor:

1. Vill statsrådet medverka till en utökad intagning av sjuksköterskor till vidareutbildning för intensivvård, så att denna anpassas till intensivvårdsavdelningarnas personalbehov?

2. Är statsrådet beredd att medverka till att sjuksköterskor med tidigare studiegång beredes möjlighet att genomgå enbart andra terminen av vidareutbildningen i intensivvård i de fall då specialutbildning erhållits i medicinsk och/eller kirurgisk sjukvård samt även i sådana fall då sjuksköterskor genomgått den nya grundutbildningen efter fullgörandet av här nämnd vidareutbildning?

Denna anhållan bordlades.

§ 13 Interpellation nr 87 ang. förbudet att mottaga ersättning vid överlåtelse av bostadslägenheter

Ordet lämnades på begäran till

Herr ULLSTEN (fp), som yttrade:

Fru talman! I samband med att hyresregleringslagen ändrades 1968 stadgades (26 §) att lagen ej skulle gälla lägenhet i hus eller del av hus som färdigställdes efter utgången av år 1968. Inte heller skulle lagen omfatta upplåtelse i första hand av lägenhet i hus som förvaltas av

kommun eller kommunalt bostadsföretag. Härutöver stadgas ytterligare tre undantag från lagen.

I hyresregleringslagens 11 § stadgas följande.

”Ej må någon mottaga, träffa avtal om eller begära gottgörelse av hyressökande för anvisning å lägenhet, som är avsedd att helt eller till väsentlig del nyttjas till bostad och som är belägen i ort, där denna lag äger tillämpning. Vid yrkesmässig bostadsförmedling må dock sådan gottgörelse utgå enligt grunder, som bestämmas av hyresnämnden.

Hyresgäst, som överlåter sin hyresrätt till lägenhet varom i första stycket sägs, må ej mottaga, träffa avtal om eller begära gottgörelse för överlåtelsen utöver vad som motsvarar av honom erlagd hyra för tiden efter det han avträder lägenheten.

Vad i denna paragraf stadgas skall gälla ändå att gottgörelsen givits annan beteckning.”

Enligt samma lag 23 § stadgas följande.

”Den som bryter mot vad i 3 § första eller fjärde stycket, 9 § första stycket eller 11 § sägs eller mot förbud, som meddelats med stöd av 9 § andra stycket, straffes med dagsböter eller fängelse.”

I lagens 24 § stadgas vidare att den som mottagit otillåten ersättning eller gottgörelse är pliktig att återgälda vad som olovligen uppburits.

I Stockholm har på sistone förekommit fall, där det påståits att person mottagit ej obetydlig ersättning för förmedling av lägenheter i kommunalt bostadsbestånd uppfört efter utgången av år 1968. Det har därvid visat sig att den sålunda uppburna ersättningen tycks stå i överensstämmelse med gällande lag på grund av de undantagsbestämmelser som stadgas i hyresregleringslagens 26 §. Både inom Storstockholmsområdet och på andra håll i landet förekommer fortfarande en överefterfrågan på bostäder. Bostadsförmedlingen i Storstockholm har t. ex. för närvarande bortåt 200 000 sökande registrerade. Även om efterfrågetrycket på de nyproducerade lägenheterna till följd av det exceptionellt höga hyresläget inte är lika hårt som tidigare, så erfordras dock alltjämt flera års väntetid i bostadskön för erhållande av lägenheter i nyproduktionen. Många människor upplever givetvis sin bostadsnöd som ytterligt prekär och intensiv och är till följd av bristsituationen givetvis beredda att satsa pengar för att få en bostad förmedlad. Även om nu lagtexten inte strafflägger sådan förmedlingsverksamhet måste det anses synnerligen moraliskt tvivelaktigt att ockra på människors bostadsnöd för att erbjuda dem en lägenhet i det dyra nybyggda bostadsbeståndet.

Med hänvisning till det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr justitieminister Geijer ställa följande fråga:

Avser statsrådet att framlägga sådana förslag till ändring av gällande lagstiftning att förbudet att mottaga ersättning vid överlåtelse av bostadslägenheter även kommer att gälla lägenheter i hus vilka inte omfattas av hyresregleringslagen?

Denna anhållan bordlades.

§ 14 Interpellation nr 88 ang. åtgärder för att förbättra transportförsörjningen på Gotland

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAMRIN (fp), som yttrade:

Fru talman! Den fortgående avfolkningen i områden utanför tätortsregionerna medför svårigheter att upprätthålla en tillfredsställande service i dessa områden. Centraliseringstendenserna försämrar de praktiska möjligheterna att nå servicen och ökar kostnaderna för att utnyttja den. Den minskade folkmängden ställer alltså ökade krav på transportsystemet. Samtidigt medför indragningar av tåg, nedläggningar av stationer och bandelar samt indragning av busslinjer en successivt försämrad trafikservice för vissa grupper i stora delar av landet. Uttolkningen av den nuvarande trafikpolitiken leder uppenbarligen inte till en tillfredsställande transportförsörjning i hela landet.

Kommunerna har i allt större utsträckning kommit att spela den centrala rollen när det gäller att komma till rätta med följderna av denna utveckling. Många skattesvaga kommuner kan emellertid inte orka med alla de ökade utgifter för social och övrig serviceverksamhet, som läggs på dem. Då det är angeläget att i landet i sin helhet tillhandahålla ett transportsystem, som gör det möjligt för alla att till rimliga kostnader och tillräckligt ofta resa till viktigare serviceinrättningar respektive få varor hemsända, borde staten ta på sig en ökad del av ansvaret för detta.

Det har varit en allmän uppfattning att det är statens skyldighet att upprätthålla en godtagbar standard beträffande den kollektiva trafiken. Uppenbarligen möjliggör inte statsbidraget för drift av icke lönsamma busslinjer detta. Transportnämnden har ju också rekommenderat en höjning av det statliga bidraget till 3 kronor per vagnmil. För närvarande medger anslaget ett bidrag med i regel 2:50 kronor per vagnmil bidragsgrundande trafikarbete.

På Gotland har nu SJ, som sköter busstrafiken där, hotat att med kort varsel lägga ned trafiken, om inte kommunen ekonomiskt engagerar sig i den. Detta är enligt min mening en orimlig utveckling. Det är den statliga trafikpolitikens uppgift att tillse att en tillfredsställande transportförsörjning upprätthålles även på Gotland.

Med hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till herr kommunikationsministern Norling få framställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att tillse att en tillfredsställande transportförsörjning upprätthålles på Gotland?

Denna anhållan bordlades.

§ 15 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 29 angående omlokalisering av viss statlig verksamhet

Nr 33 angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

Nr 39 med förslag till lag om försöksverksamhet i fråga om ordningen för vissa kyrkliga förrättningar

Nr 43 angående överlåtelse av viss staten tillhörig fast egendom m. m.

Nr 57 angående omorganisation av lantmäteriverksamheten m. m.

Nr 58 med förslag till lag om kommunal fastighetsbildningsmyndighet och fastighetsregistermyndighet

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

§ 16 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande:

Nr 26 i anledning av motioner angående den regionala samhällsförvaltningens uppgifter och organisation m. m.

Skatteutskottets betänkanden:

Nr 13 i anledning av motion angående beräkningen av skattepliktig förmögenhet i företag

Nr 14 i anledning av motion om indexreglering av ingångsvärde m. m. vid beräkning av utskiftningskatt

Nr 15 i anledning av motioner angående beskattningen av företagsvinster m. m.

Försvarsutskottets betänkanden:

Nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1971/72 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte motion

Nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1971/72 jämte motion

Nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag till beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1971/72

Nr 4 i anledning av motioner om tjänstgöring i internationellt biståndsarbete som alternativ till värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst

Nr 5 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1971/72 inom handelsdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller ekonomiskt försvar

Nr 6 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i förordningen (1957:343) om oljelagring m. m.

Socialutskottets betänkanden:

Nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1970 vid dess femtiofjärde sammanträde fattade beslut

Nr 3 i anledning av motion om vård av ungdomsvårdsskolelever i eget hem

Kulturutskottets betänkande:

Nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1971/72 till stöd till idrotten jämte motioner

Utbildningsutskottets betänkanden:

Nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1971/72 till utbildning inom kulturområdet och till skolväsendet m. m. jämte motioner

Nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1971/72 till lärarutbildning och vuxenutbildning jämte motioner

Jordbruksutskottets betänkanden:

Nr 17 i anledning av motioner angående kostnadsfördelningen inom miljövärdan

Nr 18 i anledning av motion angående nedskräpningen i Öresund m. m.

Nr 19 i anledning av motioner angående nordiskt miljövärdscentrum

Näringsutskottets betänkanden:

Nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i statsverkspropositionen om vissa anslag för budgetåret 1971/72 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Nr 4 i anledning av motion angående skattemotsvarigheten för postbanken

Nr 5 i anledning av motioner om ändrade regler för återlån från allmänna pensionsfonden

Inrikesutskottets betänkande:

Nr 6 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde gjorda framställningar rörande invandringspolitiken jämte motioner

§ 17 Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Herr WIKSTRÖM (fp), som yttrade:

Fru talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29 angående omlokalisering av viss statlig verksamhet måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter 15 dagar från det propositionen kom kammaren till handa, dvs. första plenum efter lördagen den 3 april.

Denna anhållan bifölls.

§ 18 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställets, nämligen av

angående påbörjandet av industrianläggning innan tillstånd enligt miljöskyddslagen givits:

Anser statsrådet det lämpligt att företag, i vilket staten är delägare, påbörjar anläggandet av industri, för vilken tillstånd enligt miljöskyddslagen krävs, innan koncessionsnämnden för miljöskydd har prövat ärendet?

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

Nr 149 Fru *Bergander* (s) till herr civilministern om normer och anvisningar för dimensionering och utformning av lekplatser:

Avser statsrådet förelägga riksdagen förslag till normer och anvisningar för lekplatsers dimensionering och utformning vid såväl nyexploatering av bostadsområden som sanering av befintliga stadsdelar?

Nr 150 Herr *Sjöholm* (fp) till herr finansministern angående restföringen av icke erlagd kvarstående skatt:

När ämnar statsrådet tillgodose det av statsrevisorerna och bevillningsutskottet redan år 1966 uttalade önskemålet att restföring av icke erlagd kvarstående skatt borde sammanföras till allenast en uppbördstermin?

Nr 151 Herr *Engström* (vpk) till herr justitieministern om återinförande av kontroll över försäljning av bostadsrättslägenheter:

Överväger statsrådet att återinföra offentlig kontroll över försäljning av bostadsrättslägenheter mot bakgrund av de erfarenheter som vunnits sedan bostadskontrollagen slopades?

Nr 152 Fru *Ryding* (vpk) till herr inrikesministern angående invandringen av zigenare:

Vill statsrådet uttala sig om anledningen till att fastställd kvot för invandring av zigenare i Sverige icke är utnyttjad sett mot bakgrunden av tillämnade utvisningar ur Sverige?

Nr 153 Herr *Måbrink* (vpk) till herr jordbruksministern angående beviljandet av dispenser från förbudet att använda DDT-preparat:

Har statsrådet uppmärksammat den ur miljövärdssynpunkt mycket betänkliga generositet, som visas bl. a. skogsägande bolag vid beviljandet av dispenser från förbudet att använda DDT-preparat, och ämnar statsrådet vidta någon åtgärd med anledning härav?

Nr 154 Herr *Hermansson* i Stockholm (vpk) till herr justitieministern angående förfarandet vid begäran om utlämning av utländsk medborgare:

Finner statsrådet anledning att ompröva det förfarande som nu tillämpas i fall då i Sverige boende utländsk medborgare begäres utlämning med anledning av påstådda brott i hemlandet?

Nr 155 Herr *Oskarson* (m) till herr inrikesministern angående handläggningen av framställningar om uppehållstillstånd:

Anser herr statsrådet, att det i samband med handläggning av

Nr 47

Fredagen den
19 mars 1971

ansökan om uppehållstillstånd i Sverige företages en tillfredsställande kontroll av om det skäligen kan befaras, att den sökande här i riket kan komma att bedriva brottslig verksamhet, och anser statsrådet vidare, att handläggningen sker med tillräcklig snabbhet och att de sökande innan ställning tagits, står under erforderlig uppsikt?

Nr 156 Herr *Romanus* (fp) till statsrådet fru Odhnoff om åtgärder mot barnmisshandel:

Vilka åtgärder överväger statsrådet för att komma till rätta med problemet barnmisshandel?

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 15.42.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert